

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM
ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**KUR'ÂN-I KERİM'DE
ZİKREDİLEN DOĞAL ÂFETLER VE
İNSAN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Yusuf KILINÇ**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ**

Haziran 2022, ERZİNCAN

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM
ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

KUR'ÂN-I KERİM'DE
ZİKREDİLEN DOĞAL ÂFETLER VE
İNSAN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Yusuf KILINÇ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ

Haziran 2022, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

"Kur'ân-ı Kerim'de Zikredilen Doğal Âfetler ve İnsan Üzerindeki Etkileri" isimli tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Yusuf KILINÇ

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Program Adı : Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Kur'ân-ı Kerim'de Zikredilen Doğal Âfetler ve İnsan Üzerindeki Etkileri

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 82 sayfalık kısmına ilişkin 16/06/2022 tarihinde IThenticate/Turnitin intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 14' tür.

Filtrelemeye alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 09/08/2022

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ

Öğrenci : Yusuf KILINÇ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Dr. Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ danışmanlığında **Yusuf KILINÇ** tarafından hazırlanan “**Kur’ân-ı Kerim’de Zikredilen Doğal Âfetler ve İnsan Üzerindeki Etkileri**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalının Tefsir Bilim Dalında Dalı’nda **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

29/06/2022

JÜRİ:

Danışman : **Dr Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ**

Üye : **Doç. Dr. Ali YILMAZ**

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Mansur YAYLA**

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /...../

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Tez çalışmamda büyük emeği olan tez danışmanım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ'ye, Yüksek Lisans eğitimime başlammam ve devam etmem için yol gösteren bilgi ve tecrübesinden her daim istifade ettiğim kıymetli hocam Prof. Dr. Necati KARA'ya ve desteklerini esirgemeyen tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Yüksek Lisans eğitimim süresi boyunca fedakârlıkta sınır tanımayan babam Kurban KILINÇ'a, üzerimde emeğinin daima var olduğu annem Asiye KILINÇ'a, her daim yanımda olan kardeşlerim Esra Nur ve Mustafa KILINÇ'a ayrıca çalışmamda desteği olan tüm dostlara teşekkürü bir borç bilirim.

Yusuf KILINÇ

Erzincan, 2022

KUR'ÂN-I KERİM'DE
ZİKREDİLEN DOĞAL ÂFETLER VE
İNSAN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yusuf KILINÇ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2022
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Sabri DEMİRCİ

ÖZET

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de sıkça meydana gelen doğal âfetler, bizleri aciz bırakmakta ve bizlere büyük zararlar vermektedir. Söz konusu zararların etkisinden kurtulmak ve üstesinden gelebilmek için, âfetler konusunu Kur'ân eksenli bilmek büyük önem arz etmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de yıldırım, deprem, ateş, rüzgâr, tufan, sel, kuraklık, çekirge, kurbağa, haşerat, kan gibi doğal âfetler zikredilerek sebep ve sonuçlarından bahsedilmektedir. Âyetlerde geçen âfetlerle ilgili kelimeler ve kıssalar incelenerek, doğal âfetlerin sebepleri; “insan sorumluluğu”, “imtihan”, “ceza” ve “ilâhî ikaz” olmak üzere dört ana başlıkta izah edilmeye çalışılmıştır.

Doğal âfet sonuçlarının çok ağır olması sebebiyle, henüz meydana gelmeden önce insanları ümitsizliğe sevk etmekte olup, “belirsizliğe tahammülsüzlük” gibi çeşitli psikolojik rahatsızlıklara da sebebiyet vermektedir. Âfetler neticesinde, insanların yıllarca emek verip elde ettikleri servetlerinin bir anda yok olması, mağdur olanlarda aşırı üzüntü oluşturmaktadır. İnsanı çaresiz bırakan bu durum için maddi ve manevi alınacak önlemler âyetler ve hadisler ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğal Âfet, Yıldırım, Deprem, Rüzgâr.

IN THE QURAN
THE NUMBERED NATURAL DISASTERS AND
EFFECTS ON HUMAN

Yusuf KILINÇ

Erzincan Binali Yıldırım University,
Graduate School of Social Sciences, Department of Basic Islamic Sciences

Master's Thesis, June, 2022

Thesis Supervisor : Lecturer PhD Sabri DEMİRCİ

ABSTRACT

As in the past, natural disasters that occur frequently today leave us powerless and cause great harm to us. It is of great importance to know the issue of disasters in the context of the Qur'an in order to get rid of the effects of these damages and to overcome them.

In the Qur'an, natural disasters such as lightning, earthquake, fire, wind, deluge, flood, drought, grasshoppers, frogs, insects and blood are mentioned and their causes and consequences are mentioned. By examining the words and stories about the disasters in the verses, the causes of natural disasters are tried to be explained under four main headings: "human responsibility", "test", "punishment" and "divine warning".

Due to the severe consequences of natural disasters, they lead people to despair before they occur and cause various psychological disorders such as "intolerance of uncertainty". As a result of disasters, people's wealth, which they have worked for years, is suddenly destroyed, and the victims are also very sad. The material and spiritual measures to be taken for this situation, which leaves people helpless, are examined in the light of verses and hadiths.

Key Words: Natural Disaster, Lightning, Earthquake, Wind.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	I
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	III
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
2. Araştırmanın Kapsamı ve Metodu	2

BİRİNCİ BÖLÜM KUR'ÂN'DA ÂFET

1.1. Âfet Olgusu.....	7
1.1.1. Doğal Âfetler	9
1.1.1.1. Jeolojik Doğal Âfetler	10
1.1.1.2. Meteorolojik Doğal Âfet	11
1.1.2. İnsan Kaynaklı Âfetler.....	11
1.2. Yıldırım.....	12
1.3. Deprem	16
1.3.1. Zelzele (زلزلة).....	17
1.3.2. Racfe (رجفة).....	21
1.3.3. Sayha (صيحة)	23
1.3.4. Hasf (الخسف).....	26
1.3.5. Birden Fazla Âfet Gönderilen Kavim (Lût Kavmi).....	28
1.4. Ateş	31
1.5. Rüzgâr (ريح).....	33
1.5.1. Fırtına (العاصفة).....	36
1.5.2. Kasırga (إعصار).....	36

1.5.3. Taş Yağdıran Fırtına (حاصب).....	37
1.6. Tûfan.....	38
1.7. Sel	42
1.8. Kuraklık ve Kıtık	43
1.9. Çekirge, Kurbağa, Haşerat ve Kan Doğal Âfetleri	45
1.10. Firavun ve Halkının Boğulması.....	47
1.11. Ebabil Kuşları	48

İKİNCİ BÖLÜM

İLÂHÎ BİR SİSTEM OLARAK DOĞAL ÂFETLER, SEBEPLERİ ve ETKİLERİ

2.1. İlâhî Bir Sistem Olarak Doğal Âfetler	52
2.1.1. Kevnî Âyetler.....	52
2.1.2. Kâinata Hâkim Kanunlar	54
2.1.3. Tekvin ve İrade Sıfatları Bağlamında Doğal Âfetler.....	58
2.1.4. Kader ve Kaza Bağlamında Doğal Âfetler	58
2.2. Doğal Âfetlerin Sebepleri ve Etkileri	59
2.2.1. İnsan Sorumluluğu Bağlamında Doğal Âfetler	60
2.2.1.1. Karada ve Denizde Düzenin Bozulması	60
2.2.1.2. Ürünlerin ve Neslin Yok Olması	61
2.2.1.3. Küresel Isınma	62
2.2.2. İmtihan Dünyamızın Bir Parçası ‘Doğal Âfetler’	63
2.2.3. Ceza Perspektifinden Doğal Âfetlere Bakış	64
2.2.4. İlâhi İkaz olarak Doğal Âfetler	66
2.2.5. Doğal Âfet ve İnsan	67
2.2.5.1. Aceleci Olmak.....	67
2.2.5.2. Mal Sevgisi	68
2.2.5.3. Nimetlere Karşı Şükürsüzlük	69
2.2.5.4. Müphemiyet (Belirsizlik)	69
2.2.6. Âyetler Bağlamında Doğal Âfetlere Karşı Önlemler	70
2.2.6.1. Tövbe.....	71

2.2.6.2. Dua	72
2.2.6.2.1. Kavli Dua	73
2.2.6.2.2. FiiLi Dua	73
2.2.6.3. Yûnus (a.s) Peygamberin Kavminin Kurtuluđu	74
2.2.7. Hadisler Bağlamında Doğal Âfetlere Karşı Önlemler.....	75
SONUÇ.....	77
KAYNAKLAR	81
İNTERNET KAYNAKLARI	84
ÖZGEÇMİŞ.....	85

KISALTMALAR

A.S	: Aleyhisselam
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
HZ.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırma Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MLF.	: Müellif
TER.	: Tercüme yapan
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
ÜNİ.	: Üniversitesi
VB.	: Ve benzeri
VD.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Doğal âfetler, büyük imtihan olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanayileşmenin ardından doğanın tahrip edilmesi, doğal kaynakların büyük bir hırsla düşüncesizce kullanılması gibi sebepler, âfetlerin meydana gelme olasılığını artırmaktadır. Ayrıca küresel ısınma gibi insanlığın maruz kalmaya başladığı büyük sorun sebebiyle, aşırı yağış, erozyon, kuraklık, deniz kirliliği gibi felaketler de artmaktadır.

Ülkemizde de âfetler sıkça meydana gelmekte gündemden hiç düşmemektedir. Yakın tarihte Van'da çığ felaketi can kaybına yol açmıştır. Elazığ'da, Malatya'da ve İzmir'de depremler meydana gelmiş can ve mal kayıpları yaşanmıştır. Sel, orman yangını gibi âfetler de yaşanmaktadır. Meydana gelen âfetler sebebiyle ülkemizde de fiziksel, sosyal, ekonomik ve psikolojik etkiler meydana gelmekte hayatı tamamen olumsuz yönde etkilemektedir.¹ Özetle âfetler hayatımızda sürekli var olmaktadır.

Son yıllarda resmi kurum ve kuruluşlar için tekrarlanan âfet eğitimleri; âfetlerin, ekonomik açıdan maddi, psikolojik açıdan manevi etkilerinin büyüklüğüne ve bu duruma karşı farkındalığa işaret etmektedir. Âfetler konusunda gerçekleştirilen eğitimlerde, önleyici tedbirler öğretilerek olası âfetlerin zararlarının en aza indirilmesi amaçlanmaktadır.

Âfetlerin sürekli meydana gelmeleri, can ve mal kaybı gibi sonuçlarından dolayı, insanlarda korku, ümitsizlik, isyan vb. psikolojik etkiler oluşturmaktadır.² Söz konusu bu etkilerin üstesinden gelebilmek, inançla ilgili bir durumdur. Nitekim âfetlerin, ne zaman ve ne şekilde vuku bulacakları, nasıl sonuçlanacakları bizce meçhuldür.

*“Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez.
O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez.
O, yerin karanlıklarındaki tek bir taneyi bile bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi
apaçık bir kitaptadır.”³*

¹Fatih ALTUN, “Afetlerin Ekonomik Ve Sosyal Etkileri Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme”, *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2/1 (2018): 1.

² Ahmet Kukuoğlu, “Doğal Afetler Sonrası Yaşanan Travmalar ve Örnek Bir Psikoeğitim Programı”, *Afet ve Risk Dergisi*, 1/1 (2018): 39.

³ En'am, 6/59.

İnanan bir insan için yeryüzünde meydana gelen bu denli büyük olaylar, âyetle de belirtildiği gibi Allah'ın bilgisi ve emri dışında olması düşünülemez. Bu sebeple âfetlerin sebepleri, sonuçları, dünyamıza ve ahiretimize etkileri, âfetlere karşı alınacak tedbirler gibi hususların Kur'ân, sünnet ve İslâmî kaynaklarda ele alınarak incelenmesi, araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla kaleme aldığımız çalışmamız, âfetlerin hayatımızla iç içe olmalarına rağmen bütün âfetleri Kur'ân perspektifinde ve kıssalar bağlamında tefsir ilmi ön plana alınarak inceleyen herhangi bir müstakil çalışmanın mevcut bulunmadığı düşünüldüğünde, söz konusu boşluğu doldurması açısından büyük önem arz etmektedir.

2. Araştırmanın Kapsamı ve Metodu

Çalışmamızın kapsamı, Kur'ân'da zikri geçen doğal âfetler, âfetlerle ilgili kelimeler, hadisler, âfetlerin çeşitlerinin yanı sıra, âfetlerin fen bilimleri açısından anlamları, âfetlerle helak olan kavimler ve helak sebepleri, âfetlerin insan üzerinde oluşturduğu etkiler ve insanın bu âfetlere karşı sorumluluğu gibi konuları içermektedir.

“Kur'ân-ı Kerim'de Zikredilen Doğal Âfetler ve İnsan Üzerindeki Etkileri” isimli tez çalışması, Kur'ân, hadis, klasik tefsir kaynakları, modern dönem tefsir kaynakları, konuya ışık tutacak İslâmî kaynaklar, makaleler, ansiklopediler, dergiler, tezler, yer bilimleri ile ilgili eserler, sözlükler, bilimsel çalışmalar, güvenli web siteleri esas alınarak yapılmıştır.

Çalışma giriş hariç iki bölüm olarak planlanmıştır.

Birinci bölümde, “Kur'ân'da Âfet” başlığı altında, âyetlerde âfet manasına gelen kelimelerin sözlük manaları ve bu kelimelerin tefsir kaynaklarındaki karşılıkları araştırılmaktadır. Kur'ân'da zikredilen âfetlerin (yıldırım, deprem, ateş, rüzgâr, tufan, çekirge, kurbağa, haşerat, kan) Arapça ve Türkçe karşılıkları incelenerek Kur'ân'da zikredilen âfetlerle ilgili kıssalar; âyetler, tefsir kaynakları ve tarih kitapları kapsamında ele alınarak çalışılmaktadır.

İkinci bölümde, tabiattaki muazzam dengeyi sağlayan ilahi sistem, kevnî âyetler bağlamında ele alınarak incelenmekte, doğal âfetlerin sebepleri, insan üzerindeki etkileri, âyetler ve hadisler çerçevesinde söz konusu âfetlere karşı alınabilecek önlemlere yer verilmektedir.

Yapılan araştırmada, konu ile ilgili dergi, makale, tezlerden faydalanılmıştır. Ali AĞIRMAN tarafından ‘‘Hz. Âdem’den Hz. Muhammed’e İşlam Medeniyetine Etki Eden Doğal Âfetler’’ isimli Yüksek Lisans tezi çalışılmış ve tamamlanmıştır. İlgili tezde, içerisinde doğal âfetler zikredilen kıssalar, kronolojik bir sıra ve coğrafi arka plan bilgisi ile tarihi bilgiler ön plana çıkarılarak çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN'DA ÂFET

Tarih boyunca insanlık olumlu veya olumsuz birçok hadiselerle karşı karşıya kalmıştır. Âfetler bu hadiselerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Âfetlerin etkisi gün geçtikçe artmakta fiziksel, sosyal, ekonomik⁴ ve psikolojik zararlar meydana getirmektedir. Âfetler toplumu etkilediği gibi bireyler üzerinde de kalıcı etkiler bırakmaktadır.⁵

Kur'ân'da âfet kavramı çerçevesinde doğal âfetleri incelediğimizde, doğal âfetlerle azap gören yani cezalandırılan kişi ya da kavimlerden bahsedildiğini görmekteyiz. İbretlik hadiselerle dolu bu kıssalar, dünya ve ahiret saadetimiz için rehberimiz Kur'ân'ın dilediği şekilde yaşamamız gerektiği, gerekli ibretlerin alınmadığı takdirde ve cezaya müstahak olan durumların devamı halinde, azapların karşımıza çıkacağı anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da, doğal âfetlerin karşılığı kelimeler birçok âyette mevcuttur. Bu doğal âfetlerin neler olduğu, doğal âfet manalarına gelen kelimeler incelenecektir.

Kur'ân'da, yıldırım mânâsına **saika** (الصَّاعِقَةُ)⁶ kelimesi, çoğul olarak **savâik** (الصَّوَاعِقُ)⁷ kelimesi ve bir âyette ise yıldırım anlamında **husbân** (حُسْبَانًا)⁸ kelimesi zikredilmiştir.

⁴ “Kobi Aktüel”, (03.07.2022), <https://www.kobiaktuel.com.tr/dogal-afetler-ekonomiyi-etkiler-makale,2826.html>

⁵ (03.07.2022), <http://jeofizikmuhendisleri.com/makaleler/Afetlerin.Etkileri>

⁶ Bakara, 2/55; Nisa, 4/153; Fussilet, 41/13; Fussilet, 41/17; Zâriyât, 51/44.

⁷ Bakara, 2/19; Ra'd, 13/13.

⁸ Kehf, 18/40.

Kur'ân'da en çok zikredilen doğal âfetlerden birisi de depremdir. Deprem ile ilgili âyetleri incelediğimizde ise kıyametin kopma anındaki şiddetli sarsıntı manasına gelen **zelzele** (زلزلة)⁹, yine sarsıntı mânâsına gelen **racce** (رج)¹⁰ yani eski günahkâr kavimlerden bazılarının maruz kaldığı helâk edici yer manasında kullanılmıştır. Yine yer sarsıntıları için kullanılan **racfe** (رجفة)¹¹, kıyamet öncesinde çıkardığı korkunç sesle tüm canlıların ölümüne sebep olacak olan Sûr'un ilk üflenişini ifade eden **râcife** (راجفة)¹² kelimeleri zikredilmiştir. Yine geçmişteki bazı inkârcı ve günahkâr kavimleri helâk eden korkunç ses ve kıyametin kopmasından önceki dehşetli ve öldürücü ses olan **sayha** (صيحة)¹³, yere göçmek, üstü kapalı olmak, iyice derine batmak, yerin içine doğru gidip orada kaybolmak anlamlarına gelen **hasf** (الخسف)¹⁴ kelimesi zikredilmiştir.¹⁵

Doğal âfetlerden birisi de Arapça'da **rîh** (ريح) kelimesi ile ifade edilen rüzgârdır.¹⁶ Rüzgâr, rahmet kaynağı olduğu gibi çok büyük zararlar veren âfet haline de gelebilmektedir. Âyetlerde şiddetle güçlü esen rüzgâr, fırtına mânâsına gelen **âsife** (العاصفة)¹⁷ kelimesi ile ifade edilmiştir. Yerden göğe doğru yükselen hortum mânâsına gelen **i'sar** (إعصار)¹⁸ kelimesi; çok şiddetli esen rüzgâr, bora ve lût kavmi örneğinde olduğu gibi taş yağdıran fırtına mânâlarındaki **hâsib** (حاصب)¹⁹ kelimeleri de âyetlerde zikri geçen kelimelerdir.

Dolaşıcı bir belâ (ateş) mânâsına gelen **taif** (طائف)²⁰ kelimesi ise başka bir âfet olarak zikredilmiştir. Yine başka bir âyette ateşten yalın bir alevle (شواظ من نار)²¹ ifadesi kullanılarak tehdit mesajı verilmektedir.

⁹ Hac, 22/1; Zilzal, 99/1.

¹⁰ Vakıa, 56/4; Hidâyet Aydar, "Bazı Kur'ân Ayetlerinin Işığı Altında Kocaeli Depremine Bakış, Kur'ân Mesajı", *İlmi Araştırmalar Dergisi*, (1999): 112.

¹¹ A'râf, 7/78; A'râf, 7/91; Ankebût, 29/37.

¹² Nâziât, 79/6.

¹³ Hûd, 11/67; Hicr, 11/83.

¹⁴ Nahl, 16/45; İsrâ, 17/68; Kasas, 28/81; Kasas, 28/82; Ankebût, 29/40; Sebe', 34/9; Mülk, 67/16.

¹⁵ Nuh Arslantaş, "Zelzele", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), XLIV:231.

¹⁶ "Almaany", (30.05.2022), <https://www.almaany.com/tr/dict/ar-tr/r%C3%BCzgar/>

¹⁷ Enbiya, 21/81.

¹⁸ Bakara, 2/266.

¹⁹ İsrâ, 17/68; Ankebût, 29/40; Kamer, 54/34; Mulk, 67/17.

²⁰ Kalem, 68/19.

²¹ Rahmân, 55/35.

Arapça'da şiddetli yağmur mânâsına gelen **tûfan** (طُوفَانٌ)²² genelde Nûh (a.s) peygambere inanmayanları helak eden âfeti ifade etmek için zikredilmektedir. Bir âyette de²³ Mûsâ peygamberi kavmine gönderilen âfetler sayılırken geçmektedir.

Bu âfetlerin yanı sıra Mûsâ (a.s) peygamberin kavmine musallat edilen **çekirge** (جَرَاد), **kurbağalar** (ضَفَادِع), **haşerat** (قُمَّل), **kan** (دَّمَ) âfetleri de âyette²⁴ zikredilmiştir.

Kur'ân'da âfetleri incelerken karşımıza çıkan en önemli bilgilerden biriside peygamber kıssalarıdır. İnsanlar sorumluluklarını unuttukları için zaman zaman peygamberler gönderilerek yeniden uyarılmışlardır. Bu peygamberler, gönderildikleri zamanın şartlarına göre Allah'ın emirlerini tebliğ etmiş ve ümmetlerini tevhide çağırılmışlardır.

Kur'ân kıssaları, tarihin doğru bilinmesi ve insanlığın geçmişte yaşamış hadiselerden ders alması açısından çok büyük bir öneme sahiplerdir. Âyet-i kerimede;

*"Andolsun ki; onların kıssalarında akli olanlar için ibretler vardır. Bu, uydurulabilecek bir söz değildir. O, sadece kendinden önceki kitapların tasdiki, her şeyin tafsilidir. İnananlar topluluğu için de hidâyet ve rahmettir."*²⁵

Söz konusu âyette, kıssaların üzerinde tefekkür ederek, iyice düşünen akıl sahipleri için nice ibretler olduğu vurgulanmaktadır.

Doğal âfetlere maruz kalan kavimlerin kıssaları ilgili âfet başlığı altında incelenecektir. Şâyet iman edenler olarak zikredilen kıssalardan ibret almak kaydıyla, aciz kaldığımız âfetlere karşı kıssaları tefekkür edebilirsek, rahmetin meydana gelmesine vesile oluruz. Çünkü Allah'ın rahmeti her şeyi kuşatmıştır.²⁶

Yüce Allah, Kur'ân'ı düşünelim diye kolaylaştırdığını bizlere bildirmektedir.²⁷ Son dönem müfessirlerinden Elmalılı Hamdi Yazır, bahsi geçen âyeti açıklarken her kıssanın sonunda;

²² Uçman, *Sözlük*, 441; Ankabût, 29/14.

²³ A'raf, 7/133.

²⁴ A'raf, 7/133.

²⁵ Yûsuf, 12/111.

²⁶ A'raf, 7/156.

²⁷ Kamer, 54/17.

"Yemin olsun, onlara kötülükten önleyecek nice önemli haberler gelmiştir."²⁸

âyetini tekrar hatırlatmak sebebiyle tekrar etmiş ve bu sebeple her birinin müstakil olarak söz dinleyip, düşünerek ibret alması gerektiğini zikretmiştir.²⁹

1.1. Âfet Olgusu

Âfet, sözlükte “belâ, musîbet, lezyon, hastalık, kusur, doğanın sebep olduğu yıkım” gibi manalara gelmektedir.³⁰ Genellikle isabet ettiği şeyi faydalı olmaktan çıkaran durum³¹ yani insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal yönden kayıplar meydana gelmesine sebep olan, insanın normal yaşantısını durduracak ya da kesintiye uğratacak, imkânların yetersiz kaldığı olaylardır. Bu olayların en büyük sonuçlarından biri, can ve mal kaybına sebebiyet vermeleridir.

İslâm ahlâkında terim olarak âfet, “nefsin kötü eğilimleri ve dış organların kötü hareketleri” için kullanılmıştır. Riya, kıskançlık, kin gibi insan nefsinin kötü emelleri ile yalan, gıybet gibi kötü sözler ve diğer yanlış ve haksız davranışlar, insanın selim fitratını bozduğu, ahlâkî olgunluğa ulaşmaya engel olduğu ve de mutsuzluğa götürdüğü için, İslâm ahlâkçıları bu tür davranışları âfet olarak nitelemişlerdir. Fıkıh âlimleri âfet terimini, “insan müdahalesi bulunmadan meydana gelen zararları ve musibetleri” şeklinde tanımlamışlardır.³² Hadis ilmi açısından âfet, “hadisin zayıf olmasının sebep ve illetini” ifade etmektedir.³³

Kur’ân’da âfet kelimesi zikredilmemekle birlikte³⁴ belâ, musibet âfet gibi manalara gelen kelimeler zikredilmiştir. Bu kelimelerden biri “seyyie” (سَيِّئَةٌ) dir. Sözlükte çirkin ve kötü şeyler için kullanılırken ıstılahta ise belâ, sıkıntı, musibet, âfet gibi insanı üzen ve insana zararı dokunan şeyler için kullanmakla beraber insanın dünyada ve ahirette cezalanmasına sebep olacak davranışlara (isyan, nifak, küfür, küçük büyük günahlara)

²⁸ Kamer, 54/4.

²⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, (İstanbul: Diyanet İşleri Reisliği Neşiriyatı Matbaai Ebuuzziya, 1935), VI:4643.

³⁰ Talat Uçman, *Arapça – Türkçe Sözlük*, (Ankara: Kervan Yayınları, 2012), 40.

³¹ Fikret Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, (Ankara: DİB Yayınları, 2006), 9.

³² Ahmet Özel, “Âfet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), I:399; Çağrı, “Âfet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, I:398.

³³ Abdullah Aydın, “Âfet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), I:399.

³⁴ Mustafa Çağrı, “Âfet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), I:398.

insanlara karşı yapılan kötülöklere “seyyie” denilmektedir.³⁵ Kur’ân’da “seyyie”³⁶ kelimesi zikredilmektedir.

“... وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ... Nerede olursanız olun ölüm sizi yakalar; sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile! Kendilerine bir iyilik dokunsa “Bu Allah’tan” derler, başlarına bir kötölük gelince de “Bu senden” derler. “Hepsi Allah’tandır” de. Ne oldu bu topluluğa ki bir türlü söyleneni anlayamıyorlar!”³⁷

Âyet incelendiğinde tefsir kaynaklarımızda iyilikten maksatın; mutluluk, zenginlik, güvenlik, nimet, Bedir günü elde edilen ganimet, zafer gibi anlamlar olduğu, kötölükte kastedilenin ise korku, belâ, fakirlik, Uhud günü öldürölmek, darlık, hastalık, sıkıntı olduğu zikredilmektedir.³⁸

Sözlükte belâ ve meşakkat mânâlarına gelen dâmmе “الطَّامَّةُ”³⁹ kelimesi de Kur’an’da zikredilmektedir.

“فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى (O büyük felâket geldiğinde)”⁴⁰

Âyette zikredilenin kıyamet olduğu söylenilmekte diğеr dehşet verici durumlardan çok daha şiddetli olduğu için böyle denildiğı zikredilmektedir.⁴¹

Bir diğеr kavramlar belâ ve musîbet kavramlarıdır. Bunun için de belâ ve musibet kavramlarını incelememiz konunun daha iyi anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Belâ kelimesi genelde “eskimek, sınamak, denemek, gam, musîbet, darlık ve sıkıntı”⁴² mânâlarında kullanılmıştır. Belâ, iyi ve güzel şeyler için kullanıldığı gibi kötü şeyler içinde kullanılabilmektedir. Asıl mânâsı, mihnet (sınama) demektir.⁴³

³⁵ Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, 591.

³⁶ Bakara, 2/81; Âl-i İmrân, 3/120; Nisâ, 4/78-79; Nisâ, 4/85; En’âm, 6/160; A’râf, 7/95; A’râf, 7/131; Yûnus, 10/27; Ra’d, 13/6; Ra’d, 13/22; Mü’minûn, 23/96; Neml, 27/46; Neml, 27/90; Kasas, 28/54; Kasas, 28/84; Rûm, 30/36; Mü’min, 40/40; Fussilet, 41/34; Şûrâ, 42/40; Şûrâ, 42/48.

³⁷ Nisâ, 4/78.

³⁸ Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi’ Li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, (ter. M. Beşir Enyarsoy), (İstanbul :Buruc Yayınları, 2020), V:331.

³⁹ Ahmed Muhtâr, *en-Nûru’l-Furkân fî Şerhi Lugati’l-Kur’ân*, (İstanbul: T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2015), II:40

⁴⁰ Nâziât, 79/34.

⁴¹ Beydavî, *Esrârü’t-te’vîl*, IV:608.

⁴² Süleyman Uludağ, “Belâ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), V:380.

⁴³ Kurtubî, *Ahkâmi’l-Kur’ân*, II:80.

Kur'ân'da, Firavun'un erkek çocukları öldürme hadisesi büyük belâ⁴⁴ olarak ifade edilmektedir. Uzun bir hamilelik sürecinde doğacak çocuk için beklenen ümit ve katlanılan sıkıntılardan sonra, doğan çocuğu öldürmek, azapların en büyüğüdür.⁴⁵ Erkek çocukların öldürülmesi sebebiyle meydana gelecek sıkıntıların büyüklüğü ve erkek çocuklarına olan düşkünlük göz önünde bulundurulduğunda, belânın ve bu belâdan kurtarılmanın yani imtihanın ve yardımın büyüklüğü de anlaşılmaktadır.

Kur'ân'da Hz. İbrâhim (a.s) 'in maruz kaldığı, oğlu İsmâil (a.s) 'i kurban etme hadisesi açıklanırken belâ kelimesi, “belâun mubin”⁴⁶ yani apaçık bir belâ (imtihan) olarak ifade edilmiştir.

Açıklanması önem arz eden diğer bir kelime ise musîbettir. Musîbet kelimesi, "baş a gelmek, isabet, etmek, ulaşmak" gibi mânâlara gelen "e-sabe" fiilinden isim olup, "insanın başına gelen bütün kötü durumları" ifade etmek için kullanılmaktadır. Kur'ân'da da bu şekliyle kullanımı söz konusudur.⁴⁷ Bahsi geçen musîbet kelimesinin anlam alanından hareketle, insanın kendi iradesi dışında ve beklemediğı bir şekilde karşı karşıya kaldığı kötü durumlar demektir. Çoğunlukla hastalık, yangın, deprem, kıtlık, zarar ziyan vb. âfetler ve ölüm gibi ağır sıkıntı veren şeyler için kullanılmaktadır.⁴⁸

Âfetler doğal âfetler ve insan kaynaklı âfetler olarak 2 kısma ayrılmaktadır. İnsan kaynaklı âfetler ve doğal âfetlerdir.

1.1.1. Doğal Âfetler

Doğal âfet terkihi, deprem, heyelan, sel, ıığ, kuraklık, dolu, fırtına, hortum, kuraklık, göktaş düşmesi vb. gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikeler sebebiyle oluşan doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel ad olarak tanımlanmaktadır.⁴⁹

Doğal âfetin en büyük özelliğı, insan etkisinin doğrudan bulunmaması yani doğal olarak oluşmasıdır. İkinci bir büyük özelliğı ise can kaybına ve mal kaybına sebebiyet vermesidir. Çok kısa zaman içerisinde meydana gelmesi ve insanlar tarafından

⁴⁴ Bakara, 2/49; A'râf, 7/141; İbrâhîm, 14/6;

⁴⁵ Fahrüddin Er- Râzî, *et-Tefsîr-i Kebîr, (Mefâtihi'l-Ğayb)*, (İstanbul: Huzur Yayınevi, 2002), II:526.

⁴⁶ Sâffât, 37/106.

⁴⁷ Necati Kara, Kur'an ve Sünnet'te Belâ – Musîbet, *EKEV Akademi Dergisi*, Kasım (1998): 38.

⁴⁸ Mustafa Çağrııcı, “Musîbet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), XXXI:255.

⁴⁹ “AFAD”, (03.04.2022), <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-âfet-yonetimi-terimleri-sozlugu>

engellenememesi yani insan gücünü aşması ve aciz bırakması da doğal âfetin ayırt edici niteliklerindendir.

Doğal âfetleri iki başlık altında inceleyecek olursak, Jeolojik doğal âfetler ve meteorolojik doğal âfetler yani diğer ismiyle hava âfetleri şeklinde kategorize etmemiz mümkündür.

1.1.1.1. Jeolojik Doğal Âfetler

Jeolojik doğal âfetler, kaynağını doğrudan yerin derinliklerinden ya da yer kabuğundan alan âfet türleridir.⁵⁰ Bu tür afetlerin önüne geçmek mümkün değildir. Ancak etkisini en aza indirmek için özellikle son yıllarda çokça mücadele edilmektedir. Örnek olarak, binaların yapım aşamasında denetimlerinin sıklaştırılması verilebilir. Âfet meydana geldiğinde yapılacak olan tedbirleri anlatmak amacıyla 2021 yılı Türkiye genelinde âfet eğitim yılı olarak ilan edilmiş, bu hususta tüm kamu kurumlarının personeline ve vatandaşlara eğitimler verilmiştir.

Jeolojik doğal âfetlerin en büyüğü depremdir. Deprem, gerek dünya genelinde gerekse ülkemizde sıkça meydana gelmekte olup, can ve mal kayıplarına sebebiyet vermektedir.

Diğer bir jeolojik doğal âfet, heyelan yani toprak kaymasıdır. Heyelan; kayalardan, topraktan veya döküntü örtüsünden oluşmuş kütlelerin, yerlerinden koparak yer değiştirmesi olayıdır.⁵¹ Yeryüzünde çokça meydana gelmekte ve diğer doğal âfetlerde olduğu gibi heyelanlarda da can ve mal kayıpları yaşanmaktadır. Ülkemizde, çokça yağış almasından dolayı en fazla Karadeniz bölgesinde meydana gelmektedir.⁵²

Yanardağ patlaması hadisesi de jeolojik doğal âfetlerden olup, dünyanın iç tabakalarında bulunan, yüksek sıcaklık ve yüksek basınç sebebiyle erimiş kayaların, yeryuvarlağının yüzeyinden püskürerek dışarı çıkması olayıdır.⁵³

⁵⁰ “Bingöl Üniversitesi”, (03.04.2022), https://www.bingol.edu.tr/documents/AssetFiles/AFETLER%20VE%20ALINACAK%20%C3%96NLEMLER_3cd0fc1d-b671-4f44-8470-a4c187ae597e.pdf

⁵¹ “Bingöl Üniversitesi”.

⁵² “Bingöl Üniversitesi”.

⁵³ “Bingöl Üniversitesi”.

1.1.1.2. Meteorolojik Doğal Âfet

Meteorolojik şartlar ile doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olan doğal âfetlerin tamamı, meteorolojik âfetler veya meteoroloji karakterli doğal âfetler olarak isimlendirilir. Kuraklık, çölleşme, çığ, su seviyesi yükselmeleri, seller, tarımsal zararlılar, orman yangınları, vb. hava şartları ile yakından ilişkisi olan âfetler söz konusu âfetin türleridir. Yağışlar, şiddetli yerel fırtınalar, fırtına kabarması, tropikal fırtınalar, şiddetli kış şartları, kırağı, don, vb. ise hava şartları tarafından doğrudan meydana gelen âfetler de yine meteorolojik âfet çeşitlerindendir.⁵⁴

Meteorolojik âfetlerin başında sel gelmektedir. Sel, belirli bir süre için bir bölgedeki toprağı tamamen ya da kısmen su altında bırakan; aniden meydana gelen, büyük ve düzeni bulunmayan su akıntılarına verilen isimdir.⁵⁵

Bir diğer meteorolojik doğal âfet, çığdır. Çığ, farklı sebepler nedeniyle dağdan aşağıya doğru kayarak gelen büyük kar kütlelerinin sebep olduğu âfetlerdir.⁵⁶

Tüm canlıları etkisi altına alan ve sonuçlarıyla kıtlığa sebep olan meteorolojik doğal âfetlerden birisi de kuraklıktır. Nem miktarının geçici dengesizliği sonucu meydana gelen su kıtlığı olarak tanımlanabilen kuraklık, bir iklim olayıdır.⁵⁷

1.1.2. İnsan Kaynaklı Âfetler

İnsan faktörünün etkin olduğu terör eylemleri, savaşlar, iç çatışmalar, endüstriyel kazalar büyük göçler gibi olaylar ve bunların doğurduğu sonuçların tamamı olarak tanım yapılmaktadır.⁵⁸

İnsan faaliyetleri ve ihmalleri sonucunda gelişen afetler yapay âfetler olarak adlandırılmaktadır. Teknolojinin gelişmesinin ardından insan hayatı kolaylaşırken diğer taraftan ise insan yaşamını tehdit eden yeni riskleri meydana getirmektedir. Bu nedenle insan kaynaklı âfetler, teknolojik kaynaklı âfetler olarak da adlandırılmaktadır.⁵⁹

⁵⁴ Ercan Büyükbaş, Burhan Ormanoğlu, “Âfetler ve Âfet Yönetiminde Meteorolojinin Yeri”, *Türk İdare Dergisi*, 476 (2013): 35.

⁵⁵ “Bingöl Üniversitesi”.

⁵⁶ “Bingöl Üniversitesi”.

⁵⁷ “Bingöl Üniversitesi”.

⁵⁸ Aysel Ersoy Yılmaz, *Acil Durum Ve Âfet Yönetimi Uzaktan Eğitim Önlisans Programı*, (İstanbul Üni., 2010), 44.

⁵⁹ Zerrin Toprak Karaman vd., *Bütünleşik Afet Yönetimi*, (İzmir: İlkem Yayınları, 2016), 41.

1.2. Yıldırım

Sözlükte, “gök gürültüsü, şimşekle görülen, hava ile arz arasındaki elektrik boşalması, sâika”⁶⁰ mânâlarına gelmektedir. Kur’ân âyetlerinde yıldırımdan bahsedilmektedir. Yıldırım yedi âyette “الصَّاعِقَةُ”,⁶¹ iki âyette çoğul olarak “الصَّوَاعِقُ”⁶² ve bir âyette de yıldırım anlamı ile “حُسْبَانًا” şeklinde zikredilmiştir. Bütün âyetlerde bahsi geçen yıldırımla ilgili kelimeler, azap mânâsında kullanılmışlardır.

Beydâvî, “sâika” (yıldırım) kelimesini, “korkunç olarak meydana gelen ve de yanında ateş bulunan ses” olarak ifade eder. Bu şey, her ne üzerine isabet ederse onu yakar ve şiddetli ses şeklindedir. Bazen ise duyulan ya da görülen korkunç şeylere de “sâika” denir.⁶³

Nesefî, “sâika” kelimesi hakkında, “şiddetli bir gök gürlemesi sonucunda bulutların elektriklenmeleri neticesinde yıldırım isminde bir ateş parçasının kopup düşmesi”⁶⁴ şeklinde ifade etmektedir.

Yıldırım, gök gürültüsünden çok daha şiddetli bir sestir ve ateşle birlikte çıkarak isabet ettiği her şeyi de yakar. Şehr b. Havşeb’ten şöyle rivâyet edilmiştir: Bulutları süren melek aşırı kızdığı anda ağzından ateş çıkar, işte yıldırım odur. Başka bir görüş olarak, yıldırımın bulutların sürtünmesinden meydana gelen bir ateş olduğu İbn’ul Cevzi tarafından zikredilmiştir.⁶⁵

Elmalılı tefsirinde yıldırımın gâyet şiddetli, çok çabuk bir çarpma olduğunu bununda bir ateş parçasıyla isabet ettiği şeyi yok eden bir çarpma olduğunu açıklamaktadır. Ayrıca yıldırımın ölüm, şiddetli azap mânâlarında da kullanıldığını zikretmektedir. Yine bulutlara darbeyi vuran bir kuvvetin var olduğunu, onu idare edeninde bir melek olduğunu, bu meleğin buluttan buluta ya da buluttan havaya darbeyi

⁶⁰ Uçman, *Sözlük*, 409; “TDK Sözlükleri”, (09.04.2021), <https://sozluk.gov.tr/>

⁶¹ Bakara, 2/55; Nisa, 4/153; Fussilet, 41/13; Fussilet, 41/17; Zâriyât, 51/44.

⁶² Bakara, 2/19; Ra’d, 13/13.

⁶³ Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beydâvî, *Envârü’t-Tenzîl ve Esrârü’t-te’vîl*, (ter. Abdülvehhab Öztürk), (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2017), I/72.

⁶⁴ Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Nesefî, *Medârikü’t-tenzîl ve haqâ’iku’t-te’vîl*, (İstanbul: Yasin Yayınevi, 2012), I:60.

⁶⁵ Abdurrahman Ali İbn Muhammed Cevzi, *Zadü’l Mesir*, (ter. Abdülvehhab Öztürk), (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2009), I:46-47

indirdiği vakit sarsıntıdan gürültü ile birlikte bir ateşin, bir kıvılcımın meydana geldiğini, bu kıvılcımın ise şimşek olduğunu ve yıldırımında bunda olduğunu bildirmektedir.⁶⁶

“...Allah senin bağına gökten âfetler (yıldırımlar) gönderir de bağ boş ve kaygan bir zemin haline gelebilir.”⁶⁷

İlgili âyette “...حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ...” ifadesiyle “husbân” kelimesi kullanılmıştır. Beydâvî, tefsirinde bu kelimeyi yıldırımlar olarak açıklamaktadır.⁶⁸ Kurtubî tefsirinde, İbnü'l A'râbî kelimenin hem bulut, hem yastık, hem de yıldırım anlamına geldiğini, Cevherî'nin ise "azap" olarak anlamlandırdığını⁶⁹ açıklamaktadır. Müfessir Râzî "husbân", kelimesini tıpkı "hesap" anlamına, butlan ve gufran vezninde gelen bir mastar olarak yani "Allah'ın takdir ettiği ve hesap ettiği miktarda bir azap göndermesi" olduğunu belirterek bunun ise, o bahçenin harap edilmesine hükmedilmesi manasına geldiğini açıklamaktadır. Zeccâc, “husbân” kelimesinin "azap" manasına kullanıldığını müfredinin ise "husbânetün" şeklinde olduğunu ve bunun "yıldırım" manasına geldiğini zikretmiştir.⁷⁰ Tefsirleri incelediğimizde âyette zikredilen “husbân” kelimesinin azap olduğu ve yıldırım manasına geldiği anlaşılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Mûsâ (a.s)'nın zorlu tebliğ mücadelesi anlatılırken yıldırım (الصَّاعِقَةُ) çarpma hadisesinden bahsedilmektedir. Mûsâ (a.s), İsrâiloğulları'nın başına Hz. Hârûn (a.s)'u bırakarak ilâhî vahyi almak için Tûr'a gitti. Kırk gece orada kaldı. Bu arada Mûsâ (a.s) 'nın kavmi, Hârûn (a.s)'un ikazlarını dinlemeyerek, Sâmirî isimli bir kuyumcunun altından yaptığı buzağıya tapmaya başladılar. Mûsâ (a.s) döndüğünde, durumu öğrenince üzüldü ve öfkeleni. Kavminden yetmiş kişi seçerek onlarla beraber, işledikleri günahlardan tövbe etmek için tekrar Tûr-i Sînâ'ya gitti.⁷¹

Kavminden, beraberine götürdüğü yetmiş kişi Hz. Mûsâ(a.s)'ya, "Rabbinden, kelimini bizlere duyurmasını iste" dediler. Bunun üzerine Mûsâ (a.s), Allah'tan kelimini duyurmasını isteyince, Allah da ona icabet etti. Mûsâ (a.s), Tûr dağına yaklaşıncı, onun üzerine buluttan bir sütun düşerek bütün dağı kapladı. Bu bulut, Mûsâ (a.s) içerisine

⁶⁶ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I:249.

⁶⁷ Kehf, 18/40.

⁶⁸ Beydâvî, *Esrârü't-te'vîl*, III:307.

⁶⁹ Kurtubî, *Ahkâmî'l-Kur'an*, XI:21.

⁷⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XV:185-186.

⁷¹ Çağrı vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, (Ankara: DİB Yayınları 2006), I:120-128.

girinceye dek yaklaştı. Tam o sırada Mûsâ (a.s) kavmine, "girin ve söylenenleri belleyin!" dedi. Kavmi Mûsâ (a.s) ile beraber Allah'ın kelamını dinlediler. Bunun üzerine kavmi, "Allah'ı açıkça görmedikçe, sana iman etmeyeceğiz" dediler. Bu olayın ardından onları yıldırım (saika) çarptı ve ölüverdiler.⁷²

Hz. Mûsâ (a.s), iki elini gökyüzüne kaldırarak şöyle dedi: "Ya Rabbi, tövbelerinin kabul olunduğuna şahitler olsunlar diye, kavimimden yetmiş kişi seçtim. Şimdi kavmimin yanına dönüyorum ve yanımda onlardan hiç kimse yoktur; hakkımda ne söylerler!" Hz. Mûsâ (a.s), Allah ölenleri diriltinceye kadar, dua ile meşgul oldu.⁷³

*"Ehl-i kitap senden, kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. Onlar bundan daha büyüğünü Mûsâ'dan istemişler, "Bize Allah'ı apaçık göster" demişlerdi de bu haksız davranışları yüzünden onları hemen yıldırım çarpmıştı. ..."*⁷⁴

*"Bir zamanlar, "Ey Mûsâ! Allah'ı açıkça görmedikçe sana asla inanmayız" demiştiniz de bakıp dururken hemen sizi yıldırım çarpmıştı."*⁷⁵

Âyetlerde yıldırım çarpmasını ifade ederken "الصَّاعِقَةُ" kelimesi kullanılmıştır. Suyûtî, Allah'ı açıkça görmek isteyenlerin, Mûsa (a.s) peygamberin seçmiş olduğu yetmiş kişi olduğunu, kendilerini yıldırım çarpınca öldüklerini, daha sonra Allah'ın takdir edilen ömürlerini yaşamaları için kendilerini tekrar dirilttiğini tefsirinde açıklamaktadır.⁷⁶ "Zulümleri sebebiyle hemen onları yıldırım çarptı." Yerinde olmayan bir talepte bulunmaları sebebiyle kendi aleyhlerine olan, çok korkunç bir azap ya da yakıcı bir ateş onları kuşattı. Veya onların bu tutum ve tavırları yani devamlı mucizeler istemeleri, peygamberlerini baskı altına almak, ona hükmetmek istemeleri sebebiyledir. Çünkü onların asıl maksatları, Allah'ı görmek değil işi yokuşa sürmektir.⁷⁷

*"Gök gürültüsü Allah'ı överek tenzih eder; O'nun korkusundan dolayı melekler de buna katılır. Onlar Allah hakkında tartışıp dururken O, yıldırımlar gönderip bunlarla dilediğini çarpar. O'nun azabı pek şiddetlidir"*⁷⁸

⁷² Bakara, 2/55.

⁷³ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, III:XIII.

⁷⁴ Nisâ, 4/153.

⁷⁵ Bakara, 2/55.

⁷⁶ Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyûtî, *Ed- Dürri'l Mensûr*, (ter. Zekeriya Yıldız), (İstanbul: Ocak Yayınları, 2012), I:301.

⁷⁷ Neseî, *Medârik*, I/449-450.

⁷⁸ Ra'd, 13/13.

Yıldırımlar mânâsına gelen “الصَّوَاعِقُ” kelimesinin âyetlerde kullanımı da söz konusudur. Âyetin iniş sebebi rivâyet o ki; Lebid b. Rebia el-Amir'in kardeşi Erbed, Amir b. Tufeyl ile birlik olup Peygamber (a.s) efendimizi öldürmek üzere gelmişlerdi. Bu hadisenin üzerine Allah, Amir'i deve vebasası ile alçak bir kabile olan Selul kabilesinde bir kadının evinde öldürdü. Erbed'in üzerine ise bir yıldırım göndererek yıldırım çarpmasıyla onu helâk etti. Bu adam Hz. Peygamber'e (a.s) : “*Bize Rabbinden öğren haber ver, o yıldırım demirden mi yoksa bakırdan mı?*” diye alaycı bir ifade kullanmıştı. Allah onu böylece yıldırımla helak etti.⁷⁹

Râzî, âyeti açıklarken şimşegin meydana gelmesinin Allah'ın kudretine delâlet eden, bir delil olduğunu söyleyerek şöyle izah etmektedir. Su, soğuk ve nemlidir. Ateş ise kuru ve de yakıcı bir maddedir. Tamamen birbirine zıt olan iki şeyden birinin diğerinden meydana gelmesi, aklın alacağı bir husus değildir.⁸⁰

“Eğer onlar yine de yüz çevirirlerse de ki: “Sizi Âd ve Semûd'un başına düşen yıldırım gibi bir yıldırıma karşı uyarıyorum.”⁸¹

“Semûd kavmine gelince, onlara doğru yolu gösterdik ama körlüğü doğru yolu görmeye tercih ettiler; nihâyet kendi yapıp ettiklerinin sonucu olarak alçaltıcı bir yıldırım azabı yakalayiverdi onları!”⁸²

Kelbî, "Kur'ân'da geçen bütün “saika” (yıldırım) ifadelerinin azap anlamlarına geldiğini" söylemiştir.⁸³ Eğer reddetme tavırlarını sürdürmek hususunda ısrar ederlerse Âd ve Semûd kavimlerinin başlarına gelen yıldırımını andıran, çok şiddetli bir azaba yani benzer bir yıldırım sizlere hatırlatır ve uyarım şeklindedir.⁸⁴ Kurtubî âyette geçen saika (yıldırım)'nın, azaba izafe olarak gelmesinin (“صَاعِقَةُ الْعَذَابِ”) yok edip helâk eden şeyin ismi (yıldırım) sebebiyledir. "Helâk edici azap" anlamında söylenilmiş gibidir şeklinde açıklamaktadır.⁸⁵

⁷⁹ Nesefî, *Medârik*, II:146.

⁸⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XIII:417.

⁸¹ Fussilet, 41/13.

⁸² Fussilet, 41/17.

⁸³ Suyûtî, *Ed- Dürri'l Mensûr*, XIII:97.

⁸⁴ Said Havva, *El-Esas Fi't-Tefsir*, (çev. M. Beşir Eryarsoy), (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1990), XIII:216-217.

⁸⁵ Kurtubî, *Ahkâmî'l-Kur'ân*, XV:322.

“Rablerinin buyruğuna uymayı kendilerine yediremediler. Bu yüzden, bakıp dururlarken onları yıldırım yakalayiverdi!”⁸⁶

Yani Sâlih (a.s)’in gönderilmesi ile kendilerine verilen fırsatı değerlendirmediler de Allah’ın emrinden kaçıp azgınlık ettiler. Bu sebeple kendilerini yıldırım çarptı. Yani azap yakalayiverdi. Diğer âyetlerde bu konudan bahsedilirken haykırış, ses mânâlarına gelen sayha kelimesi kullanılmışken burada ise "sâika" yani "yıldırım" denilmiştir ki maksat aynı musîbettir.⁸⁷

“Yahut onlar, karanlıklar içinde gökten boşanan gök gürültülü, şimşekli bir yağmura tutulmuş kimseler gibidirler. Yıldırımlar yüzünden ölümden korkarak parmaklarıyla kulaklarını tıkırlar. Hâlbuki Allah inkârcıları çepeçevre kuşatmıştır.”⁸⁸

Parıldadığı için münafıklar yıldırım (sâika ve çoğulunda savâik “الصَّوَاعِقُ”) denilen, gözlere şimşek gibi, kulaklara ise gök gürültüsü şeklinde gelen, nereye isabet ederse orayı yok eden, insanı ve hayvanı bir anda mahveden, madenleri eriten’in kendilerini çarptığını zannediyorlar. Helak etmesi sebebiyle her türlü felaket ve yok ediciliği sebebiyle bilinen o ateşin (savâik) dehşet verici kıvılcımlarından, parmaklarını kulaklarına tıkıyorlar, bunu da ölüm korkusuyla yani ölümden sakınmak için yapıyorlardı.⁸⁹ Âyette ve Elmalılı tefsirinde mevcut açıklamadan da anlaşılacağı üzere yıldırım hadisesinin büyüklüğü ve etkisinden de bahsedilmiştir. Bu etkinin büyüklüğü ve vereceği zararda parmaklarla kulakları tıkatacak hemen akla ölümü getirecek kadar dehşetlidir.

1.3. Deprem

Deprem, günümüzde pek sık meydana gelen, geçmiş tarihlerde de meydana gelmiş, bazı kavimlerin helakına sebep olan, insanoğlunun aciz kaldığı dehşet verici, tüyler ürpertici bir hadisedir. İnsanların âfetlere maruz kalmaları, insanlık tarihiyle yaşıttır. Meydana gelen âfetler sebebiyle çokça insan yaşamını yitirmiştir. Bu âfetlerin meydana gelmesi sebebiyle can kaybının yanı sıra, maddi kayıp/hasar ve insanlar üzerinde psikolojik etkileri de görülmüştür. Bu âfetlerin en önemlilerinden biri de

⁸⁶ Zâriyât, 51/44.

⁸⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI:4540.

⁸⁸ Bakara, 2/19.

⁸⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, I:249.

depremdir. Peygamber efendimiz (a.s), ümmetinin dünyadaki azabının fitneler, zelzeleler ve bir birlerini öldürmeleri olduğunu bizlere bildirmektedir.⁹⁰

Deprem, yerin içindeki fay düzlemi denilen kırıklar üzerinde biriken enerjinin sıkışma sebebiyle aniden boşalması sonucunda gelişen jeolojik bir olgudur. Deprem sözlükte yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi veya yanardağların püskürme durumuna geçmesi yüzünden oluşan sarsıntı, yer sarsıntısı, hareket, zelzele anlamlarına gelmektedir.⁹¹

Fen Bilimlerinde "deprem", yerkabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsma olayıdır.⁹²

Kur'ân'da depremle ilgili âyetler çokça zikredilmektedir. Deprem hadisesini ve verdiği ilâhî mesajı anlayabilmemiz ancak depremle ilgili âyetlerin içsel manalarına nüfuz etmekle mümkün olacaktır. Depremle ilgili âyetler ve bu âyetlerde zikredilen kelimelerin manaları, bu kelimelerin hangi konu ve hususlarda zikredildiği önemlidir. Bu kelimeler, “zelzele” (زلزلة), “racce” (رج), “racfe” (رجفة), “râcife” (راجفة) , “sayha” (صيحة) ve “hasf” (الخشف) kelimeleridir.

1.3.1. Zelzele (زلزلة)

Sözlükte, “deprem, yer kabuğunun katmanlarının yer değiştirmesi⁹³ bir şeyi hareket ettirmek, vurmak şiddetle sarsmak,”⁹⁴ anlamındaki zelzele, “yer içindeki fay kırıkları üzerinde biriken enerjinin, aniden boşalması sonucu meydana gelen yer değiştirme hareketinin yol açtığı, karmaşık, elastiki dalga hareketleri”⁹⁵ şeklinde tanımlanır. Türkçede bu kelimenin yerine deprem kelimesi kullanılmaktadır.

Kur'ân'da, kıyamet depremini ifade etmek üzere kullanılan fiillerden biri olan "zelzele" fiili, çeşitli şekillerde altı defa zikredilmektedir. Bunlardan üç tanesi, sosyopsikolojik boyutu olan sarsıntılardır, diğer üç tanesi ise yerin sarsıntısıyla ilgili olan ele

⁹⁰ Ebu Dâvûd es-Sicistânî, *Sünen-i Ebu Dâvûd*, (Beyrut: Darul Kütübil İlmiyye Yayınları, 1971), 564.

⁹¹ “TDK Sözlükleri”.

⁹² “Kandilli Rasathanesi”, (10.04.2021), <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/bilgi/depremnedir/index.htm>

⁹³ Uçman, *Sözlük*, 357.

⁹⁴ Arslantaş, *Zelzele*, XLIV:227.

⁹⁵ Yavuz Unat, *Zelzele*, *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), XLIV:231.

aldığımız depremdir. Zell, olağan hareket manasına gelir, onun muzaafı olan zelzele ise, tekerrürü ifade eder, özellikle burada izâfetle gelmiş olması, yerin maksimum şiddet ve dehşetiyle sarsıntısına işarettir.⁹⁶ Bizim sık sık yaşadığımız, şahit olduğumuz yer sarsıntıları da birer zelzeledir. Esasen sarsıldığımız bu depremler, bu kelimeyle ifade edilmekte ve zilzâl Arapçada deprem olarak bilinmektedir.⁹⁷

Kur'ân'ın 99. sûresinin ismi Zilzâl yani depremdir. Zilzâl sûresinin ilk âyetinde deprem kelimesi, "arka arkaya gelen şiddetli sarsıntı" mânâsına gelen zilzâl olarak zikredilmiştir. Sûre, ismini buradan almaktadır. Sûrenin isimleri "Zelzele" ve "Zilzâl"dir. Sûrede kıyamet kopması sırasındaki şiddetli yer sarsıntısından sonra kıyamet gününde meydana gelecek olan sıkıntı ve dehşet verici hallerden bahsedilmektedir.

Kur'ân'da birçok âyette kıyamet gününün ne kadar dehşet verici bir gün olduğu ve o sırada nelerin meydana geleceği anlatılarak, insanların o gün için hazırlık yapmaları gerektiğine dikkat çekilmektedir. Kıyamet gününde yaşanacak olan sıkıntı ve dehşet verici hallerin anlatıldığı "Zilzâl" sûresinin ilk âyetinde, kıyamet anında meydana gelecek depremden bahsedilmektedir. "Yer o dehşetli sarsıntısıyla sarsıldığında"⁹⁸ âyetiyle ilgili Elmalılı; 'yerin o zilzâli, zelzelesi, yer hareketi yani yerin zangır zangır sarsıntısıdır' demiştir. Ayrıca "Zell" kelimesini açıklarken, kelimenin hareket mânâsını ifade ettiği için, zelzele ve zilzâl onun muzaafı olarak tekrar etmeyi ifade ettiğini, hususen izâfetle ifade edilmesi, yerin mümkün olabilen bütün şiddet ve dehşetiyle sarsıntısına işaret ettiğini bildirmektedir.⁹⁹ Zemahşerî ise "zelzele" kelimesi için, "rahatsızlık vermek ve varlıkların oldukları yerden ve merkezlerinden kayışının katmerli hale gelmesi ve iyice şiddetlenmesidir" der.¹⁰⁰

Kıyamet depreminin büyük bir olay olduğu yine başka âyetlerle bizlere bildirilmektedir.

⁹⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VIII:6008

⁹⁷ Uçman, *Sözlük*, 357.

⁹⁸ Zilzâl, 99/1.

⁹⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VIII/6008.

¹⁰⁰ Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *El-Keşşâf*, (mlf. Muhammed Coşkun, Ömer Çelik, Necdet Çağıl, Adil Bebek), (İstanbul: T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2016), IV:500.

“Ey iman edenler, Rabbinizden korkun. Şüphesiz kıyametin depremi büyük bir şeydir.”¹⁰¹

“Yer şiddetle sarsıldığı zaman”¹⁰².

Kıyamet depremini anlatan âyetlerde kullanılan kelimelerden biri de “racefe” (رجفة) kelimesidir. Bu kelime, kıyametin kopması esnasındaki şiddetli hareket ve sarsılma manasında iki âyette zikredilmiştir. Ayrıca “racfe” şeklinde mastar olarak, önceki topluluklara verilen cezayı ifade etmek üzere de âyetlerde kullanılmıştır.¹⁰³ Hazîn ise, racfe kelimesi için, “etkisiyle değişim ve helâk meydana gelen şiddetli sarsıntı ve titreşimdir”¹⁰⁴ demiştir.

Mekkeli müşrikler, Allah’ın peygamberini yalancılıkla itham edince Allah, Hz. Peygamber (a.s)’e onlarla uğraşmamasını, onların cezalarını kendisinin vereceğini bildirmiştir.¹⁰⁵

“O gün yeryüzü ve dağlar sarsılır.”¹⁰⁶

Âyette verilen cezanın; dağların ve yeryüzünde bulunanların şiddetli bir şekilde sarsılması ve dağların kum yığını haline gelmesi ve kıyametin kopmasıyla başlayacağı haber verilmiştir.

“O gün şiddetle sarsan sarsar.”¹⁰⁷

Kur’ân, kıyamet vakti meydana gelecek yerin şiddetle sarsılması¹⁰⁸ ve yerin ağırlıklarını dışarıya atması¹⁰⁹ olayını bizlere haber vermektedir. Müfessirler “yerin ağırlıklarının; içindeki hazinelerin, madenlerin ve ölülerin olduğunu söylemektedirler.”¹¹⁰ Günümüz teknolojisi ve fen bilimlerinin çalışmaları sayesinde, ülkelerin ekonomisinde büyük rol oynayan çok fazla madenler, yer altı zenginliklerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Yer altı zenginlikleri bağlamında “eskâl (ağırlıklar)”ın neler olduğu

¹⁰¹ Hac, 17/1.

¹⁰² Vâkıa, 56/ 4.

¹⁰³ Aydar, *Kocaeli Depremine Bağış*, 114.

¹⁰⁴ Ali b. Muammed b. İbrahim Hâzin, *Lübâbu’t - Te’vil fî Meani’t-Tenzil*, (Mısır: 1955), II:294.

¹⁰⁵ Müzzemmil 73/10, Müzzemmil 73/11.

¹⁰⁶ Müzzemmil, 73/14.

¹⁰⁷ Nâziât, 79/6.

¹⁰⁸ Zilzâl, 99/1.

¹⁰⁹ Zilzâl, 99/2.

¹¹⁰ Mustafa Çağrı vd., Kur’an Yolu, V:668-669.

hususunu, Râzî tefsirinde şu şekilde açıklamaktadır: Bu kelime, "sikal"ın çoğuludur ve "sikal", ev eşyası demektir. Allah, "yer, ağırlıklarını çıkardığı zaman" buyurarak, bu "ağırlıklar" ile yerin içindeki defineleri kastetmiştir.¹¹¹ Açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, deprem çeşidi olan volkanik depremin de yerin ağırlıklarını çıkarması hadisesinin mikro olayı gibi düşünülmekte, birçok yönden benzerlik göstermektedir. Volkanizma dediğimiz olay, yerin derinliklerinde bulunan magmanın, yer kabuğunun zayıf kısımlarından yeryüzüne doğru yükselmesi olayıdır.¹¹²

Kıyametin dehşetlerinden biri de dağların yürütülmesi olayıdır. Kur'ân'ın anlatımına göre, 'o gün arz sarsılacak ve dağlar darmadağın edilecek¹¹³, savrulan kum yığınları hâlini alacak¹¹⁴, atılmış renkli yün gibi olacak¹¹⁵, toz duman haline gelecek¹¹⁶, bulutlar gibi hareket edecek, nihâyet bir serap olacaktır¹¹⁷. ' Nitekim başka bir âyette şöyle buyrulmaktadır:

*"Sana dağları soruyorlar. De ki: Rabbim onları un ufak edip savuracak; yerlerini dümdüz, bomboş bırakacak. Orada artık ne bir kıvrım ne de bir tümsek görürsün"*¹¹⁸.

Allah, dağları yerinden giderir, yok eder, her taraf dümdüz ve çıplak hale gelir. Böylece yeryüzünde ne bir bitki, ne bir ağaç, ne bir canlı, ne de bir bina kalır. Dağların yürütülmesinden maksat, kıyamet gününde şiddetli bir deprem ve infilakın meydana getirilmesi, dağların atılmış yün gibi savrulması olabilir.¹¹⁹

Birer kazık gibi yerleşerek yeryüzünü şiddetli depremlere karşı koruyan dağların, elbette büyük sarsıntıya karşı dayanamayacağı, yerlerinden oynayarak altındaki toprakla birlikte kaymaya başlayacağı açıktır.

Günümüzde depremlerin meydana gelmesi ile birlikte kaymalar, heyelanlar meydana geldiği, yine heyelan sebebiyle yüzlerce evin kayan toprağın altında kaldığı,

¹¹¹ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XV:185-186.

¹¹² Âfet Yönetimi Terimler Sözlüğü Komisyon, *Açıklamalı Âfet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, (T.C. Başbakanlık Âfet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Kasım 2014), 154.

¹¹³ Hâkka, 69/13.

¹¹⁴ Müzzemmil, 73/14.

¹¹⁵ Kâria, 101/5.

¹¹⁶ Vâkıa 56/5-6.

¹¹⁷ Nebe', 78/20.

¹¹⁸ Tâhâ 20/105-107.

¹¹⁹ Çağrı, vd., Kur'an Yolu, III:557-558.

büyük olayların meydana geldiği bilinmektedir. Kıyamet anında meydana gelecek dağ hareketlerini incelediğimizde, bugüne dek meydana gelen deprem nedenli dağ kaymalarının, kıyamet esnasında meydana gelecek dağ hareketlerine kıyasla mikro yani aşırı derece küçüklükte benzer olaylar olduğunu görmekteyiz. 2005 yılında Pakistan’da meydana gelen Kaşmir depremi sırasında, dik bir yamaç üzerine kurulu olan Balakot kenti de deprem tarafından tetiklenen geniş çaplı bir heyelanın etkisiyle önemli düzeyde hasara uğramıştır.¹²⁰

1.3.2. Racfe (رجفة)

“Racfe” kelimesi, ‘sarsıntı, zelzele, deprem’; fiil olarak ise, ‘şiddetle sarsmak ya da sarsılmak’ anlamına gelmektedir.¹²¹ Râcife kelimesinin anlamı, ‘şiddetle sarsan sarsıntı, dünyayı yerinden oynatan olay, Sûr’a ilk üfürmek veya o vakit şiddetle sarsılan, sarsılacak olan yeryüzü ve dağlar gibi cisimler’ demektir.¹²²

“O gün yeryüzü ve dağlar sarsılır; dağlar savrulan kum yığınları halini alır.”¹²³

Zemahşeri âyette zikredilen “يَوْمَ تَرْجَفُ” (sarsıldığı gün) ifadesinin, deprem, şiddetli sarsıntı manasına geldiğini bildirmektedir.

“O gün şiddetle sarsan sarsar”¹²⁴

Beydavî, yevme kelimesinin tercufu ile mensûb olduğunu, racife’den murat edilenin de, o zaman hareketi şiddetlenen yer ve dağlar gibi sâkin gök cisimleri olduğu¹²⁵ şeklinde izah etmektedir.

Kur’ân, peygamberlerini yalanlayarak âfetle helak olan geçmiş kavimlerden, Medyen ve Eyke halkını, helak olma sebeplerini ve şiddetli sarsıntı ile helak olduklarını bizlere bildirmektedir.

Allah, Medyen’e kardeşleri olan Hz. Şuayb (a.s)’ı peygamber olarak göndermiştir. Şuayb (a.s), Allah’a ibadet ve kulluk etmelerini, O’ndan başka ilah olmadığı hususunu

¹²⁰ Reşat Ulusoy, *Heyelanlar ve Mühendislik Şevlerindeki Duyarsızlıklar: Türleri, Etkileri ve Zararların Azaltılması*, (Ankara: Hacettepe Üniversitesi), 162;

¹²¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, VII:5556.

¹²² Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, VII:5556.

¹²³ Müzzemmil, 73/14.

¹²⁴ Naziât, 79/6.

¹²⁵ Beydâvî, *Envârü ’t-Tenzîl ve Esrârü ’t-te’vîl*, V:433.

dile getirip, diğer peygamberler gibi tevhit emriyle başlayarak tartıyı noksan tartmamalarını, böyle devam ederlerse kendilerini bir gün azabın kaplayacağını bildirdi.¹²⁶ Medyen kavmi bolluk içindeydiler. Şuayb (a.s), bu kadar nimetin içerisinde tartıyı noksan tartarak ticaretlerini batıl etmelerine karşı kavmini uyarıyordu.

Diğer helak olan kavimler gibi Eyke halkı da Hz. Şuayb (a.s)'i yalanladılar.¹²⁷ Kendisinin güvenilir elçi olarak gönderildiğini,¹²⁸ kendilerini ve önceki nesilleri yaratanın Allah olduğunu, ona saygılı olmaları¹²⁹ ve itaat etmeleri¹³⁰ gerektiğini söylese de dinlemediler.

Hz. Şuayb (a.s)'ın, Medeyen halkının yaptıkları kötü işler sebebiyle uyarması, onların zoruna gitmişti. Şuayb (a.s) peygamberin sözlerini alaya alarak, onu zayıf güçsüz gördüler. Güçsüz olmasına rağmen aşireti sebebiyle kendisini en ağır şekilde öldürmediklerini söylediler.¹³¹

Kavmi yollarda oturarak Hz. Şuayb'e inanan ve onu dinlemeye giden kimselere onun yalancı olduğunu söyleyip insanların yollarını kesiyor tehdit ediyorlardı.¹³²

Hz. Şuayb (a.s), aşiretine değil her şeye gücü yeten mutlak güç sahibi Allah'a güvenip dayandığına işaret ederek, ellerinden geleni yapmalarını, asıl yalancının kim olduğunun ceza gününde belli olacağını söyledi.¹³³ Kavmi Hz. Şuayb (a.s)'ı ve inananları kentten çıkarmakla tehdit ettiler. Bu inkârcı davranışları Hz. Şuayb (a.s)'ın önceden haber verdiği cezaya yani Allah'ın gazabına uğramalarına sebep oldu. Böylece yedi gün esinti kesilerek üzerlerine kavurucu bir sıcaklık geldi. Aşırı kavurucu sıcaklıktan bunalarak evlerine kaçsalar da bu sıcaklık evlerinde de kendilerini bunalıttı. Sam yeli, yedi gün esti ve o kadar ki sıcaklık su kaynaklarını kuruttu. Adeta kendilerini pişiren sıcaktan kurtulamadılar ve sahraya kaçtılar. Bunun üzerine Allah kendilerine bir bulut gönderdi.

¹²⁶ A'raf, 7/85; Hûd, 11/4.

¹²⁷ Şuarâ, 26/176.

¹²⁸ Şuarâ, 26/178.

¹²⁹ Şuarâ, 26/184.

¹³⁰ Şuarâ, 26/179.

¹³¹ Hûd, 11/91.

¹³² Beydavî, *Esrârü't-te'vîl*, II:257-258; A'raf, 7/86.

¹³³ Hûd, 11/92.

Hepsi bu bulutun altında toplanmaya başladılar.¹³⁴ Aşağıda ki âyetlerde anlatıldığı üzere dehşetli bir sarsıntıyla helak oldular.

*“Ama onu yalancılıkla suçladılar. Bunun üzerine kendilerini o dehşetli sarsıntı yakaladı da yurtlarında yere serildiler!”*¹³⁵

Âyet-i kerimede “racfe” kelimesi dehşetli sarsıntı manasına gelmektedir.

(فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ) *“Bunun üzerine onları o dehşetli sarsıntı yakaladı da yurtlarında yere serildiler.”*¹³⁶

Zemahşeri, âyette geçen “racfe” kelimesini, ‘yeri sarsan ve insanları alaşağı eden çığlık’¹³⁷ şeklinde açıklamaktadır.

Nûh, Âd, Semûd ve İbrahim kavimlerine; Medyen halkı, Lût kavmi vb. toplulukların ibret dolu bilgileri kendilerine ulaşmasına rağmen,¹³⁸ peygamberlerini yalanlayarak helak olmuşlardır. İnanarak Allah’a sığınanlar ise Allah’ın lütuf ve keremiyle kurtulmuşlardır.¹³⁹

1.3.3. Sayha (صيحة)

Kur’ân’da on üç âyette zikredilen sayha, yedi yerde ‘geçmişteki bazı inkârcı ve günahkâr kavimleri helâk eden korkunç ses’, diğerinde ise ‘kıyametin kopmasından önceki dehşetli ve öldürücü ses’ için kullanılmıştır.¹⁴⁰

Racfe kelimesinde işlediğimiz Medyen halkının helakine sebep olan felaketin Hûd süresinde "korkunç ses" (sayha) olduğu belirtilmektedir.

*“Zulmedenleri de o korkunç ses yakaladı, yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar”*¹⁴¹

¹³⁴ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I:329.

¹³⁵ Ankebût, 29/37; A’raf, 7/91.

¹³⁶ A’raf, 7/78.

¹³⁷ Zemahşerî, *El-Keşşâf*, II:892.

¹³⁸ Tevbe, 9/70.

¹³⁹ Hûd, 11/94.

¹⁴⁰ Arslantaş, *Zelzele*, XIII:508.

¹⁴¹ Hûd, 11/67.

Burada “korkunç ses” diye çevrilen sayha kelimesi yerine, A’râf sûresinde (7/78) “deprem” anlamına gelen racfe kelimesinin kullanılmış olmasından, yok eden felâketin gürültülü deprem olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴²

Geçmiş tarihlerde, isyan ve inkârları sebebiyle felakete uğrayan bazı toplumlar hakkında bizlere bilgi veren, ders almamız gerektiğini anlatan âyetlerin bazıları da Semûd kavminden yani Hicr halkından bahsetmektedir.

Allah, Semûd kavmine Sâlih (a.s)’i peygamber olarak gönderdi.¹⁴³ Hicr halkı da diğer helak olan kavimler gibi peygamberlerini yalanladılar.¹⁴⁴ Âyetlere sırt çevirerek¹⁴⁵ kendilerini güvene almak için dağları yontarak kendilerine barınaklar yaptılar.¹⁴⁶

Salih (a.s)’in önceden çok zeki güçlü kuvvetli, fakirlere yardım eden, hastaları ziyaret eden bir zat olması sebebiyle, kavmi kendi dinlerine faydalı olacağını düşünüp ümit bağlamışlardı.¹⁴⁷ Sâlih (a.s)’in, Allah’a kulluk etmeleri ve ondan başka ilah edinmemeleri davetini daha sert şekilde yalanlıyorlardı. Kendisine büyü yapıldığını söylüyorlardı.¹⁴⁸

Sâlih (a.s) peygamberden kendilerine bir mucize getirmesini istediler.¹⁴⁹ ‘Her şeyi yaratan Allah’ım var dersin şu sert kayayı ikiye bölüp içinden kıvrıkcık yavrulu bir deve çıkarsında buralarda otlasın’ dediler. Sâlih (a.s), ‘korkarım ki bu dedikleriniz meydana geldikten sonra inanmazsınız ona zarar verirsiniz’ dedi. Söz verdiler ve bunun üzerine Sâlih (a.s) peygamber, Allah’a yalvardı ve taş yarılarak dedikleri özelliklerde dişi bir deve geldi. Bazıları inandı bazıları ise sihirbazlıkla iftira ettiler.¹⁵⁰

Sâlih (a.s) peygamber, Allah’tan apaçık bir delil işaret olarak deveyi gösterdi.¹⁵¹ Deveyi rahat bırakmalarını, Allah’ın mülkünde otlamasına izin vermelerini ve ona bir

¹⁴² Çağrı vd., *Kur’an Yolu*, III:183.

¹⁴³ A’raf, 7/73.

¹⁴⁴ Hicr, 15/80.

¹⁴⁵ Hicr, 15/81.

¹⁴⁶ Hicr, 15/82.

¹⁴⁷ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XIII:58; Hud, 11/62.

¹⁴⁸ Şuarâ, 26/153.

¹⁴⁹ Şuarâ, 26/154.

¹⁵⁰ Ebü Cafer Muhammed Bin Cerîr’üt - Taberî, *Taber-i Tarihi*, (ter. M. Faruk Görtünca), (İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2007), I:164.

¹⁵¹ A’raf, 7/73.

kötülük etmemelerini söyledi.¹⁵² Devenin belirli günler su içme hakkının olduğu, onun dışında da kendilerinin su içme haklarının olduğunu, kötülük yapmaları durumunda ise büyük bir azaba çarptırılacaklarını söyledi.¹⁵³

Kavmi, Sâlih (a.s.)'i yalancı çıkarmak için deveyi öldürecek kişinin vasıflarına benzer dünyaya gelen çocukları öldürdüler.¹⁵⁴ Bu çocukların babaları (dokuz kişi), Sâlih (a.s.)'den intikam almak için iyi işler yapmıyor fesatlık çıkarıyorlardı.¹⁵⁵ Bir gün Sâlih (a.s.) peygamberi ve ailesini öldürmek için plan yaptılar ve planlarını uygulamak için büyük bir taşın ardına saklandılar.¹⁵⁶ Taş üzerlerine yıkılarak onları helak etti. Böylece Allah, tuzaklarını kendi başlarına çevirdi.¹⁵⁷ Kavmi bu uyarıları dikkate almayarak, zarar vermemeleri gereken deveyi öldürmeye gittiler ve Sâlih (a.s.)'in vasıflarını belirttiği genç deveyi hunharca öldürdüler.¹⁵⁸ Deveyi öldürüp ilahî emre karşı gelmeleri sebebiyle azap kaçınılmaz oldu ve o azabı tattılar. Üzerlerine bir ses (صَيْحَةٌ) gönderildi¹⁵⁹ ve helak oldular.

*“Onları da sabahleyin korkunç bir çığlık yakaladı.”*¹⁶⁰

*“Emrimiz gelince, Şuayb'ı ve beraberindeki mü'minleri nezdimizden bir rahmetle kurtardık. Zulmedenleri ise o korkunç ses yakalıyı verdi de yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar.”*¹⁶¹

“Emrimiz gelince...” denildiğine göre Cebrâîl öyle bir çığlık attı ki, derhal ruhları cesetlerinden çıkıverdi. *“Şuayb'ı ve beraberindeki mü'minleri nezdimizden bir rahmetle kurtardık. Zulmedenleri ise o korkunç ses”* yani Cebrâîl'in çığlığı *“yakalayiverdi.”*¹⁶² Buradaki *“yakalayiverdi”* anlamındaki fiilin müennes gelmesi, sayha (korkunç ses, çığlık) lâfzının müennes olmasından dolayıdır. Salih (a.s.) kıssasında ise: *“O zulmedenleri ise o*

¹⁵² Hûd, 11/64.

¹⁵³ Şuarâ, 26/155-156. Kamer, 54/28.

¹⁵⁴ Taberî, Taber-i Tarihi, I:165.

¹⁵⁵ Neml, 27/48.

¹⁵⁶ Neml, 27/49-50.

¹⁵⁷ Neml, 27/50.

¹⁵⁸ Hûd, 11/65.

¹⁵⁹ Kamer, 54/31.

¹⁶⁰ Hicr, 15/83.

¹⁶¹ Hûd, 11/94.

¹⁶² Hûd, 11/94.

korkunç ses yakaladı"¹⁶³ âyette ise fiil, "çığlık basmak, feryat etmek" anlamında müzekker gelmiştir.

İbn Abbâs der ki: Yüce Allah, Hz. Salih (a.s) ile Hz. Şuayb (a.s)'in kavimleri dışında, hiçbir ümmeti aynı azap ile helâk etmiş değildir. Allah bu iki kavmi de çığlık ile helâk etmiştir. Şu kadar var ki Salih (a.s) kavmini, çığlık alt taraflarından; Şuayb (a.s) kavmini ise çığlık üst taraflarından yakalamıştır. Böylece yurtlarında diz üstü çöküp, kaldılar.¹⁶⁴

A'raf süresinde,¹⁶⁵ onları dehşetli bir sarsıntının yakaladığı bizlere bildirilmektedir. Dolayısıyla şiddetli bir gürültü üzerine sarsıntı onları yakaladı ve hiç yaşamamış¹⁶⁶ gibi helak oldular.

Sonuç olarak, diğer kıssalarda da olduğu gibi peygamberlerini yalancılıkla suçlama, kulluk çağrılarını reddetme, fesatlık çıkarmak için çabalama, Allah'ın kesin emir buyurduğu deveyi öldürme gibi suçlar işlemişlerdi. Allah'ın kendilerine verdiği güç, bolluk, taşları yontarak sağlam evler yapmak gibi nimetler kibirlerini artırdı. Bu gücün ve nimetin yaratıcısı olan Allah'ı unutturdu. Bir kez daha kıssadan hisse çıkardık ki, her şeye gücü yeten Allah'ı unutarak yapılan tedbirlerin hiçbir fayda vermeyeceği, tedbirler alınırken âfetleri yaratan Allah'a sığınarak tedbir almamız gerektiği tek kurtuluş yolumuzdur.

1.3.4. Hasf (الخشف)

Hasf kelimesi, 'yere göçmek, üstü kapalı olmak, iyice derine batmak, yerin içine doğru gidip orada kaybolmak' anlamlarına gelmektedir. Bu açıdan hasf kelimesini, 'yerin dibine batmak veya yerin dibine batırılıp yok edilmek, o yer mekân üzerinde olanlarla birlikte yerin içine girme, yere batma' olarak anlamlandırabiliriz. Kur'an'da, sekiz âyette mazi ve muzari formunda kullanılmış olup isim halinde ise hiç kullanılmamıştır.¹⁶⁷

"Şimdi şu kötülükleri planlayanlar, Allah'ın onları yerin dibine geçirmeyeceğinden veya hiç bilemeyecekleri bir yerden kendilerine azabın

¹⁶³ Hûd, 11/67.

¹⁶⁴ Kurtubî, *Ahkâmi'l-Kur'an*, IX:142-143.

¹⁶⁵ A'raf, 7/78.

¹⁶⁶ Hûd, 11/68.

¹⁶⁷ Mutlu Saylık, *Kur'an'da Deprem*, (Danışman: Prof. Dr. Selahattin Sönmezsoy), (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2014), 41.

*gelmeyeceğinden ya da onlar işe güce dalmışken Allah'ın kendilerini kısıtlı olarak yakalamayacağından emin mi oldular?"*¹⁶⁸

"Âyet kötülükleri planlayan (İslâm'ı çürütmek uğrunda bir takım hile ve yollara başvuran) müşriklere tehdittir. İbn Abbâs der ki: Kendilerini, Karun'u yerin dibine batırdığı gibi batıracağından yana emin mi oldular? Yerin bir parçası yerin dibine geçti" demektir. Allah onu yerin dibine geçirdi" anlamındadır. Yüce Allah'ın: *"Biz onu da evini de yere geçirdik"*¹⁶⁹ âyeti buradan gelmektedir. Aynı şekilde, 'yerin dibine geçti' denildiği gibi, 'yerin dibine geçirildi' de denilir. Âyet-i kerimedeki soru inkâr anlamındadır. Yani onlar yalanlayanların başına gelen ceza gibi bir cezanın, kendilerini de gelip bulmayacağından yana emin olmamalıdır. Yahut Lut kavmine ve başkalarına yapıldığı gibi "fark edemeyecekleri bir taraftan kendilerine azabın gelip çatacağından yana emin mi oldular?" Bununla Bedir gününün kast edildiği de söylenmiştir. Çünkü onlar, o gün helâk edildiler ve hesaplarına hiç öyle bir şeyi katmamışlardı.¹⁷⁰

*"Peki, O'nun sizi karada yerin dibine geçirmeyeceğinden yahut başınıza taş yağdırmayacağından emin misiniz? Sonra kendinize bir koruyucu da bulamazsınız."*¹⁷¹

Kurtubî tefsirinde, *"Peki, kara tarafından sizi yere geçirmesinden... Emin mi oldunuz?"* âyetinde "Yüce Allah, bu âyeti ile denizden veya denizdeki tehlikelerden kurtulacak olsalar dahi, karada da onları helâk etmeye kadir olduğunu beyan ederek 'yere geçirilmek', yerin herhangi bir şey ile birlikte aşağı doğru göçmesi demektir." şeklinde açıklamaktadır.

*"Sonunda biz onu ve evini barkını yerin dibine geçirdik. Artık Allah'a karşı ona yardım edecek adamları olmadığı gibi, kendi kendini kurtarabilecek durumda da değildi."*¹⁷²

"Daha dün onun yerinde olmayı isteyenler bu defa, "Yazıklar olsun bize! Demek ki Allah rızık kullarından dilediğine bol, dilediğine de ölçülü veriyormuş. Allah

¹⁶⁸ Nahl, 16/45.

¹⁶⁹ Kasas, 28/81.

¹⁷⁰ Kurtubî, *Ahkâmî'l-Kur'ân*, X:172.

¹⁷¹ İsrâ, 17/68.

¹⁷² Kasas, 27/81.

bize lutufta bulunmuş olmasaydı, bizi de mutlaka yerin dibine geçirmişti. Vah ki vah! Demek inkârcılar iflâh olmamış!" der oldular."¹⁷³

Dünya hayatına düşkün olanlar Karun'un servet ve ihtişamını gördükçe onun şanslı bir insan olduğunu düşünüyor ve onun yerinde veya onun kadar zengin biri olmak istiyorlardı. İlim ve irfan sahibi kimseler ise onları kınayarak bu tür özentilerin, yersiz olduğunu söylüyorlardı. Karun, evi barkı ve bütün servetiyle birlikte yerin dibine batırıldı. Daha önce onun ihtişamına imrenip özenenler, bunu görünce söylediklerine pişman oldular ve Allah'ın verdiği rızka razı olmak gerektiğine, nankörlerin iflah olmayacaklarına kanaat getirdiler. Bu nedenle Karun kıssası, servet ve gücüne güvenerek, kendini imtiyazlı ve büyük görüp Allah'a isyan, insanlara karşı haksızlık eden ve bu suretle sınırı aşanlar için asırları aşır gelen bir ibret tablosu, bir öğüt levhasıdır.¹⁷⁴

"Her birini günahından dolayı cezalandırdık; kiminin üzerine taşları savuran fırtınalar gönderdik, kimini o korkunç ses yakaladı, kimini yerin dibine gömdük, kimini sulara boğduk. Allah'ın muradı onlara kötülük etmek değildi, fakat onlar kendi kendilerine kötülük ediyorlardı."¹⁷⁵

1.3.5. Birden Fazla Âfet Gönderilen Kavim (Lût Kavmi)

Lût kavmi, doğal âfetlerle helak olan kavimlerden idi. Güneş doğarken korkunç bir gürültü onları yakalamış, akabinde şiddetli bir depremle şehrin altı üstüne gelmiş, üzerlerine taş yağmış ve böylece yok olup gitmişlerdi.¹⁷⁶

Lût (a.s), İbrahim (a.s)'ın yeğeni idi. Amcasına iman etmiş¹⁷⁷, amcasının yolunda ve şeriatında ibadet eden, cömert, takva sahibi, sabırlı misafirperver, çiftçilikle geçinen mübarek biriydi.¹⁷⁸ İbrahim (a.s) ve ona inananlarla birlikte Nemrud'un memleketinden hicret edip Şam'a geldikten sonra, Lut gölü yanında bulunan Sedum şehri halkı için peygamber olarak gönderildi.¹⁷⁹ İbrahim (a.s) ile beraber Bâbil'den hicret edip, Şam diyarına vardıklarında Cebrail (a.s), onun Lut Gölü civârında bulunan Sedum bölgesi

¹⁷³ Kasas, 27/82.

¹⁷⁴ Çağrı vd., *Kur'an Yolu*, IV:246-247.

¹⁷⁵ Ankebût, 29/40.

¹⁷⁶ Çağrı vd., *Kur'an Yolu*, III:191.

¹⁷⁷ Ankebût, 29/26.

¹⁷⁸ M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2011), I:245.

¹⁷⁹ Ankebût, 29/28.

ahalisine peygamber olarak gönderildiğini bildirdi. İbrahim (a.s)’den ayrılarak Sedum bölgesine gitti.¹⁸⁰

Lût (a.s) kavmine, Allah’a karşı gelmekten sakınmalarını ve kendine itaat etmelerini tebliğ etti.¹⁸¹ Lût kavmi onlardan önce kimsenin yapmadığı fuhşiyatı yapıyor,¹⁸² kadınlar dururken erkeklere yaklaşarak taşkınlık yapıyorlardı.¹⁸³ Bu kavim, geçmiş milletlerde rastlanmamış her türlü ahlâksızlığı işleyen, iğrenç ve çirkin işleri pervâsızca işlemeyi ve hattâ daha öteye gitmeyi kendilerine âdetâ meslek hâline getirmişlerdi.

Lût kavmi, peygamberlerini yalancılıkla suçladılar.¹⁸⁴ İtaat etmeyenler arasında hanımı da vardı. O da azgın kavimle birlik oldu. Lût (a.s) itaatsizlik eden kavmini, yaptıkları bu kötü fiillerin kendilerini felâkete götüreceği hususunda uyarmasına rağmen onlar bu uyarıyı kuşkuyla karşıladılar.¹⁸⁵

Lût (a.s), kavmini kınayarak¹⁸⁶ bu azgın topluluğa karşılık Allah’a dua edip yardım istedi.¹⁸⁷ Lût (a.s) peygamberin duasının kabul olmasının akabinde, Allah Teâlâ bu kavmi yok etmek üzere genç ve yakışıklı erkek suretinde melekler gönderdi.¹⁸⁸ İbrâhim (a.s), yeğeninin de kavmin çerisinde olduğunu hatırlatınca melekler, ‘emrin kesin olduğunu,¹⁸⁹ Lût (a.s) peygamberin ve ailesinin kurtulacağını ancak hanımının geride kalanlar içinde olacağını¹⁹⁰ bildirdiler.

Melekler, Lût (a.s)’a misafir oldular. Lût (a.s) huzursuz oldu, kendini çaresiz hissetti.¹⁹¹ Misafirlerin geldiğini duyan kavmi, evi kuşattılar ve misafirlerin teslim edilmesini istediler. Lût (a.s), ‘temiz ve güzel olanın kızları ile evlenmek olduğunu

¹⁸⁰ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I:246.

¹⁸¹ Şuarâ, 26/160.

¹⁸² A’raf, 7/80.

¹⁸³ A’raf, 7/81.

¹⁸⁴ Şuarâ, 26/160.

¹⁸⁵ Kamer, 54/36.

¹⁸⁶ Şuarâ, 26/168.

¹⁸⁷ Ankebût, 29/30.

¹⁸⁸ Ansiklopedi İlim Heyeti, “Lût (a.s)”, *İSAM Temel İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2020), V:319.

¹⁸⁹ Hûd, 11/76.

¹⁹⁰ Ankebût, 29/32.

¹⁹¹ Hûd, 11/77.

Allah'tan korkmalarını ve misafirlerinin yanında kendisini utandırmamalarını¹⁹² söyledi. Bütün çabalara rağmen kavim ısrar ederek ahlaksız isteklerine devam ettiler.¹⁹³ Çünkü onlar, nefislerinin kölesi olmuş sapkın kimselerdi. Lût (a.s) iyice çaresiz kalıp daralınca, melekler kendilerini tanıtarak hanımı hariç ailesini alarak birlikte gece yola çıkmalarını, helak vaktinin sabah olduğunu söylediler.¹⁹⁴

Lût (a.s) ve ailesi şehirden çıktıktan sonra sabaha karşı, şehrin altı üstüne getirildi ve üzerlerine dehşetli taş yağdırılarak Lût (a.s)'un eşi de dâhil kavmi helak oldu.¹⁹⁵

Müfessir Râzî tefsirinde; 'Cebrâil (a.s), bir kanadını Lût kavminin yaşadığı şehirlerin altına soktu, onları kökünden söküp, gök ehlinin, onların hayvanlarının seslerini işitecekleri derecede yüksekliğe kaldırdı. Buna rağmen hiçbir testileri ve kapları ters çevrilip dökülmedi. Sonra onların hepsini birden aynı anda altını üstüne çevirip yere çaldı. Yerin sökülüp, en yakın birinci kat semaya kadar yükseltilmiş ve Lût kavminin beldelerinin yakınında ki diğer beldeler, bunlara yakın olmalarına rağmen hiç hareket etmeksizin, azap Lût (a.s) ve ehline ulaşmıştır.' şeklinde açıklamaktadır.¹⁹⁶

Taberî tefsirinde hadiseyi şöyle anlatmaktadır: Lût kavminin üzerine Allah'ın azabı bir sabah güneş doğarken gelmiş, memleketleri olan Sodom şehrinin üstü altına çevrilmiş, ayrıca üzerlerine, topraktan pişirilerek taşlaşmış, işaretli parçalar yağmıştır. Lût kavminin, şehirlerde yaşayanları da köylerde yaşayanları da helak olup gitmiştir. Allah kadınları bırakarak, erkeklerle cinsi temasta bulunan Lût kavmini bu şekilde cezalandırmıştır.¹⁹⁷

Bahsi geçen kıssada, hayâsızlıkta sınır tanımayan, Allah'ın gönderdiği peygamberi yalanlayan kavmin, doğal âfetle helak olması anlatılmaktadır. İnsanın, şehvetine köle olması durumunda aşağıların da aşağısına indiği, sonunun hüsrân olduğu görülmektedir. İlâhi emre itaat etmeyen kişinin peygamber hanımı dahi olsa Allah'tan gelen azaba karşı korunmayacağı¹⁹⁸ bildirilmektedir.

¹⁹² Hûd, 11/78.

¹⁹³ Hûd, 11/79.

¹⁹⁴ Hûd, 11/81.

¹⁹⁵ A'raf, 7/83-84; Hûd, 11/82-83; Hicr, 15/73-74; Şuarâ, 26/170-173.

¹⁹⁶ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XIII:89.

¹⁹⁷ Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Taberî Tefsiri*, (İstanbul: Hisar Yayınevi 1996), 4:77-79.

¹⁹⁸ Tahrîm, 66/10.

1.4. Ateş

Ateş kelimesi sözlükte, ‘yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık’ mânâlarına gelmektedir.¹⁹⁹ Ateşin hayatımızdaki ehemmiyeti çoktur. Ateş lafzı, Kur’ân’da da çokça zikredilmektedir. Konumuzla ilişkili olması sebebiyle, Kur’ân’da doğal âfet olarak, içerisinde ateş zikredilen âyetler ve doğal âfet ifade eden ateş mânâlarına gelen kelimeler irdelenecektir.

*“Üzerinize yalın bir ateş alevi ve erimiş bakır gönderilir de kurtulmak için birbirinizle yardımlaşamazsınız.”*²⁰⁰

Müfessirlerimizden Elmalılı ilgili âyeti açıklarken, insan ve cinlerin acizliğine değinmekte, dikkat edilmesi gereken diğer bir hususunda, tehdit tarzının günümüzde ki toplumun, uçak bombalarının ateşlerini andıran bir tasvir fikri verdiğini zikretmektedir.²⁰¹ Allah’a karşı sorumluluğu olan bizler, dünyada da kıyamet vakti geldiğinde de her ne zaman olursa olsun, Allah’ın hükmünden asla ve asla kurtulamayız. Allah’ın hükmünden kurtulmak adına, gelişen teknoloji ve fen çalışmaları da dikkate alındığında, her ne kadar büyük güçler elde edinilmiş olsa bile, ilâhî iradeye karşı yapılan bütün işlemler sonuçsuz kalmaya mahkûmdur.²⁰²

*“...Fakat onlar uykudayken rabbın tarafından gelen kuşatıcı bir âfet bahçeyi sarı verdi de bahçe kesilip kurumuş gibi oldu.”*²⁰³

Yukarıda yer verilen âyette, bahçe sahibi iki adamın misali anlatılırken inşallah dememeleri ve de yoksul kimselerin haklarını vermemeleri neticesinde, bahçelerinin üzerine belâ yağdığı ve bu belânın bir ateş²⁰⁴ olduğu, bu azaptan sonra bahçenin ağaçsız, ürünsüz, dümdüz bir yer halini aldığı açıklanmaktadır.

*“Biz, vaktiyle şu bahçe sahiplerine belâ verdiğimiz gibi onlara da belâ verdik. Hani bahçe sahipleri, (“Allah izin verirse” gibi) bir kayıt koymaksızın sabah erkenden bahçenin mahsulünü kesinlikle devşireceklerine yemin etmişlerdi.”*²⁰⁵

¹⁹⁹ “TDK Sözlükleri”.

²⁰⁰ Rahman, 55/35.

²⁰¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, VI:4682.

²⁰² Çağrı vd., *Kur’an Yolu*, V:208-209.

²⁰³ Kalem, 68/19.

²⁰⁴ Muhammed Ali Es-Sabuni, *Safvetü’t-Tefasir*, (ter. Sadrettin yolu, Nedim Yılmaz), Ensar Neşriyat, İstanbul 1990, VII:21.

²⁰⁵ Kalem, 68/17-18.

İlgili âyette, Allah bir bahçe olayını örnek göstermekte ve nimetlerine şükretmeyen Mekke müşriklerini uyarmaktadır. ‘Allah izin verirse’ demeden, ertesi gün yapacakları işe karar vermeleri ve fakirler hakkında takındıkları tavır sebebiyle, bahçelerinin uğradığı âfet anlatılmaktadır.

Yukarda zikredilen âyeti kerimede geçen “*onlara da belâ verdik*” sözüyle Mekke müşrikleri kastedilmektedir. O çok güvendikleri malları ve çocukları, onlar için bir fitne ve bir felaket olmuştur. Nitekim Mekkeliler, peygamberliğin ilk senelerinde, ahlâksızların sözlerine uyarak âyetleri yalanladıkları ve Hz. peygambere eziyet ederek sıkıntı vermekte ısrarcı olmaları sebebiyle Allah Resulü (a.s), onların belâlarını şiddetlendirmek ve onlara Hz. Yusuf (a.s)'un seneleri gibi kıtlık vermesi için Allah’a dua etmişti. Allah da onları, yedi sene kıtlık ve kuraklık vererek, belâlarını vermişti.²⁰⁶

Bahsi geçen âyette misal olarak verilen bahçe sahipleri, namaz ve niyaz ehli idiler. Bahçe onların babalarına ait idi. Bahçe sahiplerinin babaları, ürünlerden senelik ihtiyacını alır geri kalanını ise sadaka olarak dağıtırdı. Tırpanın kesemediği ürünleri, hasılat zamanından sonra yetişen üzümleri ve diğer kalan meyveleri hep yoksullara bırakırdı. Böylece yoksullara çokça ürün kalır onlarda faydalanırlardı. Adam vefat edince varisleri olan oğulları, ailelerinin çokluğunu bahane ederek babalarının yaptığı gibi yoksulları gözetmeyeceklerini kararlaştırdılar. Sabah erkenden gizlice yoksullara sezdirmeden bağın meyvelerini toplayacaklarına yemin ettiler.²⁰⁷

Sabah erkenden yoksullara sezdirmeden toplayacaklarına yemin ederken, ‘Allah izin verirse sabah gidip ürünleri toplayacağız’ demediler. Onlar gece uyurlarken, bahçeyi bir âfet sardı ve bahçe simsiyah oldu. Bu âfetle bahçenin ağaçlarını ve ekinlerini sökülüş, yok olmuş olarak buldular.²⁰⁸

Onlar Allah’ın nasip edip etmeyeceğini hesaba katmadan, fakirler de görmeden, sabah erkenden ürünleri kesinlikle toplayacaklarını umuyorlardı. Böyle bir belâ ile karşılaştılar.

²⁰⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VII:5278.

²⁰⁷ Zemahşerî, *El-Keşşâf*, VI:860.

²⁰⁸ Taberî, *Taberî Tefsiri*, VIII:391-392.

1.5. Rüzgâr (ريح)

Arapça'da rîh (ريح) kelimesi, rüzgâr anlamında kullanılmaktadır.²⁰⁹ Kur'ân'da rüzgârdan çokça bahsedilmektedir. İçinde yaşadığımız kâinat, ibret alınacak hadiselerle doludur. Yaratılışı ve düzeni mükemmel bu kâinattaki ibret alınacak hadiselerden birisi de rüzgârdır. Rüzgârlar, Allah'ın emriyle yönlenir, bulutlara yön verir, gökten rahmet (yağmur) yağar ve kurumuş topraklar yeniden yeşillenerek can bulur.²¹⁰

Rüzgârlar rahmet kaynağı olduğu gibi azap olarakta ilâhî emri yerine getirirler. Peygamberimiz'in (a.s) yaptığı duada şöyle niyaz etmiştir; *“gece ve gündüzün getirdiklerinin şerrinden, rüzgârın ve zamanın getirdiği kötülüklerden Allah'a sığınırız.”*²¹¹

Rüzgârların çeşitli yönlerden estirilmesinde, bazen sıcak bazen de soğuk olarak estirilmesinde, bazen kasırga ve fırtına olarak, bazen de ılık ve yumuşak şekilde estirilmesinde, bazı vakit bitkiler arasında aşılama yapması için görevlendirilmesinde, bazen rahmet bazen de azap ve cezâ oluşunda bizler için nice dersler ve ibretler vardır.

Hûd (a.s) peygamber, Âd kavminde soy yönünden önemli bir statüye sahip, ticaretle uğraşan, güçlü, kuvvetli, takva ve ibadet ehli, çok cömert ve şefkatli biriydi. Âd kavmi Hadramevt'e ve Yemen'e kadar uzanan çok geniş, bolca su, çok otlu ve bol nimetli bölgede yurt kurmuşlardı.²¹² Başkalarına verilmeyen güç, kuvvet, boy onlara verilmişti.²¹³

Allah, Âd kavmine kendi içlerinden Hûd (a.s)'u peygamber olarak gönderdi. Hûd (a.s) kavmine, Allah'a ibadet etmelerini ondan başka ilah olmadığını söyledi.²¹⁴ Kavminin ileri gelenleri Hûd (a.s)'u, akılsızlık ve yalancılıkla itham ettiler.²¹⁵ Allah'ın onlara verdiği gücü ve kuvveti kendilerinden bilerek büyüklük tasladılar, kendilerini en güçlü zannettiler ve onlara o gücü veren Rablerini ve âyetlerini inkâr ettiler.²¹⁶ Bu düşünce, onların sadece dünyevî olarak düşünmelerine yani yaşayıp ölecekleri, bir daha

²⁰⁹ “Almaany”, (28.05.2022), <https://www.almaany.com/tr/dict/ar-tr/r%C3%BCzgar/>

²¹⁰ Fâtır, 35/9.

²¹¹ Mehmet Görmez vd., *Hadislerle İslâm*, (İstanbul: DİB Yayınları, 2013), I:336.

²¹² Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I:117-118.

²¹³ A'raf, 7/65-69.

²¹⁴ Hûd, 11/50.

²¹⁵ A'raf, 7/66.

²¹⁶ Fussilet, 41/15.

dirilmeyecekleri fikrine yol açtı.²¹⁷ Hûd (a.s), eğer böyle düşünüp zulümle devam ederlerse cezaya çarptırılacaklarını kendilerine bildirdi.²¹⁸ Diğer kavimlerin, peygamberlerine yaptıkları gibi Hûd (a.s) peygambere de kendi kavminin ileri gelenleri karşı çıktılar ve onu, Allah hakkında yalanlar düzen biri olarak nitelendirdiler.²¹⁹

Hûd (a.s)’u yalanlayan kavmi, çok şiddetli bir kuraklığa maruz kaldı. Hûd (a.s)’un kendilerine belirttiği azabın belirtileri başlamıştı. Hûd (a.s) tebliğ faaliyetlerini hızlandırdı ve kavmini kuraklıktan ibret almaya çağırdı.²²⁰ Hûd (a.s), onların kuraklıktan kurtulup güçlerine güç katmaları için Allah’tan bağışlanmayı dilemelerini, inkâr ve yalanlamayı terk etmelerini söyledi.²²¹ Kavmi tövbe etmek yerine iyice ileri giderek inkârlarını pekiştirip, ‘bizi tehdit edip durduğun azabı haydi getir’ diyerek küstahlaştılar.²²² Ayrıca kendilerinden daha güçlü kimsenin olmadığını da söylediler.²²³

Hûd (a.s) peygamberi inkâr etmeleri ve küstahlıkları neticesinde Allah, üç yıl yağmur vermedi, pınarları kurudu, davarları telef oldu, uzun yıllar yağmur yağmaması ve gözelerin (pınarların) kuruması büyük bir kıtlığa sebep oldu.²²⁴ Hûd (a.s) peygamber, Allah’ın bolbol yağmur vermesi ve kıtlıktan kurtarması için bağışlanma dilemelerini, tövbe etmelerini söyledi.²²⁵ Fakat yine dinlemediler.

*“Felâketi vadilerine yönelmiş, ufku kaplayan bir bulut olarak görünce, “İşte bize yağmur getirecek bir bulut” dediler. Hayır, o hemen gelmesini istediğiniz ceza; içinde acılı azap bulunan, rabbinin emri ile her şeyi silip süpüren bir rüzgâr!”*²²⁶

Azap bulutu, vadilerine yönelince gökyüzünde beliren bulutu yağmur getiriyor zannederek sevinmeye başladılar.²²⁷ Hâlbuki o bulutta azap vardı ve rüzgâr²²⁸ her şeyi silip süpürdü, üzerlerinden geçen her şeyi kül etti, sadece evlerinin kalıntıları kaldı.²²⁹

²¹⁷Mü’minûn, 23/37.

²¹⁸ Ahkâf, 46/21.

²¹⁹ Mü’minûn, 23/38.

²²⁰ Ansiklopedi İlim Heyeti, “Hûd (a.s)”, *Temel İslam Ansiklopedisi*, III:548.

²²¹ Hûd, 11/52.

²²² Ahkaf, 46/22.

²²³ Fussilet, 41/15.

²²⁴ Taberî, *Tarih-i Taberî*, I:154.

²²⁵ Hûd, 11/52.

²²⁶ Ahkâf, 46/24.

²²⁷ Ahkâf, 46/24.

²²⁸ Zâriyât, 51/41-42.

²²⁹ Ahkâf, 46/25.

Allah (c.c), farklı âyetlerde Âd kavmi için kasırga,²³⁰ soğuk rüzgâr²³¹ yedi gece sekiz gün üzerlerine gönderdiğini²³² ve kasırganın onları helak ettiğini bizlere bildirmektedir.

*“Âd kavminde de (ibretler var). Onlara silip süpüren rüzgârı göndermiştik.”*²³³

Allah, üzerlerine faydasız bir rüzgâr (bitkileri aşılamayan, bulut getirmeyen) gönderdi de bu rüzgâr dokunduğu her şeyi yok etti.²³⁴ Çok şiddetli bir kasırga²³⁵ onları helak etmişti. Öyle ki, onları sökülmiş hurma kütükleri²³⁶ gibi sürüklüyordu.

*“Sonunda dünya hayatında onlara alçaltıcı cezayı tattırmak için o kara günlerde üzerlerine dondurucu bir rüzgâr gönderdik. Âhiret azabı ise daha da alçaltıcı olacak, onlara yardım da edilmeyecektir.”*²³⁷

Yukarıdaki âyette rîh kelimesi kullanılmıştır. Dondurucu rüzgâr göndermek suretiyle, onların üzerine uğursuz kendilerine uğur getirmeyen dünya hayatında kendilerini rüsva eden yani zillete uğratan azapla cezalandırılmışlardı. Bu azap, eserken ses çıkartan ya da aşırı soğuk olması sebebiyle kavurucu, yani oldukça soğuk veya şiddetli esen bir rüzgârdı. İbn Kesir’e göre, bu rüzgârda sayılan özelliklerin hepsi mevcuttu. Şu sebeple ki; onlar güçlerinden dolayı aşırı gurura kapılmış kendilerini çok güçlü korunaklı hissediyorlardı. Bu gururları sebebiyle şiddetli, olabildiğince soğuk ve dehşet verici korkunç bir sesi olan rüzgârla cezaya çarptıldılar.²³⁸

Âd kavmi şiddetli azaba çarpılarak helak olup gitti. Allah, Hûd (a.s) peygamberi ve iman edenleri rahmetiyle kurtardı.²³⁹

²³⁰ Kamer, 54/19.

²³¹ Fussilet, 41/16.

²³² Hâkka, 69/6-7.

²³³ Zâriyat, 51/41.

²³⁴ Suyûtî, *Ed- Dürri’l Mensûr*, XIII:634.

²³⁵ Kamer, 54/19.

²³⁶ Kamer, 54/20.

²³⁷ Fussilet, 41/16.

²³⁸ Said Havva, *El-Esas Fi’t-Tefsir*, XIII:53.

²³⁹ Hûd, 11/58.

1.5.1. Fırtına (العاصفة)

Kur'ân'da güçlü esen rüzgâr, fırtına mânâlarında kullanılmıştır. Sözlükte doğaya ve insanlara zarar veren, hızı 23 ve 26 m/s arasında değişen rüzgâr²⁴⁰ olarak açıklanmaktadır.

Konu edilen kelimenin geçtiği âyette, Süleyman (a.s) peygamberin emrine şiddetli rüzgârı verildiği²⁴¹ bizlere bildirilmektedir. Allah, peygamber ve kral olarak Süleyman (a.s)'ı babası Dâvûd (a.s)'a varis kılmış, rüzgârı ve şeytanları mucize olarak emrine vermişti. Güçlü rüzgâr (العاصفة) vasıtasıyla bereketli topraklara yani Filistin'e gidip Kudüs'e geri dönüyorlardı.²⁴² Şiddetli rüzgârı Allah Süleyman (a.s) peygamberin emrine vermişti.

Başka bir âyette fırtına olup esenlere yemin edilirken²⁴³ 'العاصفة' kelimesi kullanılmıştır. Kurtubî, el-Mehdevî'nin görüşünü yani âyette zikredilen şiddetlice esenlerden kastedilenin rüzgârlar olduğunu, yine başka bir görüşe göre ise mezkûr âyetin; zelzeleler, yerin dibine toprak parçalarının geçmesi gibi helâk edici ilâhî belgelerin olma ihtimalinin de mevcut olabileceğini²⁴⁴ tefsirinde bizlere bildirmektedir.

1.5.2. Kasırga (إعصار)

İ'sar kelimesi anlam olarak, yerden göğe direk gibi yükselen fırtına (hortum) demektir.²⁴⁵ Sözlükte kasırga mânâlarında kullanılmaktadır. Kasırga ise atmosferde alçak basınç olan alanlarda meydana gelen ve kuzey yarım kürede saatin tersi yönünde, güney yarım kürede ise saat yönünde kendi etrafında çok büyük bir hızla dönen, rüzgâr ve sel gibi şiddetli yağmurları olan, fırtınaların eşlik ettiği bir doğa olayı şeklinde tanımlanmaktadır.²⁴⁶

Kur'ân'da i'sâr kelimesi sadece bir âyette içinde ateş bulunan kasırga olarak zikredilmektedir. Nadir görülen bir doğa olayı olan i'sar, Kur'ân'daki anlamıyla

²⁴⁰ Âfet Yönetimi Terimler Sözlüğü Komisyonu, *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, (T.C.Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014), 73.

²⁴¹ Enbiya, 21/81.

²⁴² Çağrı vd., *Kur'an Yolu*, III:694.

²⁴³ Mürselât, 77/2.

²⁴⁴ Kurtubî, *Ahkâmi'l-Kur'ân*, XVIII:305.

²⁴⁵ Beydâvî, *Esrârü't-te'vîl*, I/335.

²⁴⁶ Âfet Yönetimi Terimler Sözlüğü Komisyonu, *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, 143.

günümüzde alev hortumu olarak bilinen, içinde alev olan hortumun dönerek bir müddet devam etmesi hadisesine çok benzerlik göstermektedir.

“ ... bahçeye de içinde ateş bulunan bir kasırga isabet ederek yakıp kül etsin! Düşünesiniz diye Allah önünüze açık işaretler koyuyor. ”²⁴⁷

Yukarıda yer verilen âyet mânâ olarak, iyilik yapıp da ona gösteriş ve de eziyet gibi şeyler karıştıran kimsenin yürek yangısı için temsil getirilmiştir.²⁴⁸ Âyette zikredilen (اَعْصَارٌ فِيْهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ) içinde ateş bulunan kasırga, pek sık meydana gelen bir âfet değildir. Fakat ara sırada olsa bu âfet meydana gelmekte olup yine diğer âfetler gibi insan gücünü aşan insanı aciz bırakan dehşet verici bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Bugüne dek görülen en büyük ve en ölümcül alev hortumu (fire whirl) Japonya'da 1923 yılında Büyük Kanto depremi sırasında meydana gelmiştir. Alev hortumları büyüyerek bir şehir büyüklüğünü almış ve bu dev alev hortumu 15 dakika içerisinde 38 bin kişinin ölümüne neden olmuştu.²⁴⁹ Bu denli bilimi dahi şaşkınlığa çeviren bu olayı yani alev hortumunu, Allah bizlere, ibret elmamız için misal göstererek âyetlerini açıklamaktadır.

1.5.3. Taş Yağdıran Fırtına (حاصب)

Sözlükte, ‘kasırga, çok güçlü fırtına, bora’ mânâlarına gelmektedir.²⁵⁰

“Gerçekten biz üzerlerine taş yağdıran fırtına gönderdik”²⁵¹

Bahsi geçen âyette hâsıb kelimesi zikredilmiştir. Taş yağdıran fırtına yani taş atan yel mânâsındadır.²⁵² Lût kavminin helakı âfetle olmuştu. Elmalılı helakı anlatırken, onların üzerlerine şiddetli bir ses salındığını yani yıldırım çatlar gibi gökten şiddetli bir gürültü, yerden de büyük bir deprem sonucunda kırılıp döküldüklerini, üzerlerine taş yağdıran rüzgârın taşlar yağdığını açıklamaktadır. Lût kavminin kıssasının birçok

²⁴⁷ Bakara, 2/266.

²⁴⁸ Beydâvî, *Esrârü't-te'vîl*, I:335.

²⁴⁹ “Sabah”, (10.12.2021),

<https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/bu-doga-olaylari-aciklanamiyor/20>.

²⁵⁰ Uçman, *Sözlük*, 254.

²⁵¹ Kamer, 54/34.

²⁵² Beydâvî. *Esrârü't-te'vîl*, V:153.

yerde zikredildiğini, zikri geçen her bir âyette olayın farklı (ses, deprem, taş yağdıran fırtına) bir hususuna dikkat çekildiğini²⁵³ anlatmaktadır.

Hâsiben kelimesi geçen diğer âyetlerde²⁵⁴ insanların, yeryüzündeki nimetlerden yararlanırken yaratılış gayesini unutarak, azgınlık ve taşkınlık göstermemelerine, aksi takdirde şiddetli felâketlerin, yıkımların meydana geleceğine dikkat çekilmektedir. Ayrıca peygamberlerini inkâr edip onun uyarılarını dikkate almayanların, şiddetle cezalandırıldıklarını ve bizlerin de bu hadiselerden ibret almamız²⁵⁵ gerektiği bu sebeple inananlar için bu temsillerde ibretler olduğu²⁵⁶ bildirilmektedir.

1.6. Tûfan

Tûfan (طُوفَانٌ) kelimesi Arapçada, ‘şiddetli yağmur’ mânâsına gelmektedir.²⁵⁷ Genelde Nûh (a.s) peygamber zamanında meydana gelen, şiddetli bir şekilde günlerce yağması sebebiyle sular altında bırakan yağmur anlamında kullanılmaktadır. Neseî tefsirinde tûfan kelimesini, ‘önü alınamayacak şekilde her tarafı kaplayan ve hiçbir çıkış yolu ve de kaçış yolu bırakmayan dağ gibi sel, zifiri karanlık gece gibi hallere verilen isim’ olarak açıklamaktadır.²⁵⁸ Basra dilcileri ise "tûfan" kelimesinin tavaftan geldiğini, tavaf kelimesinin çoğulu olduğunu söylediler. İbnü Atıyye, tufan kelimesinin tavaf eden her şeyi kapsadığını fakat şiddetli su ve yağmur için daha çok kullanıldığını açıklamıştır.²⁵⁹

Allah, Hz. Nûh (a.s)’u kendi kavmine peygamber olarak gönderdi.²⁶⁰ Nûh (a.s), ülü’l-azm peygamberlerdendir. Hz. Nûh (a.s), tufan hadisesinin tarihte büyük bir olay, dönüm noktası ve insan neslinin devamı olması sebebiyle Hz. Âdem’den (a.s) sonra önemli bir yere sahiptir. İdrîs (a.s)’den sonra uzun müddet insanlar, tevhit inancıyla yaşamışlar fakat Nûh (a.s)’a yakın bir dönemde putlara tapmaya başlamışlardı.²⁶¹ Ved,

²⁵³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI:4649-4650.

²⁵⁴ Mülk, 67/17; İsrâ, 17/68; Ankebut, 29/40.

²⁵⁵ Ankebut, 29/43.

²⁵⁶ Ankebut, 29/44.

²⁵⁷ Uçman, *Sözlük*, 441.

²⁵⁸ Neseî, *Medârik*, II:538.

²⁵⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, III:2266.

²⁶⁰ Hûd, 11/25.

²⁶¹ Ansiklopedi İlim Heyeti, “Nûh (a.s)”, *Temel İslam Ansiklopedisi*, VI:399.

Suvâ, Yegûs, Yeûk ve Nesr isimli putlara tapıyorlardı.²⁶² Bu putlar, cahliye döneminde Arabistan’a da intikal etmişti.²⁶³

Allah, Nûh (a.s) peygambere, kavmini can yakıcı azap gelmeden önce uyarmasını emretti.²⁶⁴ Nûh (a.s), Allah’a karşı kulluk yapmaları, O’ndan başka ilah olmadığı hususunu kavmine tebliğ ederek kendilerine gelecek azap sebebiyle endişe duyduğunu bildirdi.²⁶⁵ Kavminin önde gelenleri onu, delilikle, yalancılıkla, kendine çıkar sağlamakla suçlayarak kendine inananların toplumda zayıf, fakir kimseler olması sebebiyle küçük gördüler.²⁶⁶ Nûh (a.s) bütün karşı tavırlara rağmen dokuz yüz elli sene tebliğ görevini sürdürdü.²⁶⁷ Nûh (a.s), ‘*Rabbim doğrusu ben kavmimi gece gündüz hakka çağırdım*’ dedi.²⁶⁸

*“Fakat benim çağrım sadece kaçıışlarını arttırdı.”*²⁶⁹

*“Kendilerini bağışlaman için ben onları ne zaman çağırdıysam, parmaklarını kulaklarına tıkadılar; elbiselerini başlarına bürüdüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler.”*²⁷⁰

Kavminin tebliğlere karşı kulaklarına parmaklarını tıkamaları, ayak diremeleri ve kibirlenmeleri vb. rağmen Nûh (a.s), bazen gizli ve bazen de aşikâr davete devam etti.²⁷¹ Kavmini istiğfar etmeye çağırdı.²⁷² Artık tamamen kâfirlerin inanmayacağını ve yaşadıkları sürece diğer insanları da saptıracaklarını anlayınca yeryüzünde dolaşan hiç kafir bırakmaması ve inananları kurtarması için Allah’a sığındı.²⁷³

²⁶² Nûh, 71/23.

²⁶³ Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’ân’ı Kerim’in Türkçe Meâlî âlisi ve Tefsiri, Kahraman Yayınları, 1995 İstanbul, VIII:3853.

²⁶⁴ Nûh, 71/1.

²⁶⁵ A’râf, 7/59.

²⁶⁶ Hûd, 11/27; Mü’minûn, 23/24.

²⁶⁷ Ankebût, 29/14.

²⁶⁸ Nûh, 71/5.

²⁶⁹ Nûh, 71/6.

²⁷⁰ Nûh, 71/7.

²⁷¹ Nûh, 71/8-9.

²⁷² Nûh, 71/10.

²⁷³ Nûh, 71/26-28.

Allah, Nûh (a.s.)'a gemi yapmasını emrederek inananların kurtulacağını, inkârcıların boğulacağını bildirdi.²⁷⁴ Kavminin ileri gelenleri gemi yapılırken Nûh (a.s.) ile alay ediyorlardı.²⁷⁵

Nûh (a.s.) yenik düştüğünü belirterek rabbinden yardım istedi.²⁷⁶ Hemen gök kapıları açıldı, yağmur şiddetle yağmaya, yerden sular fışkırmaya başladı.²⁷⁷ Gemi, dağlar gibi dalgalara karşı Nûh (a.s.) ve gemidekileri koruyordu. Nûh (a.s.) gemiye binmeyen oğluna seslendi fakat o kâfirlerle beraber oldu ve bu büyük azaptan korunmak için tedbir olarak yüksek dağlara sığınacağını söyledi ve böylece boğulanlardan oldu.²⁷⁸

*“Yemin olsun ki Nûh’u kendi kavmine gönderdik de, o dokuz yüz elli yıl onların arasında kaldı. Sonunda, onlar zulümlerini sürdürürken tufan kendilerini yakalayiverdi.”*²⁷⁹

Firavun ve Mısırlıların Hz. Mûsâ (a.s.)'yı inkârları ve İsrailoğullarına yaptıkları zulüm ve serbest bırakmama hikâyesi Kur’ân-ı Kerimde anlatılmaktadır. İnkârlarını pekiştirmeleri ve Allah’a meydan okumaları sebebiyle Allah onların üzerine doğal âfetler, tûfan, çekirge, haşarat, kurbağalar ve kan göndermişti.²⁸⁰ Gönderilen doğal âfetlerden biri de tûfan (الطُّوفَانُ) idi. Âyette zikredilen الطُّوفَانُ kelimesini Nehhâs, ‘sözlükte insanların etrafını kuşatıp onları yok eden şey, sel gibi öldürücü olan şey’ olarak nitelemektedir.²⁸¹

Allah, Nûh (a.s.) peygamberi ve ailesini kurtararak yardım çağrısına karşılık verdi.²⁸² Dolayısıyla Nûh (a.s.)’u hem kavminden hem de boğulma tehlikesinden kurtardı.

Bahsi geçen bu büyük hadise, inananların kurtulması ve zalimlerin inkârcıların helak olup boğulması sebebiyle kıssalar içerisinde önemli bir yer almaktadır. Nûh (a.s.) peygamberin, halkından, Allah’ın kendilerine yağmur indirmesi için istiğfar etmelerini istemesi son yıllarda yaşadığımız kuraklık sebebiyle çektiğimiz sıkıntılar için önemli bir yol göstericidir.

²⁷⁴ Hûd, 11/36-37.

²⁷⁵ Hûd, 11/38.

²⁷⁶ Kamer, 54/10.

²⁷⁷ Kamer, 54/11-12.

²⁷⁸ Hud, 11/42-43.

²⁷⁹ Ankebût, 29/14.

²⁸⁰ A’raf, 7/133.

²⁸¹ Kurtubî, *Ahkâmi'l-Kur’ân*, VII:434.

²⁸² Sâffât, 37/75-76.

Çünkü ulaşılan teknolojinin ve bilimin zirvede olduğu bu dönemde gökten tonlarca ağırlıkta bulunan yağmurları yeryüzüne tane tane rahmet olarak indirecek Allah'tan başka hiçbir kuvvet yoktur. Yine Nûh (a.s)'un hakka daveti hiçbir zaman terk etmemesi, bazen gizli bazende aşikâr tebliğine her türlü cefaya rağmen devam etmesi, sabretmesi ve niyazda bulunması, inananların kurtuluşuna, inkârcılarınsa helakına sebep olmuştur. Kurtuluşa ererken dahi oğlunun inkârcılardan olarak boğulması Nûh (a.s)'a imtihan olmuştur.

Doğal âfetlerde de her hâlükârda imtihan boyutu unutulmamalı ve sabır elden bırakılmamalıdır. Nûh (a.s)'un gemi yapması için verilen emir, tedbirlerin ehemmiyetini bizlere göstermektedir. Fakat oğlunun ilâhî emri yok sayarak tedbir cihetinden yüksek dağlara kaçmaya çalışmasının boğulmasına engel olmadığı önemlidir. Dolayısıyla her zaman ve her yerde bütün âfetlerin yaratıcısı olan Allah'ı ve onun buyruklarını yok sayarak tedbir almaya çalışmanın yeterli olmadığını görmekteyiz.

Kur'ân'da başka bir tûfan hadisesi ise Firavun ve halkına gönderilmişti. İman edenlere örnek gösterilen²⁸³ Firavun'un eşi olan Kıptilerden Âsiye dışında bütün İsrailoğulları, Firavun'un türlü türlü belâ ve musîbetlerine maruz kalarak tâkât getiremeyecek bir vaziyette iken Allah'a tövbe ettiler ve bu durumdan kurtulmaları için yardım dilediler.

Onlar büyük azaba maruz kalıp zulüm altında biçare yalvarırken Firavun, Nil ırmağı üzerinde kendisine bir taht kurdurmuş, asma köprülerle karadan kendisine çeşit çeşit yemekler getiriyor, sefanın zirvesini yaşıyordu. Firavun'un kendi yedikten sonra tahtın aşağısında oturanlar ise kalanını yerlerdi. Bu denli rahatlık ve hizmet onu kibre ve gurura sevk etmiş kendisini insanüstü olarak görmeye başlamıştı.²⁸⁴ Kavmini küçümsemesine rağmen kavmi ona baş eğdi.²⁸⁵

Mûsâ (a.s) peygamber, sarayda Allah'ın izniyle büyütülmüş, karıştığı bir kavga sebebiyle Medyen'e gitmiş, Şuayb (a.s) peygamberin kızlarının biriyle evlenmişti.²⁸⁶ Eşiyle Medyenden ayrılan Mûsâ (a.s) peygambere Tûr dağında 'Firavun'a gitme!' emri

²⁸³ Tahrim, 66/11.

²⁸⁴ Taberî, *Taberî Tefsiri*, I:348-349.

²⁸⁵ Zuhurf, 43/54.

²⁸⁶ Tâhâ, 20/40.

verilmişti.²⁸⁷ Bu emirle Mûsâ (a.s) peygamberin tebliğ davası da başlamış oldu. Hz. Mûsâ (a.s), yakınlarından kardeşi Hârûn (a.s)’u yardımcı olarak istedi²⁸⁸ ve isteğini Allah kabul buyurdu.²⁸⁹ Kavmine karşı yapmış olduğu bütün tebliğlerine rağmen onlar, inkâra ve zulûme devam etti.

*“Biz onların üzerine Tufan gönderdik. Çekirge gönderdik. Bereketsizlik yağdırdık. Gökten kurbağaları yağmur yerine indirdik. Kan yolladık. Hiç insafa gelmediler ve inançlarını değiştirmediler. Allah'ın birliğine teslim olmadılar. O kavim o kadar mücrim bir millettir.”*²⁹⁰

İsrailoğulları, inkârları ve Allah’a karşı meydan okumaları sebebiyle bir takım doğal âfetlere maruz kaldılar. Bu âfetlerden biri de Tûfan (الطُّوفَان) hadisesi idi. Aşırı yağmur onları kuşatmış, o kadar yağmıştı ki yağmur içinde yüzmelerine rağmen İsrâiloğullarına tek damla su dahi isabet etmemişti.²⁹¹ Onlar Hz. Mûsâ (a.s)’ya, ‘bu âfetin ortadan kalkması için Rabbine dua et eğer kurtulursak sana iman ederiz’ dediler. Hz. Mûsâ (a.s) dua etti. Fakat bu musîbet üzerlerinden kalkmasına rağmen yine de iman etmediler.

1.7. Sel

Sel, nehir kıyılarında, dağ yamaçlarında, çöllerde kısacası her yerde yaşayan insanların karşılaşılabileceği büyük bir doğal âfettir. Ülkemizde depremde sonra en fazla zararı dokunan âfet, meydana gelen sellerdir.²⁹² Genelde ani ve kuvvetli yağışlar sebebiyle meydana gelen sel âfeti, diğer âfetler gibi insanı aciz bırakmakta, can ve mal kayıplarına sebebiyet vermektedir.

Sebe halkı sel ile cezalandırıldığı bizlere bildirilmektedir. Sebe, Ahd-i Atîk’te, Yunan, Arap ve Roma edebiyatında kendisinden sık sık söz edilen Arabistan’ın güneybatısında hüküm sürmüş, bir kavmin ve devletin adıdır.²⁹³

²⁸⁷ Tâhâ, 20/24.

²⁸⁸ Tâhâ, 20/29-30.

²⁸⁹ Tâhâ, 20/36.

²⁹⁰ A’raf, 7/133.

²⁹¹ Kurtubî, *Ahkâmi’l-Kur’ân*, VII:434.

²⁹² “Meteoroloji Labaratuvarı”, (10.11.2022) <https://meteoroloji.boun.edu.tr/sel.php>

²⁹³ Çağrı vd., *Kur’an Yolu*, IV:425.

Kur'ân, Sebe halkının, kendilerine Allah'ın verdiği güzel belde ve içerisinde verilen çeşitli rızıklara şükretmemeleri sebebiyle sel ile helak olmalarından bahsetmektedir.

“Andolsun ki oturdukları yerlerde Sebe kavmine ait büyük bir işaret vardı. Biri sağda diğeri solda iki bahçe. “Rabbinizin bahsettiği rızıktan yiyin ve O'na şükredin. Ne güzel bir belde, ne bağışlayıcı bir rab!”²⁹⁴

Râzî, ‘sebe’ kelimesinin gayri munsarif olarak fetha ile okunduğunda yer ismi, ‘sebein’ şeklinde mecrûr ve tenvin ile okunduğunda ise kabile ismi olduğunu, ikinci görüşün daha kuvvetli olduğunu bildirmektedir.

Sebe halkı, mahsülü bol, çorak olmayan, havasının temiz olması sebebiyle haşeresi bulunmayan bir beldede yaşamalarına rağmen ²⁹⁵ nankörlükleri anlatılmakta ve nankör halkın başlarına gelen âfetten bahsedilmektedir. İçinde bulundukları bu bolluğa şükretmeyip nankörlük edince rivâyet olunur ki; Allah köstebeği musallat etti ve dağlar arasındaki barajı oyunca sel bastı, ılgın ve sedir ağacından başka bir şey kalmadı.²⁹⁶

“Fakat onlar (şükürden yüz çevirdiler) bakmadılar. Biz de üzerlerine Arim selini salıverdik ve o güzelim iki bahçelerini buruk yemişli, ılgınlık ve içinde biraz da sidir ağacı bulunan iki harap bahçeye çevirdik.”²⁹⁷

“Bunu onlara nankörlüklerinin cezası yaptık ve biz hep böyle çok nankör olanları cezalandırırız.”²⁹⁸

1.8. Kuraklık ve Kıtlık

Kuraklık, yavaş gelişen doğal âfetlerdendir. Suların kurumasına, hayvancılık ve tarım faaliyetlerinin durmasına sebebiyet vermesi açısından etkisi çok fazla olan âfetlerin başında gelmektedir. Kuraklığın bu etkisi sebebiyle meydana gelen kıtlık ve açlıktan hayvanlar ve insanlar vefat edebilmektedirler. Özellikle Afrika’da mevcut kuraklıktan kaynaklanan kıtlık ve açlık sebebiyle can kayıpları yaşanmaktadır. Son yıllarda, ülkemiz dâhil birçok bölgede ileri derece kuraklık problemine rastlanmaktadır. Küresel ısınma, su

²⁹⁴ Sebe’, 34/15-16.

²⁹⁵ Kurtubî, *Ahkâmi’l-Kur’ân*, XIV:248.

²⁹⁶ Taberî, *Taberî Tefsiri*, VI:540.

²⁹⁷ Sebe’, 34/16.

²⁹⁸ Sebe’, 34/17.

kayaklarının yanlış kullanılması, ormanların tahribi, erozyon gibi sebeplerle kuraklık hızla artmaktadır.²⁹⁹

Kuraklık probleminin acı sonuçları itibariyle, Efendimiz Hz. Muhammed (a.s)’in fidan dikme tavsiyesi ve su ısrافی ile ilgili uyarılarının önemi gitgide anlaşılmaktadır. Su israfından kaçınmak, su kaynaklarının yanlış kullanılmamasını sağlayacağı gibi fidan dikmek de erozyon ve kuraklığa sebep olan faktörleri önleyecektir. Nitekim Kur’ân’da bu hususun önemine, geçmişte kuraklık çeken kavimlerden bahsedilerek vurgu yapılmıştır.

Kur’ân’da Firavun ve Halkının maruz kaldığı musibetten bahsedilmektedir. Mûsâ (a.s) peygamber, kardeşi Hârûn (a.s) ile birlikte Firavun’a giderek, ‘Allah tarafından tebliğle görevlendirilmiş peygamberler olduklarını,³⁰⁰ Allah’a kulluk yapmaya çağırdıklarını ve İsrailoğullarını kendileri ile beraber gitmeleri için serbest bırakmasını³⁰¹, söylediler.³⁰² Fravun, Hz. Mûsâ (a.s)’nın tebliğinin doğruluğunu yeterli bulmayıp mucize isteyince³⁰³ Mûsâ (a.s), Allah’ın daha önce kendisine verdiği mucizeleri tatbik ederek asasını yere atar atmaz yılan oldu. Ardından elini cebinden çıkarır çıkarmaz bembeyaz oldu.³⁰⁴ Bunların bir sihir olduğunu söylediler ve bütün sihirbazları topladılar. Sihirbazlar sihirlerini yapmaya başlayınca izleyicilere korku saldılar. Mûsâ (a.s) peygamber Allah’ın emriyle asasını yere atınca sihirbazların bütün sihirlerini yuttu. Böylece Firavun ve halkı yenilerek küçük düştüler.³⁰⁵

Yapılan tebliğ ve davete rağmen, Mûsâ (a.s) peygambere çok az insan iman etmişti.³⁰⁶ Firavun’nun, çevresindekilerin kışkırtmasıyla İsrailoğulları üzerindeki zulmü git gide artırıyordu.³⁰⁷ Bunun üzerine Allah (c.c), Mısır’a kuraklık ve kıtlık gibi âfetler verdi.

²⁹⁹ (05.01.2022),

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/118968/mod_resource/content/0/12Kurakl%C4%B1k_Erozyon.pdf

³⁰⁰ A’raf, 7/104.

³⁰¹ A’raf, 7/105.

³⁰² Ansiklopedi İlim Heyeti, “Mûsâ (a.s)”, *Temel İslam Ansiklopedisi*, VI:181.

³⁰³ A’raf, 7/106.

³⁰⁴ A’raf, 7/107-108.

³⁰⁵ A’raf, 7/109-116.

³⁰⁶ Yûnus, 10/83.

³⁰⁷ A’raf, 7/127.

“Gerçekten biz, Firavun sülâlesini, senelerce kıtlık ve gelir noksanlığı içinde tutup kıvrandırdık ki, düşünüp ibret alsınlar.”³⁰⁸

Yukarıda bahsi geçen âyet-i kerime de Allah (c.c), Firavun ve ileri gelenlerini, direk helak etmeyip, düşünüp ibret almaları için kıtlık ve noksanlık gibi âfetlerle uyardığını bizlere bildirmektedir. Meydana gelen bu kıtlık sebebiyle kendilerini muhasebeye çekmeleri, akıllarını başlarına almaları, hadlerini bilmeleri, Allah’ın emrine karşı gelmekten sakınmaları, azgınlıktan, küfür ve zulümden vazgeçerek tövbe imkânı bulmaları için kendilerine mühlet verilmişti.³⁰⁹

Şayet doğaya hâkim kanunlar değişmez olsa idiler ya devamlı kıtlık veya devamlı bolluk olurdu. Tabiattaki nizamın kontrolünün insan gücünün üstünde olduğunda şüphe yoktur. Örneğin yağmurun yağmaması veya çok yağması kıtlık ve bolluk açısından önemlidir. Aşırı yağmurda veya kuraklıkta insan gücünün bu duruma müdahalesi söz konusu değildir. İnsan gücünü aşan, değişkenlik gösteren bu olaylar, yüce yaratıcıyı ve onun kudretini göstermektedir. Firavun ve ona tabi olanlara bu kudreti görüp tövbe etmeleri için kıtlık verilmişti. Fakat onlar insafa gelmediler ve inandıkları yanlış yoldan geri dönmediler.

1.9. Çekirge, Kurbağa, Haşerat ve Kan Doğal Âfetleri

Zararlı böceklerin bir bölgede aşırı şekilde artması sonucu ortaya çıkan istilaya ‘böcek istilası’ denilmektedir. Bu böcek istilalarından en yaygın ve en zararlı olanı, çekirgelere bağlı olarak ortaya çıkan âfettir. Özellikle Kuzey Afrika’da ve Arabistan yarımadasında çokça bulunan çöl çekirgeleri, en çok tanınan ve âfete sebep olan çekirge türleridir. Vaktiyle çekirgeler sebebiyle meydana gelen âfetin artmasından dolayı Osmanlı’da Çekirge Kanunu bile çıkarılmıştır.³¹⁰

Günümüz dünyasında bu âfet sıkça meydana gelmekte olup haberler vasıtasıyla bu bilgiler bizlere ulaşmaktadır. 2020 yılında birçok ülkede çekirge istilası yaşanmıştır. Rusya’da 365.000 hektar, Hindistan’da 90.000 hektar, Pakistan’da 20 bölge vb. ülkelerde binlerce hektarlık alana zarar vermişlerdi. 40-80 Milyon civarına varan çekirge sürüleri,

³⁰⁸ A’raf, 7/130.

³⁰⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, III:2262.

³¹⁰ Âfet Yönetimi Terimler Sözlüğü Komisyonu, *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, 143.

bir günde 35.000 kişiye yetecek gıdayı tüketebiliyorlar.³¹¹ Bu büyük âfet Kur’ân’da da zikredilmiştir. Yine Kur’ân’da kurbağa ve haşerat istilalarından bahsedilmektedir. Söz konusu haşerat âfetiyle ilgili özellikle kene vakaları sonucunda can kayıpları dahi meydana gelmekte ve bu durum günümüzde baş edilmesi çok zor bir hal almaktadır.

*“Biz de onların üzerine tufan, çekirge, haşerat, kurbağalar ve kanı ayrı ayrı mu’cizeler olarak gönderdik. Onlar da kibir tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular.”*³¹²

Firavun ve kendisine inananlar için gönderilen âfetlerden bir diğer doğal âfet, çekirge istilası idi. Yukarıdaki âyette geçen cerâd (الجراد) kelimesi, herkesçe bilinen ekin çekirgesidir.³¹³

Onlar inkârcı tavırlarını sürdürmeye devam edince Allah, çekirgeleri onlara musallat etti. Çekirgeler, ekinleri ve meyveleri yediler. Daha sonra elbiseleri ve kapıları yemeye başlayınca onlar, Hz. Musa (a.s)’ya yine gelip aynı ahitle başvurdular. Hz. Musa (a.s) asasıyla işaret edince çekirgeler çıkıp gittiler. Yine sözlerinde durmadılar.³¹⁴

Sözlerinde durmayınca âfet olarak haşerat meydana geldi. Haşerat (الْقُمَّل) kelimesi hakkında çeşitli tefsirler yapılmıştır. Kanatlanmamış çekirge yavrusu, buğday güvesi, siyah renkli küçük böcekler, kene gibi mânâlar³¹⁵ verilmiştir. Bu mânâlar düşünüldüğünde, genel olarak Firavun kavminin ürün ve bedenlerine üşüşmüş olan küçük haşereler³¹⁶ olduğu anlaşılmaktadır. Bu haşerat çekirgelerden kalan bütün ürünleri tükettiler. Yemeklerine düşüyor, elbiselerine giriyor hatta derilerine yapışıp kanlarını emiyorlardı. Hz. Musa (a.s)’ya yine gelip sıkıntılarının giderilmesi için dua istediler, yalvarıp yakardılar ve sıkıntıları giderildi. Böylece onlar rahata kavuşunca, yine iman etmediler.³¹⁷

Akıllanıp inanmaları için Hz. Musa (a.s) farklı bir doğal âfet daha meydana geldi. Allah, onlara kurbağaları (defâdî) gönderdi. Dıfda’ kelimesi ve çoğulu defâdî’ (الضفادع),

³¹¹ “Anadolu Ajansı”, (10.12.2021), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/istilaci-cekirgeler-kitalar-arasi-ilerleyisini-surduruyor/1858657>.

³¹² A’raf, 7/133.

³¹³ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, III:2266.

³¹⁴ Beydavî, *Esrârü’t-te’vîl*, II: 73.

³¹⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, III:2266.

³¹⁶ A’raf, 7/133.

³¹⁷ Kurtubî, *Ahkâmi’l-Kur’ân*, VII:437-438.

kurbağa mânâsında kullanılmaktadır.³¹⁸ Öyle ki bütün her yer kurbağa doldu. Yatakları, elbiseleri hatta yemekleri dahi her yer kurbağalarla doluyordu. Hatta ağızlarını açtıklarında ağızlarına dahi atlıyorlardı. Bu âfetten kurtulmak içinde yine Hz. Musa (a.s)’ya müracaat ettiler ve bu sıkıntıdan da kurtuldular. Kurtulduktan sonra yine sözlerini bozdular küfürlerine geri döndüler.³¹⁹

İsrailoğulları sözlerini bozunca, Allah onlara kan (الدَّم) gönderdi. Âyette zikredilen Dem (الدَّم) kelimesi ile ilgili birinci görüşte, ‘bütün suları kan olmuş, özellikle yaşam için rahmet kaynağı olan, en büyük nimetlerden sayılan suları ve nehirleri kan olmuştur. Bazı müfessirler, ‘burun kanaması’ olarakta tefsir edilmişlerdir. Cumhur ilk zikredilen görüştedir.³²⁰ Nehirleri, suları hep kan oldu. Sadece Kıptilerin başlarına bu hadiseler meydana gelirken, İsrailoğulları bu durumlardan hiç etkilenmiyorlardı.³²¹

Sonuç olarak İsrailoğulları, uğradıkları bütün âfetlerden kurtarılmalarına rağmen her defasında söz verdiler fakat sözlerinde hiç durmadılar ³²² ve böylece kendi ettikleri sebebiyle acı sonlarını tattılar.

1.10. Firavun ve Halkının Boğulması

Doğal âfetlere maruz kalma ve doğal âfetle helak olma hadisesinin bir diğer örneği ise; denizin yarılması mucizesi ile Hz. Mûsâ (a.s) ve inananların denizi geçerek karaya çıkmaları, Firavun, kendisine boyun eğenler ve askerlerinin boğularak helak olmasıdır. Firavunun kendini ilah ilan etme sürecine kadar yaşananlar ve boğularak helak olmasına sebebiyet veren zulümler, ibretlerle doludur.

“Nihâyet, âyetlerimizi asılsız saymaları ve onlardan gafil kalmaları sebebiyle kendilerini cezalandırdık ve onları denizde boğduk.”³²³

Hz. Mûsâ (a.s), İsrailoğulları ile birlikte Mısır’ı terk etmek için bir gece vakti yola çıkmışlardı. Firavun ve ordusu onları Kızıldeniz kenarında yakalamak üzereyken Mûsâ (a.s) asasını denize vurunca deniz yarıldı ve yol oldu.³²⁴ Firavun ve ordusu da onların

³¹⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, III:2266.

³¹⁹ Kurtubî, *Ahkâmi'l-Kur'an*, VII:438-439.

³²⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, III:2266.

³²¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, III:2267.

³²² A'raf, 7/134-135.

³²³ A'raf, 7/136.

³²⁴ Şuara, 26/73.

ardından gitti ve Hz. Mûsâ (a.s) ve İsrailoğulları kurtulurken Firavun ve ordusu boğuldular. Boğulmak üzereyken Firavun iman ettiğini söyledi³²⁵ ama kendisine verilen mühlet sona ermişti.

Özellikle konumuzun ana temasını oluşturan doğal âfetler incelenirken Firavun ve ona tabi olanların uğradıkları âfetler önemli yer tutmaktadır. Doğal âfetler meydana geldiğinde acizliklerini anlamaları, daha sonra rahata kavuşunca hepsini unutmaları bizler için ibret vesilesidir. Hâlbuki aslında onların rahata kavuşmaları onlar için bir mühletti. İnkârlarından vazgeçmeleri için kendilerine defaatle verilen mühleti kullanmamaları, başlarına gelen bunca musîbetten ders almamaları neticesinde helak oldular.

Muazzam güç ve ürkütücü büyüklükte denizin yarılma hadisesi, ‘irade sıfatı’ ile dileyen ve ‘tekvin sıfatı’ ile yakından ilgilidir. Bu mucize, kâinata hâkim kanunların bir yaratıcısının var olduğunu ve alışıla geldik kâinata hâkim kanunların O’nun isteğiyle değişebileceğini göstermektedir.

1.11. Ebabil Kuşları

537 yılında yönetimi ele geçiren Hristiyan dinine mensup Habeş krallığının Yemen valisi Ebrehe, Hristiyanlığı yayma adına çalışmalar yapmaktaydı. Ebrehe, Arapların Kâbe’yi ziyaretleri dikkatini çekmiş ve daha iyisini yaparak insanları o bölgeye çekmek istemişti. Bu sebeple Bizans bölgesinden ustalar ve mermerler getirterek San’a’da büyük bir kilise yaptırmıştı. Yaptığı kilise Kâbe gibi rağbet görmeyince Hristiyanlığın yayılmasına Kâbe’nin engel olduğunu düşünüp içlerinde Mamûd isimli filinde bulunduğu büyük bir orduyla Mekke’ye yürüdü³²⁶

Halkın en saygınlarından olması sebebiyle Abdulmüttalip, Ebrehe ile görüştü. Abdulmüttalip’in vakarı, hal, hareketleri ve duruşu Ebrehe’nin hoşuna gidince isteğini kabul edeceğini söyledi. Bunun üzerine Abdulmüttalip, Ebrehe’nin adamları tarafından alıkonan 200 devesini istedi. Ebrehe’nin şaşırması üzerine Abdülmuttalip, ‘ev benim değil Allah’ın fakat develer benim, ben develerimi istiyorum’ dedi. Ebrehe develerini

³²⁵ Yûnus, 10/90.

³²⁶ Mustafa Fayda, “Fil Vak’ası”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), XIII:70.

teslim etti.³²⁷ Abdulmüttalip, Kâbe’yi korumak için Mekke ve Kureyş halkını teşvik etmiş fakat olumlu yanıt bulamamıştı.³²⁸

*“Görmedin mi, Rabbin fil sahiplerine ne yaptı? Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?”*³²⁹

Kâbeyi yararsız kılma, tahrip etme gibi tuzakları vardı. Allah, bu tuzaklarını boşa çıkardı ve Kâbenin şanını yüceltti.

*“Onların üzerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar yağdıran sürü sürü kuşlar salmadı mı?”. ”*³³⁰

Yukarıdaki âyeti konumuz açısından düşünecek olursak, yeryüzünde ki hayvanat ve nebatat Allah’ın emrinde olan birer askerlerdir. Bu bazen gözle görebildiğimiz kuş, çekirge, kurbağa vb. olacağı gibi bazende göremediğimiz mikroplar dahi olabilir. Tuttuğumuzda biraz fazla sıkınca dahi boğulabilecek küçük kuşlar, Allah’ın emri ve istemesiyle Ebrehe ve içerisinde büyük filler dahi bulunan ordusunu bozguna uğratmıştır

*“Sonuçta Allah onları yenilip ezilmiş ekine çevirdi.”*³³¹

Kâbeyi yıkma teşebbüsünde bulunanların hepsi yollarda, vadilerde helak olup gittiler. Ebrehe ise yaralı olarak geri döndü ve oda öldü.³³²

³²⁷ Taberî, *Taberî Tefsiri*, II:538-539.

³²⁸ Mikail Bayram, *Fil Olayı’nın Mahiyeti ve Fil Süresi*, (Konya: Damla Ofset), 9.

³²⁹ Fîl, 105/1-2.

³³⁰ Fîl, 105/3-4.

³³¹ Fîl, 105/5.

³³² Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XXIII:414.

İKİNCİ BÖLÜM

İLÂHÎ BİR SİSTEM OLARAK DOĞAL ÂFETLER, SEBEPLERİ VE ETKİLERİ

Kur'ân-ı Kerim, insanlar için dünya ve ahiret saadetini sağlayacak kanunlar içerir. Bu kanunlar inananlar için Allah'ın yoluna sevk edici hidâyet rehberidirler. Söz konusu kanunlara riâyet eden kullar, emredileni yaparak ve nehy edilenden uzaklaşarak Allah'ın rızasına nail olmaktadır. Böylece Kur'ân, kendisini rehber edinenleri rıza-ı ilâhî neticesinde çeşitli mükâfatlara ulaştıracaktır.

Kur'ân'ın ilk emri bizlere 'oku!' dur. Nasıl okumamız gerektiğini Allah (c.c) bizlere öğreterek '*yaratan Rabbimizin adıyla*'³³³ okumamızı emretmektedir. Akabinde insanın bir kan pıhtısından yaratıldığını, Rabbimizin kerem sahibi olduğunu bizlere bildirmektedir. Bizlere kalemle yazı yazmayı ve bilmediklerimizi öğreten de O dur.³³⁴ Kalemle yazı yazmanın öğretilmesi ve insanın bilmediğini Allah (c.c)'ın öğretmesi sebebiyle hayatımız ve bütün işlerimiz düzene girmiştir.

Âyette Allah (c.c), kendisinden başka hiçbir kimsenin bilemeyeceği kadar büyük faydalar içeren yazma ilminin üstünlüğüne dikkat çekmiştir. İlimlerin kayıt altına alınması, hikmetlerin yazıya dökülmesi, öncekilerin haber ve görüşlerinin bizlere ulaşması, yüce kitabımız Kur'ân'ın bizlere ulaşması dahi yazı ile gerçekleşmiştir.³³⁵ Yazı vasıtasıyla ilim öğreten yüce Allah'tır. Yoksa kan pıhtısından yaratılmış insan, kalem ve yazıyı bilemezdi. Dolayısıyla bugün bizlere lütfedilen bu öğretisi ve akıl nimeti sayesinde, fen ve teknoloji alanında uzun mesafeler kat etmiş bulunmaktayız.

³³³ Alak, 96/1.

³³⁴ Alak, 96/5-6;

³³⁵ Kurtubî, *Ahkâmi 'l-Kur'ân*, XIX:217.

Kur’ân, yerleri ve gökleri altı günde yaratanın, devamlı gündüzün peşine geceyi getirip onunla gündüzü örtenin, ayı, güneşi yaratanın ve bütün bunlara buyruğuyla emir verenin yüce Allah (c.c) olduğunu³³⁶ bizlere bildirmektedir. Bizler, Allah (c.c)’ın güneşi bir ışık ayda bir nur yaptığıını, dinî ve dünyevî işlerimizi kolay yapabilmemiz, senelerin sayısını ve hesabı bilmemiz için ziya ve nurda menziller ayrıca değişkenlik gösteren miktarlar koyduğunu³³⁷ yine Kur’ân ile biliriz.

Yüce kitabımız Kur’ân, kâinatın en doğru ve en yanlışsız tercümesidir. İnsanın yaratılışından yerlerin, göklerin, ayın, yıldızların yaratılışına; rüzgârların hikmetlerini, bulutların görevlerini, şimşeklerin meydana gelme hadiselerini, zelzeleleri ve birçok fiili âyetlerle bilmekteyiz. Allah’ın, peygamberleri aracılığıyla bizlere ulaştırdığı vahyi, duyularımızı akl-ı selim ile birlikte kullanarak nice tekvin-i âyetleri öğrenmekte ve böylece hayatımızı o ilim sebebiyle düzene koymaktayız.

Bilimsel çalışmaların önemi günümüz dünyasında gitgide artmaktadır. Kur’ân’ın hedefleri arasında bilimsel bilgileri açıklamak da bulunmamaktadır.³³⁸ Fakat Allah (c.c), varlığını, birliğini ve ilmiyle her şeyi kuşattığını³³⁹, her şeyi bir düzene göre yarattığını³⁴⁰ bizlere bildirmektedir. Yapılan bilimsel çalışmalar sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda yüce kitabımız incelendiğinde Allah’ın eşyaya koyduğu kanunları bizlere bildirdiğini görmekteyiz.

Örneğin rüzgârın bir aşılama aracı olduğu³⁴¹ âyette zikredilmektedir. Çiçekli bitkilerin oluşumunda önemli bir yeri bulunan ve fen bilimlerinde terim ismi tozlaşma “Erkek organ başçığının açılması sonucunda olgunlaşan polenlerin böcekler, kuşlar, rüzgâr, su vb. etkenlerle dişi organın tepeciğine taşınması olayıdır.”³⁴² Yukarıda zikredilen tanımdan da anlaşılacağı üzere rüzgâr da tozlaşma olayında rol sahibidir. Bu

³³⁶ A’râf, 7/54.

³³⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, III:2674.

³³⁸ Vehbe Zuhayli, *Fıkıh Usûlü*, (İstanbul: Risale Yayınları, 2021), 29.

³³⁹ Tâhâ, 20/98.

³⁴⁰ Kamer, 54/49.

³⁴¹ Hicr, 15/22.

³⁴² Dicle Tekkaya, *Biyoloji*, (Ankara: MEB Yayınları, 2021), 73.

olay ‘rüzgârla dağılma (anemogami)’ şeklinde izah edilmektedir.³⁴³ İşte Allah, rüzgârla aşılama kanununu ve kudretini bizlere bildirmektedir.

2.1. İlâhî Bir Sistem Olarak Doğal Âfetler

“Gaybın anahtarları Allah’ın yanındadır; onları O’ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O’nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıklarındaki tek bir taneyi bile bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.”³⁴⁴

Allah (c.c)’ın bilgisi dışında bir yaprak dahi düşmezken olağanüstü âfet olaylarının basit, rastgele birer doğa olayları olduğu akıl dışı kabul edilemez. Tabiat ve tabiatta meydana gelen âfetler de ilâhî sistemin birer parçasıdır. Kendilerine verilen vazifeleri yerine getirmektedirler.

Allah, düşünüp ibret almamız için geçmiş ümmetlerde âfetlerle helak olan kavimleri bizlere anlatmaktadır. Çok güçlü ve imkânı bulunan kavimlerin, âfetler karşısında ne kadar aciz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu denli güçlü âfetler sebebiyle yaratıcının kudreti anlaşılmakta ve insanın yaratıcı karşısında ki acizliği ortaya çıkmaktadır.

2.1.1. Kevnî Âyetler

Dosdoğru yolu bulmamız,³⁴⁵ Allah’ı tanımamız,³⁴⁶ doğru ile yanlış ayırt edebilmemiz,³⁴⁷ düşünüp anlamamız,³⁴⁸ cenneti kazanmamız,³⁴⁹ şeref ve şanımızı korumamız,³⁵⁰ kendisiyle hükmetmemiz³⁵¹ gibi sebeplerden dolayı Kur’ân bizlere gönderilmiştir.

Kur’ân bir bilim kitabı, fen veya matematik kitabı değildir. Ancak bilime ışık tutması bakımından Kur’ân’da bulunan kevnî âyetlerle beraber kâinat kitabını okuyabilirsek kâinat tercümesini en doğru şekilde yapmış oluruz. Fakat bu işlemleri

³⁴³ Selen Gülser Karahisar, Örümceklerin Tozlaşmadaki Rolü Ve Aerobiyolojik Tuzak Olarak Örümcek Ağları, (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Zafer Sancak), (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, 2020), 4.

³⁴⁴ En’am, 6/59.

³⁴⁵ Maide, 5/16.

³⁴⁶ İbrahim, 14/52.

³⁴⁷ Furkân, 25/1.

³⁴⁸ İsrâ, 17/41.

³⁴⁹ Kehf, 18/2.

³⁵⁰ Enbiyâ, 21/10.

³⁵¹ Nisâ, 4/105.

yaparken çok dikkatli olmaya gayret etmeliyiz. Daha doğruluğu teyide muhtaç ilmî bilgileri âyetlerle desteklemeye çalışırsak ilerde yeni ilmî çalışmaların meydana getirdiği yeni bilgilerle çatışma durumunda büyük yanlış anlamalara sebep oluruz.

Fakat hiçbir harfinin dahi boşa konulmadığı mu'ciz Kur'ân'ın, ilmi bilgiler veren âyetlerinden faydalanmamak Allah'ın adıyla okumamız emredilen âyetlere ters düşmektedir. Bu sebeple çok dikkatli ve dengeli bir şekilde bu ince çizgiyi yakalayabilirsek dünya ve ahiret saadetini elde edebilmiş, doğru bilgiye ulaşmış ve doğru tedbirler almış oluruz. Bu düstur ile Kur'ân'da zikredilen doğal âfetleri incelemeye çalışacağız.

Yeryüzünde Allah'ın 'kün' (كُنْ) emriyle yarattığı³⁵² ay, güneş, gece, gündüz, kara, deniz, yer, gök, gibi her şey ve bunların içerisinde bulunanlar birer kevnî âyetlerdir. Yaratılmış varlıkların her biri bizi Allah'a götüren birer alametlerdir. Bu alametler bizleri yaratıcıya götürür ve onu tanıtırlar.

*“O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Yıldızlar da Allah'ın emriyle hareket ederler. Şüphesiz bunlarda aklını kullananlar için pek çok deliller vardır.”*³⁵³

Hayatımızda da sözlü ve yazılı kurallar, uyarılar olduğu gibi trafik işaretleri gibi görsel işaretler de vardır. Kırmızı ışığın yanması, yeşil yanana kadar o yoldan gidenlerin durmasını yazı olmadan veya sözlü söylemeye gerek kalmadan ifade eder. Biz, bu ışıkların, levhaların ne ifade ettiklerini trafik eğitimi ile öğreniriz. Kâinat rehberi de bizleri yaratıcıya götürmekte yaratılan hiçbir şeyin boşuna olmadığını ve başıboş bırakılmadığını bizlere görsel olarak bildirmektedir.

Kâinatı düşünüp Allah'ı anlamamız Kur'ân'ın emridir. Kur'ân, “فَانْتَظِرُوا”, “إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ”, “أَفَلَا يَنْظُرُونَ”, “أَفَلَا تَعْقِلُونَ”, “أَفَلَا تُبْصِرُونَ”, “إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ” hitabıyla kâinatı ve içerisindekileri gözeterek, tefekkür ederek yaratan rabbimizin varlığını birliğini ve kudretini idrak etmemizi istiyor.³⁵⁴

³⁵² Bakara, 2/117.

³⁵³ Nahl, 16/12.

³⁵⁴ Abdülbaki Güneş, Kur'ân'da Kevnî Âyetler, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/2 (1998): 1.

Allah'ın bizlere bahsettiği duyularımızla, o duyularımıza müsaade edilen sınırlar kapsamında kâinatta olup biteni anlarız. Gözümüzün algılayacağı bir hız, kulağımızın duyacağı ve bizlere anlamlı bir ses olarak ileteceği bir ses frekans aralığı vardır. Yüce kitabımız Kur'ân rehberliğinde aklımızın ve duyu organlarımızın gücü nispetinde kâinatı ve onu yaratan rabbimizin kudretini anlamamız gerekir.

Allah'ın varlığını, kuvvetini ve kudretini idrak edebilmemiz için tefekkür etmemiz gereken olayların içerisinde doğal âfetler de önemlidir. Doğal âfetler, insanın güvenerek bastığı toprağın da fani olduğunu, rahmet olarak üzerimize yağan yağmurun bizleri felakete götürebileceğini, yine birçok hususta bizler için büyük bir nimet olan rüzgârın canlarımızı ve mallarımızı helak edebileceğini, bizlerin ve bu muazzam kâinatın da fani ve aciz olduğunu bizlere gösterir.

Bizlerin göremediği bir güç olduğunu bilmez tefekkür edip o gücü ve gücün sahibini idrak etmeyip kendi gücümüzle bizi aşan işleri başarmaya çalışırsak başarısız oluruz. Huneyn savaşında Müslümanların az sayıyla sayıca ve imkânca çok daha üstün olan düşmanlara ilâhî yardımla galip geldiklerini unutup sayılarına güvenmeleri savaşta geri çekilmelerine sebep olmuştu. Fakat Allah, onların içlerine güven duygusu ve göremedikleri askerler göndererek zafer ihsan eyledi.³⁵⁵ Başımıza gelecek olan âfetleri kendi gücümüz veya teknolojinin gücüyle engelleyeceğimizi düşünür, yaratıcıyı unutursak acizliğimizi pekiştirmiş oluruz.

2.1.2. Kâinata Hâkim Kanunlar

Yağmurun yağması, kupkuru topraktan çeşit çeşit otların bitmesi, güneş, ay, gece ve gündüz, mevsimler, denizler, dağlar kısacası bütün kâinat ve kâinattaki denge Allah'ın yaratması ve yönetmesiyledir. Bu muhteşem kusursuz denge ve düzenin bir yaratıcı, yasalarıyla yaşatanı, devam ettireni vardır. Her fiil bir faili gösterir. Tabiat muazzam yaratılışı ile birer mucizedir. Vahiy kitabının yanı sıra kâinat kitabı da bizlere Allah'ın varlığını kanıtlayan âyetlerle doludur.³⁵⁶ Günümüzde pozitif ilimlerin hızla gelişmesiyle Allah'ın ilmi ile her şeyi kuşattığı, kuvveti ve kudretiyle her şeyi yönettiği daha iyi anlaşılmaktadır.

³⁵⁵ Tevbe, 9/26.

³⁵⁶ Çağrıcı vd., *Kur'an Yolu*, I:248-250.

*“Kuşkusuz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün değişmesinde, insanlara fayda veren yüklerle denizde seyreden gemilerde, Allah’ın gökten indirerek onunla ölü haldeki toprağa can verdiği ve orada her çeşit canlının yetişmesini sağladığı yağmurda, rüzgârları ve gökle yer arasında emre hazır bekleyen bulutları evirip çevirip yönlendirmesinde aklını işleten bir topluluk için elbette nice deliller vardır.”*³⁵⁷

"Hepinizin ilâhı tek bir ilâhtır..."³⁵⁸ âyeti inince inkârcılar, ‘nasıl olurda bütün insanlara tek bir ilâh yeter, Safa tepesini bizlere altın yap, Allah’ın tek bir ilâh olduğunun işaretlerini bizlere göster’ demeye başladılar.³⁵⁹ Akabinde bu âyet nazil oldu. Âyette zikredilen deliller aslında talep edilen Safa tepesinin altına dönüştürülmesi yanında çok daha büyük delillerdir.

Gerek insanoğlunun yaratılması ve yaşatılması, gerekse kâinatın yaratılması ve nizamının sağlanması incelendiğinde nice deliller görülmektedir. Göklerin ve yerin yaratılışı hikmetlerle doludur. Allah gökleri ve yeri bitişikken ayırdığını,³⁶⁰ sarsılmamamız için sağlam dağlar yerleştirdiğini,³⁶¹ gökyüzünü korunmuş tavan yaptığını³⁶² bizlere bildirmektedir.

Uzay boşluğunda dönen yer yuvarlağı, atmosfer (gaz katmanı), hidrosfer (su katmanı), Litosfer (yer kabuğu) vb. yer katmanları, güneş, ay, yıldızlar ve sayamayacağımız nice kusursuz işleyiş düşünüldüğünde Allah’ın ilâh olduğu bu deliller ile anlaşılmaktadır. Bu kusursuz denge ve işleyiş arasında gece ve gündüz bizlerin hizmetine sunulmuştur. Gecenin bir âyet bir delil olduğunu³⁶³ yüce Allah bizlere bildirmektedir. Karada ve denizde gezdirenin yüce Allah olduğunu,³⁶⁴ izni ile denizde yüzen gemileri emrimize verenin de³⁶⁵ “O” olduğunu bizlere bildirmektedir. Yine delil olarak yağmur âyette zikredilmiştir. Her an milyonlarca metreküp su okyanuslardan atmosfere daha sonra karalara taşınmakta ve bizlerin hizmetine sunulmaktadır. Yaşantımızın en büyük kaynaklarından olan milyonlarca metreküp suyun bu döngüsü

³⁵⁷ Bakara, 2/164.

³⁵⁸ Bakara, 2/163.

³⁵⁹ Cevzi, *Zadü'l Mesir*, I:175; Kurtubî, *Ahkâmi'l-Kur'an*, II:424.

³⁶⁰ Enbiyâ, 21/30.

³⁶¹ Enbiyâ, 21/31.

³⁶² Enbiyâ, 21/32.

³⁶³ Yâsîn, 36/37.

³⁶⁴ Yunus, 10/22.

³⁶⁵ İbrahim, 14/32.

düşünüldüğünde, günümüzde zirveye ulaşılan ve bizleri hayrette bırakan teknolojik güç ile kıyaslanması sonucu bizlere en üstün ve hâkim gücün Allah'a ait olduğunu gösterecektir.

Sadece küçücük bir nehrin bir miktarını tutabilmek amacıyla baraj yapılması dahi binlerce kişinin ağır iş makineleri ile yıllar süren yoğun çalışmaları sonucunda sağlanmaktadır. Rüzgârlara yağmur yüklü bulutları ölü topraklara götürüp suyu boşaltan, türlü türlü meyveleri çıkaran³⁶⁶ yüce Allah'tır. Havadan daha ağır cisimler yer çekimi kuvveti sebebiyle yere düşmektedirler. Fakat bulutlar depo görevi görüp rüzgârların emredilen yere giderek orada yağmuru ölçüye göre boşaltması³⁶⁷ ve ölü topraktan nice nimetler bitirmesi şüphesiz bir delildir.³⁶⁸

Zikredilen bu âyette³⁶⁹ sekiz ayrı kozmolojik delil sıralanmaktadır:

1. Göklerin yaratılışı.
2. Yerin yaratılışı.
3. Gece ve gündüzün değişmesi.
4. Gemilerin denizlerde seyretmesi.
5. Yağmurun yağması ve onunla ölü haldeki toprağın canlanıp yeşermesi.
6. Yeryüzünde her çeşit canlının gelişip yayılması.
7. Rüzgârların çeşitli yönlerde doğru hareket etmesi.
8. Bulutların yer değiştirmesi.

Bütün bu kanıtların mahlûkatı kuşatan, onun her gün nazar ettiği, içinde yaşadığı sıradan tabiat olaylarından seçilmiş olması ilgi çekicidir. Buna göre âdemoğlu her an Allah'ın birliğini, varlığını, kudretinin yüceliğini yansıtan bu kadar kanıtların içinde yaşamaktadır. Tabiat bizâtihi mucizedir ve Allah'ın kanunları ile yönetilmektedir. Fakat insan bu olayları her gün gördüğü için bu olaylardaki tecellilerin farkında değildir. Meselâ gök cisimleri ve bunların sistemi farklı kurulsaydı, yer farklı yaratılsaydı orada, bildiğimiz hayat düzeni ve canlılar olmazdı. Gece ve gündüzün aynı düzen içinde devamlı

³⁶⁶ A'raf, 7/57.

³⁶⁷ Zuhruf, 43/11.

³⁶⁸ Nahl, 16/65; Casiye, 45/5.

³⁶⁹ Bakara, 2/164.

değişmesi, yalnız insanlar için değil bütün mahlûkat ve özellikle bitkiler için pek çok yarar sağlamaktadır.

Gemilerin, denizlerde seyretmesi ve bu vasıtaları kullanıp yararlanmamızı sağlayan ilâhî kanunların, varlığımızı devam ettirip hayatımızda ki rahatlatmanın önemine örnek teşkil eder. Yağmur, dünyayı yaşanır kılan en önemli tabiat olaylarından. Rüzgârın çeşitli yönler doğru esmesi, kezâ bulutların çeşitli yönler hareket etmesi ile meteorolojik olayların oluşumundan bitkilerdeki tozlaşmaya (anemogami)³⁷⁰ ve yağışların dağılımını sağlamaya kadar sayılamayacak derecede birçok faydası bulunmaktadır.³⁷¹

Dolayısıyla vahiy kitabının yanında kâinat kitabı da bize Allah'ın varlığını kanıtlayan âyetlerle doludur. Bu sebeple âyetin sonunda bütün bu sıralanan varlık ve olaylarda “aklını işleten bir topluluk için elbette nice deliller vardır” buyurulmuştur. Zira akıl, Allah'ın insana bahsettiği en büyük nimetlerden biridir. İnsanın, başka konularda olduğu gibi yüce yaratıcının varlığını, birliğini ve kudretini kanıtlayan olayları sağlıklı olarak inceleyip doğru sonuçlara ulaşabilmesi için akıl yeteneğini doğru işletmesi gerekir. Fahreddin er-Râzî'ye göre bahsi geçen âyetteki³⁷² deliller, yaratıcının varlığını kanıtlama hususunda sadece geleneksel bilgilerle yetinmeyip aklî delillerden de yararlanmanın gerekliliğini de göstermektedir.³⁷³

Tabiattaki varlıkların ve olayların doğru incelenmesi, gözlenmesi, bu alanda bilimsel hakikatlere ulaşılması ve bu suretle tabiattaki ilâhî düzen ve kanunların keşfedilmesi; nihâyet tabiatta bizi Allah'a götüren âyetlerin görülebilmesi için de inceleme, görme ve keşfetme yöntemleri demek olan tabiat bilimlerini öğrenmek gerekir. Tabiatı inceleyecek ilmî yetişmişliğe sahip olmayan bir kimsenin oradaki kanunları ve âyetleri görmesi, yakalaması da mümkün değildir. Bu da gösteriyor ki Kur'ân, bizi bilgi ve bilim dünyasından geçirerek imana ve hidâyete götürmektedir.³⁷⁴

³⁷⁰ Karahisar, s.4.

³⁷¹ Haluk Nurbaki, “*Kur'an Mucizeleri*” (İstanbul: Damla Yayınları, 2005), 260.

³⁷² Bakara, 2/164.

³⁷³ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, IV:178-179.

³⁷⁴ Çağrı vd., *Kur'an Yolu*, I/248-250.

Âyetler bizlere öğretiyor ki, bu doğa olayları her şeye kâdir olan, kudret sahibi Allah tarafından yaratılmıştır. Mahiyetini bilmediğimiz bir şekil ve yasalarla bu düzen devam ettirilmektedir. Allah'ın yere vahyetmesi³⁷⁵, bal arısına³⁷⁶ vahyetmesi bizlere gösteriyor ki; O Allah, yeryüzünde yarattığı her şeye vahyetmekte ve dolayısıyla gördüğümüz her şey Allah'ın kendilerine emrettiği şekilde vazifelerini ifâ etmektedir.

Allah, bütün kâinatı kullarının hizmetine tahsis etmiştir. Güneş, ay, yıldızlar, rüzgâr, bulut vb. belirli bir vadeye kadar bizlere hizmet etmeye devam edeceklerdir. İyi bilinmelidir ki bütün bunları yapan Allah, her şeye galiptir, kendisine karşı gelenleri şiddetle cezalandırır. Yûnus (a.s) kavmi örneğinde bahsedildiği üzere hata ve günahlarından vazgeçenleri ise affedendir.³⁷⁷

2.1.3. Tekvin ve İrade Sıfatları Bağlamında Doğal Âfetler

Allah'ın zatı ve zatıyla kaim sıfatları vardır. Biz Allah'ın sıfatları ile O'nu tanırız. Allah bir ve tektir³⁷⁸. İradesi ile dileyen, tekvinle dilediğini yaratandır.³⁷⁹

Tekvin (التكوين) sözlükte, 'oluşturmak, yaratmak, meydana getirmek' mânâlarına gelmektedir. Tekvin sıfatı yaratmak³⁸⁰ demektir. Yüce Allah şüphesiz tek yaratıcıdır. Yok olanları varlığa çıkaran ancak 'O' dur. Allah'ın dilediği bir şeyi yoktan var ettiği gibi, var olanı da yok etmesi tekvin sıfatının tecellisi ile olur.³⁸¹

İrade, dilemek manasındadır. Allah'ın dilediği olur, olmamasını dilediği olmaz.³⁸² Dolayısıyla irade, Allah'ın emirlerinde, hüküm ve fiillerinde hür olduğunu bildiren sıfattır.³⁸³

2.1.4. Kader ve Kaza Bağlamında Doğal Âfetler

Kader ve kaza kelimeleri, Allah'ın yaratıklarıyla ilgili planını ifade etmek ve doğanın işleyişini meydana getirmek için kullanılan terimlerdir. Kader kelimesi sözlükte,

³⁷⁵ Zilzâl, 99/5.

³⁷⁶ Nahl, 16/68.

³⁷⁷ Yûnus, 10/98.

³⁷⁸ İhlâs, 112/1.

³⁷⁹ Selim Özarlan, *Pezdevî'nin Kelâmî Görüşleri*, (Ankara: DİB Yayınları, 2013), 12.

³⁸⁰ Lütfi Şentürk, Seyfettin Yazıcı, *Diyanet İslam İlmihali*, (Ankara: DİB Yayınları, 2014), 82.

³⁸¹ Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali* (sad. Ali Fikri Yavuz), (Ankara: Bilmen Yayınevi, 1991), 20.

³⁸² Hayrettin Karaman, Ali Bardakoğlu, H. Yunus Apaydın, *İlmihal I*, (İstanbul: DİB Yayınları, 1998), I:90.

³⁸³ Yusuf Şevki Yavuz, "İrade", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), XXII:379.

‘planlamak, gücü yetmek, ölçülü bir şekilde yapmak’ gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise, ‘Allah’ın ezeli ilmiyle bütün nesneleri ve olayları bilip belirlemesi’ demektir.³⁸⁴ Bu anlamlardan hareketle kader, ‘ilmi sonsuz olan, kendisi için herhangi bir zaman dilimi söz konusu olmayan Allah’ın, mikro âleminden makro âleme, zerrelerden sistemlere ve küçükten büyüğe tüm kâinatı ezeli ilmiyle plânlayıp programlaması ve levh-i mahfuzda kayıt altına almasıdır.’³⁸⁵

Âfetler, hedeflerine isabet eden bir mermi gibi insanları sert bir şekilde vuran olaylar ve felaketlerdir. Yeryüzünde meydana gelen ve bizlere isabet eden bütün musîbetlerin meydana gelmeden önce yazıldığı³⁸⁶ âyette bizlere bildirilmektedir.

Yeryüzünde meydana gelen musîbetler, can ve mal kaybına sebebiyet veren âfetlerdir. Bunlar deprem, sel, yangın, hayvanlara ve ürünlere zarar veren felaketler vb. durumlardır. Bizlere Allah’ın lütfettiği güzellikler gibi bütün musîbetler de Allah’ın takdiri ve ezeli ilmiyle Levh-i mahfuz’da yazılmıştır.³⁸⁷ Bu sebeple bizlere ulaşan musîbetler kesinlikle kader iledir. Musîbetler meydana gelmeden önce kitaba yazılması ve zamanı gelene kadar tutulup zamanı geldiğinde de vuku’ bulması, Allah’ın her şeyi hakkıyla bilmesiyledir.³⁸⁸

2.2. Doğal Âfetlerin Sebepleri ve Etkileri

Deprem, kuraklık, sel baskını, salgın hastalık vb. toplumu kuşatan doğal âfetler, halk nezdinde zaman zaman ceza olarak değerlendirilmekte ve bu değerlendirme belâ kelimesi ile ifade edilmektedir. Doğal âfetlerden sonra, gerçekleşen âfetler ile bölge halkının cezalandırıldığı fikri daha yaygındır. Bu sebeple birinci bölümde belâ kelimesinin tahliline ihtiyaç duyulmuştur.

Allah’ı ve gönderdiği peygamberleri inkârları, bazı günahlarında aşırıya gitmeleri ayrıca ilâhî ikazlara rağmen kötülüklerini terk etmemeleri sebebiyle helak olan kavimler olsa da doğal âfetler sadece cezalandırılmak amacıyla meydana gelmemektedir. Dünyada yaşadığımız sıkıntılar aslında imtihan dünyamızın bir parçasıdır. Allah (cc), çeşitli

³⁸⁴ Cağfer Karadaş, *Kadere İman*, (DİB Yayınları, 2015), 13.

³⁸⁵ Yusuf Şevki Yavuz, Kader, *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), XXIV:58.

³⁸⁶ Hadîd, 57/22.

³⁸⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI:4754.

³⁸⁸ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XXI:326.

yöntemlerle insanları sınavacağını, sabredenler için müjdelere olduğunu³⁸⁹ bizlere bildirmektedir. Dolayısıyla doğal âfetler, imtihan dünyamızın bir parçasıdır.

Doğal âfetler, imtihanımızın bir parçası olabileceği gibi insanoğlunun kendi yanlış fiilleri sebebiyle³⁹⁰ de olabilir. Fakat meydana gelen doğal âfetin bizlere hangi sebeple gönderilmiş olduğunu bilememekteyiz. Her ihtimalde de Allah'ın lütfuna ve rahmetine³⁹¹ mazhar olabilmemiz için “Doğrusu biz Allah’a aidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz”³⁹² dememiz ve bu doğrultuda hareket etmemiz gerekmektedir.

2.2.1. İnsan Sorumluluğu Bağlamında Doğal Âfetler

Bütün kâinat ve içerisindekiler, insanların istifadesine verilmiş ve bizlere emanet olarak bırakılmış nimetlerdir. Bir kul ve bir inanan olarak emaneti korumak, kollamak mecburiyetindeyiz. Aksi takdirde bu emanete ihanet etmiş oluruz. Doğaya yapılan hizmetin karşılığı olduğu gibi yapılacak yanlışların acı sonuçları da vardır. Bütün insanları kapsayan insanlık, tek bir gemide hareket eden yolcular gibidir. Doğaya yapılacak kötülükler, fert adına değil toplum adına önemli sonuçlar doğurmaktadır.

Doğada var olan muazzam ilâhî dengeyi (eko sistem), canlı cansız çeşitli varlıkların birbiriyle iç içe olan karmaşık ilişkisi oluşturmaktadır. Birbiriyle ilişki içerisinde devam eden bu ilâhî düzenin unsurlarından birisi de insandır. Bu düzene en çok zarar verebilecek yetiye sahip olanın insan olacağı gibi en faydalı olacak da yine insandır.

İnsanın fiillerinin doğaya büyük etkisi olabildiği gibi doğada oluşacak sonucun da insan üzerinde büyük bir etkisi vardır. Günümüzde bu etkiler meydana gelmekte ve git gide artmaktadır. Meydana gelen bu durumların sebeplerini, sonuçlarını başlıklar halinde inceleyeceğiz.

2.2.1.1. Karada ve Denizde Düzenin Bozulması

Teknoloji artık günümüzün vazgeçilmez bir unsurudur. Telefon, televizyon, ulaşım araçları, robotlar ve daha sayamadığımız nice teknolojik unsurlar hayatın her alanında kullanılmaktadır. Geçmişe kıyasen beşeri hırslar sebebiyle teknolojinin akıl almaz bir hızla ilerlemesi, hayatımızda var olan nizamı değiştirdi.

³⁸⁹ Bakara, 2/155.

³⁹⁰ Rûm, 30/41.

³⁹¹ Bakara, 2/157.

³⁹² Bakara, 2/156.

Teknoloji kullanımı, hayatımızı kolaylaştırırken insanlık için büyük bir sorun olan çevre kirliliğini de beraberinde getirdi. Devletlerin teknolojik kalkınma ve hızla ilerleme hırsları, insanlığı özellikle gelecek nesilleri problemlerle baş başa bırakacaktır. Çünkü teknolojiye duyulan aşırı güven, doğa tahribatı sonucu meydana gelmesi kuvvetle muhtemel olan âfetleri unutturdu. Hızla devam eden bu işleyişin küresel olması sebebiyle uzak durulması ve önlem alınması, milletler açısından ekonomik, sosyal ve siyasal bağımsızlığı tehlikeye düşüreceğinden zor bir durumdur.

Teknolojik ilerleme çabası sebebiyle atmosfere bırakılan gazlar; denize, akarsulara, sahipsiz arazilere bırakılan kimyasal atıklar, radyoaktif sızıntılar havayı toprağı ve suyu kirletmektedir.³⁹³

*“İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.”*³⁹⁴

Karada ve denizde düzenin bozulması ile ilgili tefsirlerde zikredilen belli başlı yorumlar şu şekildedir: Kasırgaların meydana gelme endişesi ve arazilerin nebatat bitirmez hale gelmesidir. Yine tatlı suların içilemez hale gelmesi yani tuzlu su olması, kaynak sularının kurumaya başlamaları sebebiyle su sıkıntılarının yaşanması, kıtlık, yangın gibi âfetlerin oluşması, geçim sıkıntısı yaşanması, bereketin ortadan kalkmasıdır.³⁹⁵ Zalimler zulüm işlemekte, diğer insanlar da o zulme sessiz kalmaktadırlar ve böylece her iki taraf birlikte ortaklaşa zulüm suçunu işlenmektedirler. İşlenen ortaklaşa kötülükler, sadece ferdi değil bütün toplumu etkilemektedir.

2.2.1.2. Ürünlerin ve Neslin Yok Olması

*“Hâkimiyeti ele aldığı anda ise ülkede bozgunculuk çıkarıp ürünleri ve nesilleri yok etmeye çalışır. Allah bozgunculuğu sevmez.”*³⁹⁶

³⁹³ Ebubekir Sifil, *Müslümanca Bir Hayat İçin*, (İstanbul: Rihle Kitap, 2020), 432.

³⁹⁴ Rum, 30/41.

³⁹⁵ Çağrıcı vd., *Kur'an Yolu*, IV:322.

³⁹⁶ Bakara, 2/205.

Bozgunculuk hususunda yapılabilecek en yüksek seviyedeki niteleme yukarıda yer verilen âyettir. Bu ifade fesahatin en üst seviyesidir. Çünkü yerden bitenler ve neslin devamı sayesinde dünya ayakta durur. Onlar yok olursa dünya da son bulur.³⁹⁷

Kur'ân hükmetme gücü elinde bulunduğu bozgunculuk yapabilecek bir takım insanlardan bizlere bahsetmektedir. Bu insanların çaba ve gayretlerinin, ürünleri ve nesli yok etmek olduğunu bildirmektedir.

Bitkiler yaşamlarını sürdürebilmeleri için çeşitli besin elementlerine ihtiyaç duyarlar. 90 civarında farklı elementi topraktan, havadan, sudan alırlar.³⁹⁸ Ürünleri yok etmek için tohumu ve tohumdan meydana gelecek bitkilerin element ihtiyaçlarını bozmak veya yok etmek gerekir. Bu ise büyük bir âfete, küresel hastalıklara sebebiyet verir. Bir canlı neslinin kökten yok edilebilmesi için üremenin yani çoğalmanın olmaması gerekir. Bu da ancak canlının sağlığını bozmakla olur. Ürünlerin, havanın, suyun ve toprağın bozulması zaten direk bu işlemi gerçekleştirecektir.

2.2.1.3. Küresel Isınma

Konumuzun doğal âfetler ile ilgili olması sebebiyle inceleyeceğimiz bir diğer husus, gündemde bulunan, dünyanın yanlış kullanılması sebebiyle meydana gelmeye başlayan küresel ısınmadır. İnsanın, eliyle karada ve denizde âfetler meydana getirebilecek olması önemli bir husustur. “Karada ve Denizde Düzenin Bozulması” başlığında ele aldığımız teknoloji çılgınlığına, tarihi açıdan sanayi devriminin başlaması sebep olarak görülmektedir.

Atmosfer çeşitli gazlardan meydana gelir. Güneş ışınları atmosferi geçerek yeryüzünü ısıtır. Atmosferdeki CO₂, O₃, CH₄, N₂O, CFC gibi gazlar, ısının bir kısmını tutarak yeryüzünün sıcaklık derecesinin belirli aralıklarda kalmasını sağlar. Atmosferin bu özelliği sayesinde denizler ve okyanuslar donmazlar. Bu özelliğe ‘sera etkisi’ denir.³⁹⁹ Teknolojik gelişmeler, aşırı yakıt tüketimi vb. sebeplerle sera gazı salınımının artması ozon tabakasının incelmeye ve küresel ısınmanın başlamasına neden olmuştur.

³⁹⁷ Nesefî, *Medârik*, II:424.

³⁹⁸ İlyas Polat, Ömer Kara, “Bitki Besin Elementleri: Kaynakları, İşlevleri, Eksik ve Fazlalıkları”, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 19 (2017): 218.

³⁹⁹ Galip Akın, “Küresel Isınma, Nedenleri ve Sonuçları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 2 (2006): 30.

Küresel ısınma, dünyanın her tarafının ısınması anlamına gelmemektedir. Dünyanın bir kısmında aşırı sıcaklık sebebiyle orman yangınları, çölleşme gibi âfetler meydana gelirken, başka taraflarda aşırı yağış, seller, toprak kaymaları, sular içinde kalma gibi âfetlerin küresel ısınma sebebiyle tetikleneceği de belirtilmektedir.⁴⁰⁰

İşlerimizi kolaylaştıran, vaz geçemeyeceğimiz teknolojik imkânlar aslında gelecek nesilleri eşi benzeri görülmemiş felaketlerle baş başa bırakacaktır. Aşırı yağış ve aşırı kuraklık hassas doğadaki dengeyi bozacak, canlıların ihtiyaç duyduğu temel besinleri yok edecek ve içinden çıkılmaz bir durum meydana getirecektir.

2.2.2. İmtihan Dünyamızın Bir Parçası ‘Doğal Âfetler’

Peygamberler dâhil tüm insanlar birtakım imtihanlara tabi tutulmuşlardır. Allah cinleri ve insanları sadece kendisine kulluk etmeleri için yarattığını⁴⁰¹ bizlere bildirmektedir. Bir kul olarak ölümümüze kadar yaptığımız iyilik ve kötülüklerden yani bütün davranışlarımızdan sorumluyuz. Allah âyet-i kerimede dünyada bizlere verdiği nimetlerle ahireti kazanmamız için değerlendirmemiz gerektiğini dünyadan da nasibimizi unutmamamızı, bizleri korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmek suretiyle sınavacağını, sabredenler için müjde olduğunu⁴⁰² bildirmektedir.

Peygamberimiz (a.s), mü'mine eziyet veren her şeyin musîbet olduğunu bildirmiştir.⁴⁰³ Bu anlamları düşünecek olursak, her musîbet insana bir belâdır fakat her belâ bir musîbet değildir. Çünkü belâ güzel anlamlarda da kullanılmıştır. Belâ ve musîbetleri her hâlükârda mükâfata çevirmenin anahtarı da sabırdır. Allah insanoğlunu malıyla canıyla ürünleriyle imtihan edeceğini⁴⁰⁴ bildirmekte, kurtuluş reçetesi olarak da sabrı zikretmekte ve sabredenler için müjdelere⁴⁰⁵ olduğunu âyetlerde bildirmektedir.

*“Onlar, başlarına bir musîbet geldiğinde, “Doğrusu biz Allah’a aitiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz” derler.”*⁴⁰⁶

⁴⁰⁰ Akın, “Küresel Isınma, Nedenleri ve Sonuçları”, 31.

⁴⁰¹ Zâriyât, 51/56.

⁴⁰² Bakara, 2/155.

⁴⁰³ Nâsirüddîn Ebû Saîd, Abdullâh b. Ömer b. Muhammed el-Beydâvî, Envârü’t-Tenzîl ve Esrârü’t-te’vîl, (ter. Abdülvehhab Öztürk), (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2017), I:223.

⁴⁰⁴ Bakara, 2/155.

⁴⁰⁵ Bakara, 2/155.

⁴⁰⁶ Bakara, 2/156.

“O sabredenler ki, onların başına musîbet (eziyet veren her şey) geldiğinde yaratma ve yaratılma gayesini de düşünerek bütün kalp ile Allah’a teslimiyet gösterirler.”⁴⁰⁷

Dolayısıyla bu durumlar bizlere birer imtihandır. İmtihan sözlükte, ‘güç, dayanışma gerektiren, sonucunda deneyim kazandıran zor durum’ mânâlarına gelmektedir.⁴⁰⁸ Belâ ve musîbetlerin, sadece ceza aracı olduğu fikri yanlıştır. Çünkü Efendimiz (a.s), Allah’ın bir kimseye şer ve musîbet dilediğinde günahı yüzünden çekeceği cezayı kıyamet gününe ertelediğini⁴⁰⁹ bizlere bildirmektedir.

Âişe (r.a) annemiz, Efendimizin (a.s) ağrı ve sızısı olduğunda çok şiddetli olduğunu, o şiddetle ağrı ve sızının başka kimsede görmediğini⁴¹⁰ nakletmektedir. Peygamberlerin ismet sıfatı vardır. Bu sıfatla peygamberler günahlardan korunmaktadırlar.⁴¹¹ Dolayısıyla dünyada çekilen sıkıntıların sadece ceza olmadığı anlaşılmaktadır.

Peygamber efendimiz (a.s), belâların kimlere daha şiddetli olduğu hususunu sıralarken; en ağır belânın peygamberlerde, sonra onlara yakın olanlarda, sonra da onlarada yakın kimselerde olduğu, dininde sağlam olanın imtihanının ağır olacağı, dinde gevşek olanın ise dindarlığı nispetinde belâyâ uğrayacağını⁴¹² bizlere bildirmektedir.

Zikri geçen hadis-i şerif bizlere gösteriyor ki; bizlere sıkıntı veren can mal ve evlat ile sınılandığımız doğal âfetler, geçmiş kavimlerin örnekleri doğrultusunda helak sebebi olacağı gibi, geçici dünya hayatımızla ebedi hayatımızı kazanmamız için bizlere birer imtihan vesilesi de olabilir. Bu konuda ki hadislerden anlaşılan, Allah sevdiği kullarını dünya da daha ağır imtihanlara tabi tutmaktadır. Allah, Peygamberlik gibi mühim, önemli ve değerli bir vazife verdiği kullarını daha ağır imtihanlara tabi’ tutmaktadır.

2.2.3. Ceza Perspektifinden Doğal Âfetlere Bakış

Allah (c.c), ibret olsun diye birçok kavmi deprem, yıldırım, tûfan, rüzgâr gibi büyük âfetlerle cezalandırdığını ve böylece dünya hayatında çektikleri zilleti bizlere

⁴⁰⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, I:548-549.

⁴⁰⁸ “TDK Sözlükleri”.

⁴⁰⁹ Abdullah Parlıyan, *Sünen-i Tirmizi Tercemesi*, (Konya: Konya Kitapçılık, 2004), II:268

⁴¹⁰ Parlıyan, *Sünen-i Tirmizi Tercemesi*, II:268.

⁴¹¹ Karaman, Bardakoğlu ve Apaydın, *İlmihal I*, 109-110.

⁴¹² Parlıyan, *Tirmizi*, II:268.

bildirmiştir. Zulüm, inkâr, çirkin işler vb. sebeplerle helak olan kavimleri âfet çeşitlerine göre birinci bölümde ilgili âfet başlıkları içerisinde işlemiştik.

Kur'ân, ibret almamız amacıyla önceki kavimlerin düştükleri durumlara düşmememiz için, geçmişte yaşamış ve birçok âfetlerle helak olmuş kavimlerden bahsetmektedir. Bu kavimler, işledikleri günahlar ve Allah'ın emirlerini hiçe sayıp peygamberlerini yalanlamaları sebebiyle Allah'ın gazabına uğramışlardır.

Önceki kavimler; Hz. Nûh'un (a.s) kendilerine peygamber olarak gönderildiği Nûh kavmi, Hûd'un (a.s) kendilerine peygamber olarak gönderildiği Âd kavmi, Sâlih'in (a.s) kendilerine peygamber olarak gönderildiği Semûd kavmi ve Lût'un (a.s) kavmidir. Yine Şuayb (a.s) döneminde yaşayıp depremle helak olan Medyen ve Eyke halkı ve Mûsâ (a.s) zamanında yaşanan sıkıntılar bahsinde anlatılan, İsrailoğullarından bir grup olarak denizde boğulup helak olan firavun ve askerleridir.

Bu kavimlerin yaptıkları fenalıklar neticesinde uğradığı âfetlerde nice öğütler ve ibretler vardı. İncelediğimiz kıssalar dünyada ceza olarak meydana gelen âfetlere en büyük örneklerdir.

“O, yıldırımları gönderip, bunlarla dilediğini çarpar öldürür. Hal böyleyken hâlâ kâfirler, Allah'ın birliği hakkında tartışıp durmaktadırlar. Oysa Allah, zâlimlerin hilelerini başlarına geçirip onları cezalandırmada şiddetli bir kudrete ve kuvvete sahiptir.”⁴¹³

Allah'ın cezalandırmada ki kuvvetinin ve kudretinin şiddetli olduğu yukarıdaki ilgili âyette bildirilmektedir. Yıldırımlar bahsinde incelediğimiz bu âyet için, Erbed ve Tufeyl hakkında iniş sebebi olarak rivâyet edilmektedir. Allah'ın âyetleriyle dalga geçmenin, açık bir yaz günü yıldırım çarpmasına sebep olabileceği örneği, âfetlerin ceza şeklinde de meydana gelebileceğine verilecek örneklerden biridir.

“...Yoksa siz kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası dünya hayatında ancak rezillik; kıyâmet gününde ise en şiddetli azaba uğratılmaktır...”⁴¹⁴

⁴¹³ Ra'd, 13/13.

⁴¹⁴ Bakara, 2/85.

Medine yakınlarında bulunan Yahudilerden Beni Kurayza ve Araplardan Evs kabilesi ile, Beni Nadir ile de Hazreç kabilesi antlaşmalıymışlar. Bu antlaşma gereğince savaşlarda, yerleşim yerlerini yakıp yıkmak, insanları sürmek gibi türlü türlü fenalıklarla müttefiklerine yardım ederlermiş. Fakat Yahudi kabilelerinden biri esir düşünce bir araya gelir fidyelerini ödeyerek serbest bıraktırırlarmış. Bu şaşılacak husus sorulduğunda ise kitabımızın hükmü gereği yapıyoruz derlermiş. Yukarıdaki âyette, kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr etmekten bahsedilerek bu hususun dünyadaki cezasından bahsedilmektedir. Nitekim Beni Kurayza öldürülmek, Beni Nadir ise yurtlarından kovularak sürgün ile bu dünya hayatında ki rezilliği yaşamışlardır.⁴¹⁵

*“Bu cezayı, hem o devirde yaşayanlara hem de gelecek nesillere uyarıcı bir ibret, kötülükten sakınanlara da tesirli bir öğüt kıldık.”*⁴¹⁶

İsrailoğullarının verdikleri sözlerinde durmamaları sebebiyle idrak, marifet, izan gibi insanlığın gereklerinden mahrum kalarak maymun kılıklı, aşağılık, boynu bükük, sürünen kimseler oldular. Onlara verilen cezanın o devirde yaşayanlara hem de tüm insanlara ibret ve öğüt olması vurgulanmaktadır.

Kur’ân’da, Allah’ın cezasının şiddetli olduğu bir çok âyette bahsedilmektedir. Yukarda incelediğimiz âyetler ve diğer bir kısım âyetler bizlere, âfetlerin birer ceza aracı olabileceğini göstermektedir. Toplumun tamamen fenalığa bulaşması, zulmün bütün toplumu sarması gibi hususlar âfetlerle o toplumun cezalandırılmasına sebep olabilir. Fakat her âfeti ceza olarak nitelemekte yanlış sonuçlara sebebiyet verebilir. Bu sebeple olası âfetlere karşı madden ve manen tedbirli olmak vazifemizdir.

2.2.4. İlâhi İkaz olarak Doğal Âfetler

Bazen öyle hadiseler, âfetler meydana gelir ki o vakit diller tutulur, kalpler ürperir, insan acziyyetini bütün zerresiyle hisseder. Daha önce açıkladığımız üzere bu âfetler imtihan, ceza olabildiği gibi ilâhî bir ikaz, bir uyarı da olabilir. Râzî, ‘Cenab-ı Hak, kullarının kendisinden korkması kendisini sayarak duada bulunmaları ve tövbe etmeleri için zelzeleler meydana getirdiğini’⁴¹⁷ tefsirinde açıklamaktadır.

⁴¹⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, I:402.

⁴¹⁶ Bakara, 2/66.

⁴¹⁷ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, III:106.

Kur'ân-ı Kerim, peygamberleri ve peygamberlerin getirdiği tebliği reddeden, sırt çeviren bu sebeple ilâhî ikaza maruz kalan, ilâhî ikazı da reddedip helak olan bazı geçmiş kavimlerden bahsetmektedir. Bunlar arasında Yûnus (a.s) peygamberin kavmi müstesna idi.⁴¹⁸ Onlar azabın geleceğinin emarelerini görünce ilâhî ikazı dikkate alarak ilim ehline danışmış, onun gösterdiği şekilde dua ve tövbe ile her şeyi yaratan ve yaşatan Allah'a niyazda bulunup, birbirleri üzerinde ki haklarını hak sahiplerine teslim ederek helak olmaktan kurtulmuşlardı.⁴¹⁹

2.2.5. Doğal Âfet ve İnsan

Allah, insanı yarattı ve şerefli kıldı.⁴²⁰ Canlılar içerisinde insan önemli bir yere sahiptir. Araştıran öğrenen kendini doğayı tanıyabilen, kâinatta ki bu muazzam yaratılışı takiple rabbini bulabilme⁴²¹ yetisiyle yaratılan bir varlıktır. İnsan, şerefli ve özel olmasına rağmen zayıf yaratılmıştır.⁴²² Canlıların en şerefli olarak yaratılmasına rağmen günah işleme, yanılma, hata yapma gibi beşeri arızalardan da beri değildir. İnsan, aciz oluşu için her daim Allah'a muhtaçtır. Bu özelliklerin yanı sıra da acelecidir. Ayrıca insanın mal sevgisi, nimetlere şükürsüzlük, biçare durumda Allah'ı hatırlayıp, selamete çıkınca unutma gibi çeşitli özellikleri de mevcuttur.

İnsanın bahsi geçen bu özellikleri, bazen âfetlere sebebiyet verdiği gibi, bazen de âfet karşısında belirsizlik, ye's vb. psikolojisini tamamen etkileyen, kendi sağlığına zarar verecek çeşitli sorunlara dahi yol açabilmektedir.

2.2.5.1. Aceleci Olmak

*"İnsan, şerri de hayrı istediği gibi ister. İnsan pek acelecidir!"*⁴²³

İnsan, aceleci olması yönüyle gelecek zamanı hesap etmeden hareket edebilir ve bu sabırsızlığı yüzünden nice şerhlere maruz kalabilir. Aceleci kişi, ani sıkıntıyla karşı karşıya kaldığında sabırla düşünerek uygun yollarla belirli bir zamana yayarak sıkıntıdan

⁴¹⁸ Yûnus, 10/98.

⁴¹⁹ Kurtubî, *Ahkâmi'l-Kur'ân*, VIII:592.

⁴²⁰ İsrâ, 17/70.

⁴²¹ En'âm, 6/76-79.

⁴²² Nisâ, 4/28.

⁴²³ İsrâ, 17/11.

kurtulmak yerine “Allah canımı alsa da bu dertten kurtulsam!”⁴²⁴ Gibi kendi kendine beddua ederek sıkıntıdan biran evvel kurtulmak isteyebilir.

“...Allahım! Eğer bu kitap senin katından gelmiş bir hakikat ise gökten üzerimize taş yağdır veya bize acı veren bir azap gönder”⁴²⁵

Bu âyet insanın aceleciliği ve sonucunu düşünmeden pervasızca şeyler istemesine bir örnektir. Bu bağlamda insanın öfke anında çok sevdiği malına veya evladına beddua etmesi de ilginç bir durumdur.

İnsanın aceleci olması, koyduğu hedefe ulaşmak için sabırsızlıkla hareket etmesi, günümüzde toplumların benimsediği teknolojik hedeflere ulaşma gayretleri; doğanın dengesini yok edecek nice âfetlere sebebiyet verecek tahribatı göz ardı etmektedir. İnsanın aceleci oluşu başına gelebilecek şerleri düşünmemesine yol açmaktadır.

2.2.5.2. Mal Sevgisi

İnsanın mal sevgisi ve bu sevgi sebebiyle katılığı⁴²⁶ Kur’ân’da bizlere bildirilmektedir. İnsan üzerinde etkisi en çok olan olaylardan biri de insanın çabasının yok olmasıdır. İnsanın, yıllarca çalışıp elde ettiği evi, arabası vb. servetinin âfet sebebiyle yok olması çok zor bir durumdur. Zor olsa bile günümüzde başa sık gelebilen bir olaydır. Bu âfetlerin artması ve bu zaiyatların çoğalması, tedirginliğe ve üzüntüye sebebiyet vermektedir. Âfetlerin ve zaiyatların artması sebebiyle günümüzde, âfet daha meydana gelmeden sıkıntıya düşülmekte, kaybetme korkusu yaşanmakta vb. bir çok psikolojik sorunlara yol açmaktadır.

Kaybetme korkusunun açtığı sıkıntılardan kurtulma çarelerinden birisi de bütün sahip olduklarımızın bizlere verilen emanetler olduğunu bilmektir. Unutulmaması gereken, biri bize emanet ettiği bir şeyi sonradan geri aldığına, aslında bizim olan bir şeyi değil kendine ait olan o şeyi almış olur. Bu durumda aşırı üzüntü, şükürde kusura hatta isyana dahi sebebiyet verir. Kendi varlığımızdan daha değerli bir maddî değer bulunmadığı düşüncesi, çıkmaza giren üzüntü ve kederi yok eder.⁴²⁷

⁴²⁴ Çağrıcı, vd., *Kur'an Yolu*, III:365.

⁴²⁵ Enfal, 8/32.

⁴²⁶ Âdiyât, 100/8.

⁴²⁷ Yakub b İshak el-Kindi, *Üzüntüden Kurtulma Yolları*, (Ankara: TDV Yayınları, 2009), 79.

“İyi bilin ki, mallarınız ve evlatlarınız sizin için ancak birer imtihan sebebidir...”⁴²⁸

“Mallarınız ve çocuklarınız birer imtihan vesilesidir. Allah'ın sevgi ve taatini mal ve evlat sevgisine tercih edenleri Allah katında büyük bir mükâfat beklemektedir”⁴²⁹

Âfet sebebiyle malın zarar görmesi veya tamamen yok olması, insanlık için bir imtihandır. Her hâlükârda mal insanın zaafıdır. Dolayısıyla zarara uğrayınca sabretmenin zor olacağı gâyet tabiidir. Fakat bu zorluğa karşı mükâfatının da bir o kadar büyük olduğu yukarıda yer verdiğimiz âyetlerde son derece açıktır.

2.2.5.3. Nimetlere Karşı Şükürsüzlük

Nimetlere şükretmemek, insanı zamanla içerisinde bulunduğu nimetlerin sahibinin kendisinin olduğu zannına düşüreceği gibi, muazzam düzen ve dengenin sebebinin, doğanın kendiliğinden ve sıradan olduğu fikrine dahi götürebilir. Nerede ve ne zaman meydana geleceği belli olmayan, olağanüstü bir güçle meydana gelen âfetler, insanın alışageldik düzeninin aslında ne kadar büyük bir nimet olduğunu kendisine hatırlatmaktadır.

İnsanın yaratılışı, doğru yola yönlendirilmesi,⁴³⁰ gemilerin batmadan yürütülmesi, rüzgârların müjdeleyici olması,⁴³¹ gece ile gündüzün muazzam döngüsü⁴³² gibi âyetlerinde daha nice nimetleri sayarak Allah, şükretmemizi istemektedir.

2.2.5.4. Müphemiyet (Belirsizlik)

Netliğe ulaşmamış sonuçlara belirsizlik denmektedir. Belirsizlik eş seçimi, kariyer seçimi, gelecek planları gibi durumlarda kişisel olarak da sık sık karşımıza çıkmaktadır. Aşırıya kaçınıldığında kişide sağlık sorunlarına neden olan çok tehlikeli bir

⁴²⁸ Enfal, 8/28.

⁴²⁹ Teğabün, 64/15.

⁴³⁰ İnsan, 76/2.

⁴³¹ Rum, 30/43.

⁴³² Furkan, 25/62.

durumdur. Belirsizliğe tahammülsüzlük ilk olarak “Yaygın Anksiyete Bozukluğu”⁴³³ rahatsızlığı olan bireylerde görülmektedir.⁴³⁴

*“İnsana nimet verdiğimiz zaman yüz çevirip yan çizer; başına bir kötülük gelince de hemen karamsarlığa düşer.”*⁴³⁵

Âyette nimet halinde şükretmeyen, zorluk sıkıntı halinde dua ve ümit özelliği olmayan, zalim, bilgisiz insanlardan bahsedilmektedir.⁴³⁶ Bunlar nimetlere kavuşunca nimetin sahibini yani Allah’ı bilip O’na şükretmezler, nankörlük yaparlar. Belâ ve musîbete maruz kalınca da elem ve kedere boğulurlar. Hâlbuki Kur’ân’ın rahmet ve şifa kaynağı olan eğitimine göre, nimet halinde insanın sözü ve eylemleriyle O’na şükretmesi, sıkıntı ve belâyâ maruz kalınca da sabredip kurtuluş için Allah’a dua ve niyazda bulunarak ümitsizliğe düşmemesi gerekir. Bu durum kulluğun gereği olduğu gibi yalnız dinî bakımdan değil, psikolojik bakımından da önem arz etmekte olup moral, motivasyon ve sağlık bakımından ihtiyaçtır.⁴³⁷

2.2.6. Âyetler Bağlamında Doğal Âfetlere Karşı Önlemler

Bizleri ve bütün kâinatı yoktan var eden, yaratan ve yaşatan, bütün övgülere layık olan yüce Allah’tır. Tüm kâinatı yaratanı yüce Allah olduğu gibi âfetleri yaratan da “O” dur. Meydana gelen âfetlere gücümüz yetmemekte, acizliğimizi önlemler almaya gayret etsek de giderememekteyiz.

Alacağımız maddi ve manevi önlemleri Kur’ân ve Hadisler doğrultusunda almamız, doğru önlemler almamız açısından ehemmiyet arz etmektedir. Âfetlerin yaratanı yüce Allaha sığınarak önlem için gerek işleri yapmamız, iyi sonuç elde etmemiz için gereklidir.

Örneklerle olayı anlatacak olursak bu satırları yazarken maalesef ülkemizde orman yangınları başlamıştı. Gece gündüz insan gücü, uçak, helikopter gemi vb. bütün imkânlarla yangın söndürülmeye çalışılıyordu. Haftalar sürmesine rağmen yangınlar kontrol altına alınamıyor yaşam alanları da dâhil her taraf yanıyordu. Uzun süren sıcak

⁴³³ “Türkiye Psikiyatri Derneği”, (21.11.2021), <https://psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaygin-anksiyete-bozuklugu>

⁴³⁴ (21.11.2021), <https://www.psychologytools.com/resource/intolerance-of-uncertainty/>

⁴³⁵ İsrâ, 17/83.

⁴³⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, IV:3196.

⁴³⁷ Çağrı vd., *Kur’an Yolu*, III:516.

havanın ardından yağmur yağınca söndürme çalışmalarını yağmur devraldı. Hava tahmin raporları hep sıcak, güneşli göstermesine rağmen fen bilimlerine muhalif olsa da yağmur duaları yapıldı, tövbe istiğfarlar getirildi. Bütün teknoloji ve insan gücünün çaresizce seferber edildiği bu âfete karşı meteoroloji verilerinin aksine yağmur, kısa sürede kendini gösterdi.

Nûh (a.s) peygamber de kavmine istiğfar etmelerini tavsiye ederek, ‘istiğfar edin ki rabbiniz sizlere gökten sağanak (faydalı ve yeteri miktarda) yağmur göndersin demişti.’⁴³⁸ Örnekte de görüleceği üzere binlerce kişi, yangın söndürme uçakları, helikopterler, itfaiye vb. araçları ile gece gündüz gayret edip net bir sonuç alınamamasına rağmen yağmur, çok kısa bir zaman içerisinde yangını söndürdü. Bu da yaratanın, kudretini hem âfet üzerinde hem de bizlere verdiği yağmur vb. nimetler üzerinde göstermektedir.

2.2.6.1. Tövbe

Arapça’da tevbe kelimesi, “geri dönmek, dönüş yapmak rücû etmek,” anlamındadır ve dinde kınanan şeyleri terk ederek övgüye lâyık olan şeylere yönelme şeklinde tanımlanır.⁴³⁹ Kul, tövbe ile rabbine verdiği ahdini yeniler, rabbinden uzaklaşmaktayken tövbe ile O’na yaklaşır. Âdem (a.s), Allah’a tövbe etti⁴⁴⁰ ve tövbeleri kabul buyuran merhameti sınırsız yüce Allah, Âdem (a.s)’in tövbesini kabul etti. Böylece Âdem (a.s)’in çocukları, nefislerine zulmettiklerinde yani günah işledikleri zaman ne yapacaklarını öğrenmiş oldular.

Allah, peygamber efendimize (a.s) müjdeleyeceği mü’minleri sıralarken tövbe edenleri zikretmiştir.⁴⁴¹ Yani yaptıkları günahlardan vaz geçenler, şirk ve nifaktan uzaklaşanlar, kurtuluşa erecek mü’minlerdir. Allah, tövbe edip davranışlarını düzeltene kimseleri bağışlayacağını⁴⁴² bizlere bildirmektedir. Bir kul olarak olmazsa olmazlarımızdan birisi tövbedir. Allah Kurtuluşa ermemiz için tövbe etmemiz gerektiğini âyette bizlere bildirmektedir.⁴⁴³

⁴³⁸ Nûh, 71/11.

⁴³⁹ Bekir Topaloğlu, “Tövbe”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), XXXXI/285.

⁴⁴⁰ Bakara, 2/37.

⁴⁴¹ Tevbe, 9/112.

⁴⁴² Mâide, 5/39.

⁴⁴³ Nûr, 24/31.

Hiç şüphesiz ki kuraklıkta büyük bir musîbettir. İnsan yaşamını devam ettirebilmesi için hayvanların ve bitkilerin varlığı elzemdir. Hayvanların ve bitkilerin yok olmasında ise kuraklığın da etkisi vardır. Kuraklık, doğrudan ve dolaylı olarak hayatı etkilemekte ve ciddi zararlar vermektedir. Hz. Ömer (r.a), minberde Allah'tan yağmur isterken mağfiret diledi ve bazı âyetler okudu. O âyetlerin içinde Nûh sûresi 10 ve 11. Âyetleri de mevcuttu. Yine Hasan-ı Basri'ye bir adam kıtlıktan şikâyet etmişti. Hasan-ı Basri, mağfiret dilemesini söyledi. Farklı sıkıntılar sebebiyle gelenlere de mağfiret tavsiye etti. Sebebi sorulunca da aşağıdaki âyet-i kerimleri okudu.⁴⁴⁴

“Dedim ki: “Rabbinizden bağışlanmanızı dileyin; O, çok bağışlayıcıdır.”⁴⁴⁵

“(Dileyin ki) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsın.”⁴⁴⁶

2.2.6.2. Dua

Hem dünya hem de Allah ile iletişimde doğru yolu bulmak, yanlışla düşmemek için doğru iletişim yöntemlerini, doğru şekilde kullanmak gerekir. Dua, insanoğlunda devamlı var olan bir duygudur. Üstün bir varlığı kabul eden ve inanan her insan, zaman zaman mutlaka dua ihtiyacını hisseder. Çünkü her insan, hayatının herhangi bir anında üstesinden gelemeyeceği birçok olay, üzüntü ve sıkıntı ile karşılaşır. Böyle anlarda insan, Allah'a sığınma ve O'ndan yardım isteme ihtiyacı hisseder ve dua eder.⁴⁴⁷ Âfetler karşısında aciz ve güçsüz biçare kalmamız sebebiyle Allah'ın yardımını istemek ve O'nun yardımıyla kurtulmamız elzemdir. Âyet-i kerimede Allah:

“Kullarım sana beni sorduklarında bilsinler ki şüphesiz ben yakınlım, bana dua ettiğinde dua edenin dileğine karşılık veririm...”⁴⁴⁸ buyurmaktadır.

Bahsi geçen âyette; aciz, biçare insanın kuvvet ve kudret sahibi yüce Allah'a dua ile ulaşabileceği bizlere bildirilmiştir. Bu sebeple âfetlerden kurtuluşu incelerken dua konusunu da dahil etmeyi gerekli gördük.

Sözlükte dua kelimesi; “seslenmek, çağırmak, davet etmek, yardım talep etmek ve istemek” mânâlarına gelmektedir. Dua, din ıstılahında; “Allah'ın yüceliği karşısında

⁴⁴⁴ Said Havva, *El-Esas Fi't-Tefsir*, XV:357.

⁴⁴⁵ Nûh, 71/10.

⁴⁴⁶ Nûh, 71/11.

⁴⁴⁷ İsmail Karagöz, *Dualar*, (İstanbul: DİB. Yayınları, 2017), 10.

⁴⁴⁸ Bakara, 2/186.

insanın zafiyetini, aczini itiraf etmesi, saygı ve sevgi ile O'nun lütfunu, nimet ve yardımını, dünya ve ahirette iyilikler ve nimetler ihsan etmesini istemesidir.” Yine dua lafzı dini literatürde, ‘kişinin Allah’tan üzerindeki sıkıntıyı, belâ, musîbet ve dertlerini gidermesini, bütün günahlarını, kusur ve hatalarının bağışlamasını dilemesi; yalvarıp yakarması ve Allah’a hâlini arz etmesi, niyazda bulunması’ demektir.⁴⁴⁹

Kur’ân’da dua; çağrı (nida)⁴⁵⁰, istiâne (birinden yardım isteme)⁴⁵¹, söz (kavl)⁴⁵², istifham (bir şeyi sormak, anlamak istemek)⁴⁵³, yalvarmak (suâl)⁴⁵⁴, ibadet⁴⁵⁵, iman⁴⁵⁶ gibi mânâlarda kullanılmıştır. Yapılışı itibariyle dua, kavli ve fiili olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

2.2.6.2.1. Kavli Dua

Sözlükte söz anlamına gelen “kavl” kelimesi, Kur’ân’da dua anlamında da kullanılmıştır.⁴⁵⁷ Sözlü dua, sözle ve kalple Allah’tan dünya ve ahiretle ilgili istekte bulunmak, af ve mağfiret dilemek şeklinde yapılan duadır.⁴⁵⁸

Âfetlerle ilgili kıssaları incelediğimiz bölümde Hz. Mûsâ (a.s)’nın yanındaki 70 kişiyle depreme yakalanmaları ve ardından Hz. Mûsâ (a.s)’nın Allah’a yalvararak bağışlanma talebi, kabul olma hadisesi, dua ve mağfiret dileyerek kurtulmaya örnek teşkil etmektedir.

2.2.6.2.2. Fiili Dua

Dünyada meydana gelecek olaylar belirli sebeplere bağlanmıştır. Dünya ve evrendeki her şey Allah’ın koyduğu kanunlar ve kurallar doğrultusunda şekillenmektedir. Arzu edilen bir şeyin yerine gelmesi için sebeplerini de yerine getirmek gerekir. Örneğin, sınavda başarılı bir öğrencinin sınav konularına iyice çalışması gerekir.⁴⁵⁹ Hadiste de zikredildiği gibi önce deveyi sağlam kazığa bağlamak sonra Allah’a tevekkül etmek

⁴⁴⁹ Karagöz, *Dualar*, 5.

⁴⁵⁰ Enbiya, 21/45; Fâtır, 35/14; Kamer, 54/10.

⁴⁵¹ Bakara, 2/23; Yûnus, 10/38; Mü’min, 40/26.

⁴⁵² A’râf, 7/5; Yûnus, 10/10; Enbiya, 21/15.

⁴⁵³ Enfâl, 8/24; Bakara, 2/68; Yunus, 10/25; Kehf, 18/58; Mü’minûn, 23/73; Nûh, 71/5.

⁴⁵⁴ Bakara, 2/186; A’râf, 7/134; Zuhurf, 43/49; Mü’min, 40/49, 60.

⁴⁵⁵ En’âm, 6/71; Furkân, 25/68; bk. Mü’minûn, 23/117; Cin, 72/18, 20.

⁴⁵⁶ Furkân, 25/77.

⁴⁵⁷ Sâd, 38/35; Âl-i İmrân, 3/38.

⁴⁵⁸ Karagöz, *Dualar*, 13.

⁴⁵⁹ “DİB Kurul”, (30.11.2021), <https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/755/fiili-dua-ne-demektir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d>

gerekir.⁴⁶⁰ Bu sebepleri yerine getirme mesuliyeti mahlûkat için geçerli bir durumdur. Sebepleri ve sonuçları kısacası bütün âlemi yaratan ve yaşatan Allah, her şeye kadirdir.

Âfetlerden kurtulmaya çalışırken Allah'ın yardımı olmadan kurtulmak ne kadar güçse, çaba ve gayret göstermeden kurtulmakta o kadar güçtür. Ayrıca âfet öncesi, uzmanlarca belirlenen küresel tedbirleri aldıktan sonra Allah'a tevekkül etmek, ileride oluşabilecek “keşke” kelimesinin vereceği psikolojik rahatsızlıktan korumaktadır.

2.2.6.3. Yûnus (a.s) Peygamberin Kavminin Kurtuluşu

“Azabımız geldiği zaman îman etmiş ve bu îmanı da kendine fayda vermiş bir tek ümmet olsaydı ya! Ancak Yûnus kavmi bundan hariçtir. Onlar îman edince dünya hayatında onlardan rûsvalık azabını kaldırdık ve onları bir süreye kadar faydalandırdık.”⁴⁶¹

Yukarıdaki âyette zikredildiği üzere başlarına âfet gelip de henüz onları sarmadan kurtarılan kavim, Yûnus (a.s)'un kavmidir. Yûnus (a.s) Ninova halkına peygamber olarak gönderilmişti.⁴⁶² Yûnus (a.s) peygamber, kavmini uzun süre tevhid inancına çağırıp putperestlikten vazgeçmeleri için çok gayretler göstermişti.⁴⁶³ Uzun süren davetinde başarılı olamayınca kızgınlıkla ülkeyi terk etmişti⁴⁶⁴. Cenâb-ı Hak tarafından verilen bir görev, bir emir olmaksızın sabırsızlık edip ülkesini terk etmesi sebebiyle cezalandırılmış ve kendisini büyük bir balık yutmuştu⁴⁶⁵.

Rivâyete göre: Ninova halkı azaba delâlet eden alametleri görünce azabın geleceğini anlayıp, korkup ürktüler ve hemen yaşlı bir bilgenin yanına gidip sonlarının ne olacağını sordular, o da onlara şu duayı öğretti:

“Ey hiçbir canlının olmadığı zaman hep var olup hayat sâhibi olan Rabbim! Ey ölüleri dirilten hayat sâhibi Rabbim! Ey hep diri olan hayat sâhibi ölmez Rabbim! Senden başka ilâh yoktur, sadece Sen varsın Rabbim!”.⁴⁶⁶

⁴⁶⁰ Tirmizî, Kitâbu Sıfati'l-Kiyâmet 35, 2517.

⁴⁶¹ Yûnus, 10/98.

⁴⁶² Beydâvî, *Esrârü't-te'vîl*, II:510.

⁴⁶³ Çağrıcı vd., *Kur'an Yolu*, IV:552-554.

⁴⁶⁴ Sâffât, 37/140.

⁴⁶⁵ Sâffât, 37/142.

⁴⁶⁶ Nesefî, *Medârik*, II:38.

İbn Abbâs (r.a)'ın rivâyetine göre, azap kendilerine çok yaklaşmış haldeyken dahi tövbe ve dua ediyorlar, başkasına ait hakları veriyorlardı. İçinde kırmızılık bulunan bulut onları sardı. Onlara aşırı yaklaşmıştı ki tövbeleri kabul olunca Allah üzerlerinden azâbı kaldırdı.⁴⁶⁷

Yûnus (a.s)'un kavmi, azap (âfet) gelmeden emareleri belli olunca ilim ehline yöneldiler.⁴⁶⁸ Allah'tan başka ilâh olmadığı yani tevhit inancını benimsediler. Allah'a dua ve tövbe ettiler. En ufak ayrıntısına kadar kul haklarını geri iade ettiler. Allah (c.c) onları bağışladı ve onları yok edecek azap üzerlerinden kalktı. Ateş bulutları rahmet oldu. Yağan yağmur sayesinde kuruyan bitkiler yeşillendi. Huzur iklimi meydana geldi.

2.2.7. Hadisler Bağlamında Doğal Âfetlere Karşı Önlemler

Bir adamın giysisini rüzgâr savuruyorken lanet okudu. Bunu duyan Peygamber Efendimiz (a.s) “sakın rüzgâra lânet etmeyin! Çünkü o, Allah'ın emriyle iş görmektedir. Şunu bilin ki, kim bir şeye haksız olarak lânet ederse o lânet kendisine döner.” şeklinde adama uyarıda bulunmuştur.⁴⁶⁹

Hem âyet hem de hadisleri incelediğimizde kâinattaki bu düzen, rüzgârların esmesi, yağmurlar, depremler, bulutlar, güneş, ay, yıldızlar, gezegenler ve daha sayamayacağımız kadar cisimler ve işlemler Allah'ın yönetmesiyle, emriyle hareket etmektedir. Engellemeye gücümüzün yetmediği, önlemini dahi almakta aciz kaldığımız doğal âfetler de Allah'ın emriyle gerçekleşmektedirler. Öyleyse en büyük önlem, âfetlere emir veren, onları yaratan Allah'a ulaşma ile olacaktır. Allah'a yaklaştıracak, bizlere âfetlere karşı kalkan olacak en büyük ibadetimiz, duadır. Allah, duamız olmazsa değerimizin olmayacağını da bizlere bildirmektedir.⁴⁷⁰

*“Duanın vuku bulan ve bulmayan musîbetlere de faydası vardır. Onun için ey Allah'ın kulları! Dua etmekten geri durmayın.”*⁴⁷¹

⁴⁶⁷ Kurtubî, *Ahkâmi'l-Kur'an*, VIII:592.

⁴⁶⁸ Ahmet Yaşar, *İlim Nuruyla Kemale Ermek*, Kalem Yayınları, İstanbul 2012, s. 262-263.

⁴⁶⁹ Mehmet Görmez vd., *Hadislerle İslam*, (Ankara: DİB Yayınları, 2013), III:424

⁴⁷⁰ Furkan, 75/27.

⁴⁷¹ Muhammed b. Süleyman er-Rûdânî, *Cem'u'l-fevâ'id min Câmi'i'l-uşûl ve Mecma'i'z-zevâ'id*, İstanbul: 2011), 8/191. (Tirmizi, 3548.)

Yukarıda yer verilen hadisten de anlaşılacağı üzere dua, meydana gelen musîbetlerden kurtuluş vesilesi olacağı gibi meydana gelmeden de musîbetleri engelleyecek bir kalkandır.

Rasûlullah (a.s.) hutbe okurken bir adam gelmiş ve aralarında şöyle bir konuşma geçmişti:

“Ey Allah’ın Resûlü! (Kuraklık nedeniyle) hayvanlar helâk oldu, yola çıkacak hâlleri kalmadı. Yağmur yağdırması için Allah’a dua et.” Rasûlullah (a.s) ellerini kaldırarak, “*Allah ’ım! Bize hayırlı yağmurlar ver! Allah ’ım! Bize hayırlı yağmurlar ver (bize yardım et)!*” diye orada dua etmişti. Kısa sürede yağmur başlamış, hafta boyu da yağmıştı.⁴⁷²

Böylece duanın âfete karşı gücünü oradakiler nezdinde bütün ümmete göstermiş oldu.

⁴⁷² Görmez vd., *Hadislerle İslam*, IV:224

SONUÇ

İçinde bulunduğumuz dünyanın, daha geniş perspektifle âlemin kanunlarını koyan, her şeyi bir ölçüyle bir nizamla yaratan Allah'tır. O, bilgisi olmadan bir yaprağın dahi düşmediği, kuvvet ve kudret sahibi, irade sıfatı ile dileyen, tekvin sıfatı ile dilediğini yaratandır. Kâinat O'nun emriyle ayakta durmakta, mevcudat O'nun fazlı ile hayat bulmaktadır.

Dünya hayatında bizler, belâ, musîbet, hastalık gibi çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktayız. Bu olaylar psikolojik, sosyal ve fiziksel açıdan kötü sonuçlar meydana getirmektedir. Karşı karşıya kaldığımız sıkıntılardan biri de doğal âfetlerdir. Bu âfetler, deprem, yıldırım, sel, şiddetle esen rüzgâr, hortum, tûfan, kuraklık, kıtlık, ateş ve bazı hayvanatın sebep olduğu olaylardır. Bu olaylar insanüstü bir güçle meydana gelmektedir. İnsan, bu güç karşısında çaresiz kalmakta ve kurtuluş yolları aramaktadır. Günümüzde bu olayların gitgide çoğalması âfetlerle ilgili araştırmaların artmasına da sebep olmuştur. Söz konusu araştırmalara Kur'ân da kaynaklık etmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de doğal âfetler zikredilmektedir. Meydana gelen doğal âfetlerin sebepleri ve sonuçları anlatılmakta, kavimlerin başına gelen âfetlerin çeşitlerinden de bahsedilmektedir. Hiçbir harfinin dahi boşa yazılmadığı yüce kitabımızın birçok âyetinde çeşitli doğal âfetlerden bahsedilmesi akıl sahipleri için önem arz etmektedir. Dolayısıyla âfetler bağlamında ilgili âyetlerin tefekkürle okunması gerekir.

Önceki kavimlerin âfetlerle olan münasebetlerinin bizler için ders mahiyetinde olmalarının önemine binaen tekrar zikredecek olursak: Mûsâ (a.s) Peygamberin dünyaya gelmesiyle başlayan akabinde Firavun'u imana davet etmesiyle devam eden ve sonunda Kızıl denizde boğulmasıyla sonuçlanan olaylar ibretlerle doludur. Kendilerine gönderilen çekirge, kurbağa, haşerat, kan, tûfan gibi âfetlerden ibret alıp zulümlerini terk etmediler. Askeri gücü, sermaye gücü ve bürokratik gücüyle kendisini yenilemez her şeye hükmeden dahası kendisini ilâh olarak duyuran Firavun, Mûsâ (a.s)'nın bütün tebliğlerini reddetti. Fakat ordusuyla birlikte denizde boğulmasına, elde ettiği gücü engel olmaya yetmedi ve helak olmaktan kurtulamadı. Lût kavmi de peygamberlerini dinlemediler. Lût (a.s)'u ve Allah'tan kendilerine ilettiği tebliğini reddettiler. Hayâsızlıklarını terk etmediler ve Allah'ın gazabından kurtamayıp şehrin üstünün altına gelmesi ve üzerlerine taşların yağması suretinde gelen âfetle helâk oldular. Yine Şuayb (a.s) da

medyen halkına şirk koşmamalarını, ölçüyü ve tartıyı tam yapmalarını, insanların eşyalarını noksan vermemelerini, yeryüzünde bozgunculuk yapmamalarını söylemişti. Onlar da peygamberlerini yalanlayarak tehdit ettiler. Fakat Şuayb (a.s)‘ın bildirdiğı azap geldi ve şiddetli deprem, gürültü onları helâk etti. Yine Nûh kavmi, Âd kavmi, Semûd kavmi, Sebe halkı da helak olan ve ibret için Kur’ân’da bahsi geçen kavimlerdir.

Âfetlerin meydana gelme sebeplerini bilmek, âfetten önce, âfet anında ve sonrasında, hal ve hareketlerimizin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Doğal âfetlerin kendiliğinden meydana geldiğı, kendiliğinden gelişen rutin doğa olayları olduğı fikri âfetler sebebiyle meydana gelen büyük acıların boşuna çekildiğı fikrini meydana getirmekte ve insan üzerinde çok büyük psikolojik etkisi olan bu olayların etkisini iyice artırmaktadır. Hayatımızın bir parçası olan bu doğa olayları sebepsizce kendiliğinden meydana gelen olaylar mıdır? Veya imtihan dünyamızın birer parçası mı? Sabredip kulluk bilinciyle yaşadığımızda ahiret yurdunu kazanmamıza birer vesilemi? Bu soruların cevabını bulmamız âfetlerin üzerimizde oluşturduğu psikolojik etkiyi gidermek için önem arz etmektedir.

Âfetlerin meydana gelme sebeplerini âyetler, hadisler ve diğerkaynakları inceleme neticesinde dört farklı ana başlık altında toplamak mümkündür.

Bu başlıkların birincisi ürünleri ve nesli yok etme çabası, çevreyi bilinçsizce kullanma gibi insanın fiilleri sebebiyle meydana gelen âfetlerdir. İkinci başlık meydana gelen kötülükler, zulüm vb. Allah’ın hoşnut olmadığı işler yaygınlaşmaya başlayınca ilâhî bir ikaz olarak (kıtlık, çekirge, kurbağ, kan vb.) âfetler meydana gelebilmektedir. Üçüncü başlık kendi kendimize yaptığımız kötülükler sebebiyle âfetler ceza sebebi olabilmektedir. Dördüncü başlık olarak Allah’ın rızasına nail olmak, O’ndan gelen sıkıntılara sabrederek dünya hayatında âhiret hayatımızı kazanmamız için âfetler imtihan dünyamızın bir parçası da olabilirler.

Âfet’in ne sebeple meydana geldiğı ceza, uyarı veya imtihan mı olduğunu bilmek güçtür. Her ne sebeple meydana gelirse gelsin ilk önce imtihan olarak değerlendirme mecburiyetindeyiz. Dünyada başımıza gelen her sıkıntı birer imtihandır. İlk anda imtihan olduğunu düşünür ve o yönde sabır gösterirsek müjdeye nâil olanlardan oluruz. Her hâlükârda ceza veya azap olup olmadığını bilmememize rağmen her iki seçeneğı

değerlendirerek bütün yanlış işlerimizi terk edip kul haklarımızdan sıyrılırsak, Yûnus (a.s) peygamberin kavmi gibi kurtulanlardan ve kazananlardan oluruz.

Kâinatta ki muazzam düzen ve denge birer sanat eseridir ve ilimle donatılmıştır. Âfetleri incelerken âfetlerin meydana gelmesine sebep olan fiziki sebep ve sonuç ilişkisini araştırmak alınacak tedbir açısından önemlidir. Yalnız âfetlerin sadece fiziki sebep ve sonuç ilişkisinden meydana gelmediği kavimlerin helak sebeplerinden de anlaşılmaktadır. Fiziki sebeplerin yanı sıra kendi yapıp ettiklerimiz sebebiyle meydana gelebileceği fikrini de düşünmemiz ve bu halleri terk etmemizde o kadar ehemmiyet arz etmektedir. Her ne kadar sebepler âleminde yaşasakta kurduğu düzeni ve bu düzeni yöneten kanunları da değiştirme kudretine sahip bir yaratıcının yani Allah'ın varlığı unutulmamalıdır.

Şüphesiz belâ ve musîbetlerden kurtuluş reçetemiz, bizi imtihana tabi tutan yüce Allah katındadır. İncelediğimiz âyet ve hadislerden anlaşıldığı üzere belâlara en büyük kalkan duadır. Dua bahsinde incelediğimiz hadisten de anlaşılabacağı üzere duanın meydana gelen veya henüz meydana gelmemiş musîbetlere faydası olduğu aşîkardır.

Maksada ulaşmak için gösterilen gayret ve çaba fiilî dua, yapılan yalvarışlar tövbe ve istiğfarlar ise kavli dua olmaktadır. Fiilî ve kavli dua, makbul duada bütünleşen birbirine muhtaç, ayrılmaz iki yöndür. Kavli dua insanın dili ve kalbi ile Allah'tan yardım istemesi durumunu arz etmesi iken, fiilî dua da insanın Allah'tan yardım istediği durumun gerçekleşmesi için çaba sarf etmesi, zemini hazırlamasıdır.

İnanan kimse için yaptığı hata veya günahından af dilerken o hatayı terk etmemesi çelişkili bir durumdur. Âfetlerde de durum böyle olmaktadır. Âfetler meydana gelmeden tedbir alırken âfetlerden Allah'a sığınma veya alacağımız tedbirlerin gerçekten koruyuculuğunun olması için Allah'tan yardım dileme uygun olan dua biçimidir. İstiâzede de olduğu gibi kişi kendi kudreti ile şeytanla baş edemediği için şeytanın şerrinden Allah'a sığınmaktadır. Âfetler karşısında gücümüzün yetmediği aşîkâr olup bu olağanüstü güç karşısında o gücün sahibinden fiili ve kavli duayı beraber gerçekleştirerek yardım dilememiz, bu tezde çıkarılan önemli sonuçlardan biridir.

Bugün tüm kurumlarda çalışan personele ve vatandaşlarımıza yönelik önemli derecede âfet eğitimi verilmektedir. Tabiki âfet anında ve sonrasında yaşanılacak durumlara karşı tedbir almak amacıyla verilen eğitimler, sıkıntıları en aza indirmek için

elzendir. Eksik olan ise maddeten oluşabilecek sorunlara yapılacak önlemlerin eğitimi verilirken mânen insana etki edecek psikolojik sorunlar ele alınmamaktadır. Çünkü âfetler, insanlar üzerinde derin psikolojik etkiler bırakmaktadırlar. Bu etkiler, psikolojik rahatsızlıklara kadar varmaktadır. İmtihan, kader ve kaza bağlamında âfetleri değerlendirmek, insanda oluşabilecek psikolojik kaygıların giderilmesi açısından önem arz etmektedir. Kader ve kazaya olan inancımız, âfetlerin meydana gelmeden önce geleceğe yönelik olası ümitsizliğe düşmemizi engellemektedir.

Bu psikolojik sorunların inançla iç içe durumlar olduğu düşünüldüğünde insanda âfet sebebiyle oluşacak bu psikolojik sorunların etkisini en aza indirme açısından kader, kaza, imtihan, duanın ve istiğfarın önemi gibi hususların eğitimleri de ilgili kuruluşlarca verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akın, Galip, “Küresel Isınma, Nedenleri ve Sonuçları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 2 (2006): 30.
- Âfet Yönetimi Terimler Sözlüğü Komisyonu, *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, T.C.Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014.
- Altun, Fatih, “Âfetlerin Ekonomik Ve Sosyal Etkileri”, *Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme, Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2018): 1.
- Ansiklopedi İlim Heyeti, “Lût (a.s)”, *İSAM Temel İslam Ansiklopedisi*, V:319, İstanbul: İSAM TDV Yayınları, 2019.
- Ansiklopedi İlim Heyeti, “Hûd (a.s)”, *İSAM Temel İslam Ansiklopedisi*, III:548, İstanbul: TDV Yayınları, 2019.
- Ansiklopedi İlim Heyeti, “Nûh (a.s)”, *İSAM Temel İslam Ansiklopedisi*, VI:399, İstanbul: TDV Yayınları, 2019.
- Arslantaş, Nuh, “Zelzele” (*TDV İslâm Ansiklopedisi*) , XLIV:231, İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Aydar, Hidâyet, “Bazı Kur’ân Âyetlerinin Işığı Altında Kocaeli Depremine Bakış”, *Kur’ân Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi*, (1999): 112,
- Aydınlı, Abdullah, “Âfet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, I:399, İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Bayram, Mikail, *Fil Olayı’nın Mahiyeti ve Fil Süresi*, Konya: Konya Ofset.
- Beydâvî, Nâsirüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed *Envârü’t-Tenzîl ve Esrârü’t-te’vîl*, (ter. Abdülvehhab Öztürk), İstanbul: Kahraman Yayınları, 2017.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur’ân’ı Kerim’in Türkçe Meâlî âlisi ve Tefsiri*, İstanbul: Kahraman Yayınları, 1995.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, (sad. Ali Fikri Yavuz), Ankara: Bilmen Yayınevi, 1991.
- Büyükbaş, Ercan – Ormanoğlu, Burhan, Âfetler ve Âfet Yönetiminde Meteorolojinin Yeri, *Türk İdare Dergisi*, 476 (2013): 35.
- Çağrı, Mustafa, “Âfet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, I:398, İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Çağrı, Mustafa, “Musîbet” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXI:255, İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Çağrı, Mustafa vd. *Kur’ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara: DİB Yayınları, 2006.
- Fayda, Mustafa, “Fil Vak’ası”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XIII:70, İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Güneş, Abdülbaki, “Kur’ân’da Kevnî Âyetler”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/2 (1998): 1.
- Görmez, Mehmet vd., *Hadislerle İslam*, Ankara: DİB Yayınları, 2013.
- Havva, Said, *El-Esas Fi’t-Tefsir*, (çev. M. Beşir Eryarsoy), İstanbul: Şamil Yayınevi, 1990.
- Hâzin, Alaaddin Ali b. Muammed b. İbrahim, *Lübâbu’t - Te’vîl fî Meani’t-Tenzil*, Mısır: 1955.

- Kara, Necati, “Kur’ân ve Sünnet’te Belâ – Musîbet”, *EKEV Akademi Dergisi*, 1/3 (1998): 38.
- Karagöz, İsmail, *Dualar*, İstanbul: DİB Yayınları, 2017.
- Karahisar, Selen Gülser, *Örümceklerin Tozlaşmadaki Rolü Ve Aerobiyojik Tuzak Olarak Örümcek Ağları*, (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Zafer Sancak), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, 2020.
- Karaman, Bardakoğlu, Apaydın, Yunus, *İlmihal*, İstanbul: DİB Yayınları, 1998.
- Karaman, Fikret vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara: DİB Yayınları, 2006.
- Karaman, Zerrin Toprak vd., *Bütünleşik Afet Yönetimi*, İzmir: İlkem Yayınları, 2016.
- Karadaş, Cağfer, *Kadere İman*, DİB Yayınları, 2015.
- Kindi, Yakhub b. İshak, *Üzüntüden Kurtulma Yolları*, Ankara: TDV Yayınları, 2009.
- Komisyon, *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014.
- Köksal, M. Asım, *Peygamberler Tarihi*, Ankara: TDV Yayınları, 2011.
- Kukuoğlu, Ahmet, “Doğal Afetler Sonrası Yaşanan Travmalar ve Örnek Bir Psikoeğitim Programı”, *Afet ve Risk Dergisi*, 1/1 (2018): 39.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi’ Li-Ahkâmî’l-Kur’ân*, (ter. M. Beşir Enyarsoy), İstanbul: Buruc Yayınları, 2020.
- Muhtâr, Ahmed, *en-Nûru’l-Furkân fî Şerhi Lugati’l-Kur’ân*, İstanbul: T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2015.
- Nesefî, Ebü’l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, *Medârikü’t-tenzîl ve hakâ’iku’t-te’vîl*, İstanbul : Yasin Yayınevi, 2012.
- Nurbaki, Haluk, *Kur’ân Mucizeleri*, İstanbul: Damla Yayınları, 2005.
- Özarslan, Selim, *Pezdevî’nin Kelâmî Görüşleri*, Ankara: DİB Yayınları, 2013.
- Özmen, M. Tamer; *Deprem Ve Antalya’nın Depremselliği*, Antalya: 2007.
- Parlıyan, Abdullah, *Sünen-i Tirmizi Tercemesi*, Konya: Konya Kitapçılık, 2004.
- Polat, İlyas – Kara Ömer, “Bitki Besin Elementleri: Kaynakları İşlevleri, Eksik ve Fazlalıkları”, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 19 (2017): 218.
- Sabuni, Muhammed Ali; *Safvetü’t-Tefasir*, (ter. Sadrettin yolu, Nedim Yılmaz), İstanbul: Ensar Neşriyat, 1990.
- Saylık, Mutlu, Kur’ân’da Deprem, (Danışman: Prof. Dr. Selahattin SÖNMEZSOY), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi 2014.
- Sicistânî, Ebu Dâvûd, *Sünen-i Ebu Dâvûd*, Beyrut: Darul Kütübil İlmîyye Yayınları, 1971.
- Sifil, Ebubekir, *Müslümanca Bir Hayat İçin*, İstanbul: Rihle Kitap, 2020.
- Suyûtî, Ebü’l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, *ed- Dürri’l Mensûr*, (ter. Zekeriya Yıldız), İstanbul: Ocak Yayınları, 2012.
- Şentürk, Yazıcı, *Diyanet İslam İlmihali*, Ankara: DİB Yayınları, 2014.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Taberî Tefsiri*, İstanbul: Hisar Yayınevi 1996.
- Tekkaya, Dicle, *Biyoloji*, Ankara: MEB, 2021.
- Ebü Cafer Muhammed Bin Cerir’üt - Taberî, *Taber-i Tarihi*, (ter. M. Faruk Gürtunca), İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2007.

- Özel, Ahmet, “Âfet” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, I:399, İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Râzî, Fahrüddîn, *et-Tefsîr-i Kebîr*, (Mefâtihi'l-Ğayb), İstanbul: Huzur Yayınevi, 2002.
- Rudani, Muhammed b. Süleyman, *Cem'u'l-fevâ'id min Câmi'i'l-uşûl ve Mecma'i'z-zevâ'id*, İstanbul: 2011.
- Topaloğlu, Bekir, “Tövbe”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXXI/285, İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Uçman, Talat, *Arapça – Türkçe Sözlük*, Ankara: Kervan Yayınları, 2012.
- Unat, Yavuz, “Zelzele” (*TDV İslam Ansiklopedisi*), XLIV:231, İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Uludağ, Süleyman, “Belâ” (*TDV İslâm Ansiklopedisi*), V:380, İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Ulusoy, Reşat, *Heyelanlar ve Mühendislik Şevlerindeki Duyarsızlıklar: Türleri, Etkileri ve Zararların Azaltılması*, Ankara.
- Yaşar, Ahmet, *İlim Nuruyla Kemale Erme*, İstanbul: Kalem Yayınları, 2012.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: T.C. Diyanet İşleri Reisliği Neşriyatı Matbaai Ebuzziya, 1935.
- Yavuz, Yusuf Şevki, “İrade”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXII:379, İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Yavuz, Yusuf Şevki, “Kader”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXIV:58, İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Yılmaz, Aysel Ersoy, *Acil Durum Ve Âfet Yönetimi Uzaktan Eğitim Önlisans Programı*, İstanbul Üni. 2010.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî, *El-Keşşâf* (mlf. Muhammed Coşkun, Ömer Çelik, Necdet Çağıl, Adil Bebek), İstanbul: T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Zuhayli, Vehbe, *Fıkıh Usûlü*. İstanbul: Risale Yayınları, 2021.

İTERNET KAYNAKLARI

- “Acil Durum ve Afet Yönetimi Başkanlığı”, Erişim Tarihi (03.04.2022), <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- “Bingöl Üniversitesi”, Erişim Tarihi (03.04.2022), https://www.bingol.edu.tr/documents/AssetFiles/AFETLER%20VE%20ALINACAK%20C3%96NLEMLER_3cd0fc1d-b671-4f44-8470-a4c187ae597e.pdf
- “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, Erişim Tarihi (09.04.2022), <https://sozluk.gov.tr/>
- “Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Merkezi”, Erişim Tarihi (10.04.2021), <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/bilgi/depremnedir/index.htm>
- “Sabah Gazetesi”, Erişim Tarihi (10.12.2021), <https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/bu-doga-olaylari-aciklanamiyor/20>
- “Anadolu Ajansı”, Erişim Tarihi (10.12.2021), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/istilaci-cekirgeler-kitalar-arasi-ilerleyisini-surduruyor/1858657>
- “Türkiye Psikiyatri Derneği, Erişim Tarihi (21.11.2021), ”<https://psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaygin-anksiyete-bozuklugu>
- “Psychology Tools”, Erişim Tarihi (21.11.2021), <https://www.psychologytools.com/resource/intolerance-of-uncertainty/>
- “DİB Din İşleri Yüksek Kurulu”, Erişim Tarihi (30.11.2021), <https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/755/fiili-dua-ne-demektir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d>
- “Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri ”, Erişim Tarihi (05.01.2022), https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/118968/mod_resource/content/0/12Kurakl%C4%B1k_Erozyon.pdf
- “Boğaziçi Üniversitesi Meteoroloji Laboratuvarı”, Erişim Tarihi (10.01.2022) <https://meteoroloji.boun.edu.tr/sel.php>
- “Almaany Türkçe Arapça Sözlük”, Erişim Tarihi (30.05.2022), <https://www.almaany.com/tr/dict/ar-tr/r%C3%BCzgar/>
- “Kobi Aktüel”, Erişim Tarihi (03.07.2022), <https://www.kobiaktuel.com.tr/dogal-afetler-ekonomiyi-etkiler-makale,2826.html>
- “Jeofizik Mühendisleri Afetlerin Etkileri”, Erişim Tarihi (03.07.2022), <http://jeofizikmuhendisleri.com/makaleler/Afetlerin.Etkileri>

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Yusuf KILINÇ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Fakülte	İlahiyat Fakültesi
Bölümü	İlahiyat
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	